

PODPORA UHOĽNÝCH REGIÓNOV V TRANSFORMÁCII ZÁVEREČNÁ SPRÁVA

Sociálno-ekonomické analýzy pre podporu využívania
ESIF.

Expertná štúdia

Upozornenie

Autorom tejto štúdie je Richard Filčák z Centra sociálnych a psychologických vied – Prognostického ústavu Slovenskej akadémie vied, Bratislava, Slovenská republika.

Informácie a názory uvedené v tejto analýze sú informácie a názory autora a nemusia nevyhnutne odrážať oficiálne stanovisko Komisie. Komisia nezaručuje presnosť údajov zahrnutých v tejto štúdii. Ani Komisia, ani žiadna osoba konajúca v mene Komisie nenesú zodpovednosť za použitie informácií, ktoré sú v štúdii obsiahnuté.

EUROPEAN COMMISSION

Directorate-General for Regional and Urban Policy
Directorate F — Closure, Major Projects and Programme Implementation
Unit F4 — Czechia and Slovakia

Contact: Jaroslav Straka, Andrea Lamprecht

E-mail: jaroslav.straka@ec.europa.eu, andrea.lamprecht@ec.europa.eu

*European Commission
B-1049 Brussels*

Horná Nitra, Slovenská republika
október 2018

PODPORA UHOĽNÝCH REGIÓNOV V TRANSFORMÁCII ZÁVEREČNÁ SPRÁVA

Sociálno-ekonomické analýzy pre podporu využívania
EŠIF

Expertná štúdia

Obsah

SÚHRN	5
ÚVOD 11	
ČASŤ I.	13
1.1 Región Horná Nitra – Lokalizácia a sídelná štruktúra	13
1.1.1. Baníctvo, transformácia a rozvojové póly	13
1.2 Ľudské zdroje	14
1.2.1 Demografické trendy v regióne Horná Nitra a v hlavných obciach	15
1.2.2 Populácia, menšiny a hendikapaní	18
1.2.3 Baníci – veková štruktúra a údaje o zamestnancoch	19
1.3 Hospodárstvo	21
1.3.1 Štruktúra hospodárstva	22
1.3.2 Hospodárska výkonnosť	25
1.3.3 Odborná príprava a vzdelávanie	27
1.3.4. Potenciálne vplyvy prechodu z uhlia na novú ekonomiku	29
1.3.5 Kultúra, šport, zábava, rekreácia a cestovný ruch	31
1.4 Doprava	32
1.5 Technická infraštruktúra	33
1.5.1 Vodné hospodárstvo	33
1.5.2 Energetika	35
1.6 Životné prostredie	38
1.6.1 Príroda a krajina	38
1.6.2 Znečisťovanie ovzdušia	39
1.7. Región a politiky súdržnosti	40
1.7.1. Programové obdobie 2007-2013	40
1.7.2. Programové obdobie 2014-2020	42
1.7.3. Podpora z národných zdrojov/štátneho rozpočtu	44
ČASŤ II.	47
2.1. Kontext stratégií, plánov a programov	47
2.2. Jestvujúci koncepcný a plánovací rámec	48
2.3. Hospodárska špecializácia v regionálnych a miestnych plánovacích dokumentoch	50
2.4. Akčný plán a národná stratégia	51
ČASŤ III	54
3.1. Rámcový prístup k identifikácii projektov	55
3.2. Projektové zámery – prístup “zdola nahor”	57
3.3. Identifikácia projektov – potreby, požiadavky a príležitosti	69
3.4. Kontext finančných tokov pre plánovanie finančných zdrojov	72
3.5. Rámec pre plánovanie budúcich intervencií	75
PRÍLOHA 1. ZOZNAM HLAVNÝCH PODNIKOV A PRÍJEMCOV ŠTÁTNEJ POMOCI (MIL. EUR)	81
PRÍLOHA 2. ADMINISTRATÍVNA ŠTRUKTÚRA: ZOZNAM OKRESOV, MIEST A OBCÍ	82
PRÍLOHA 3. SKRATKY	83

Súhrn

Otázka upustenia od ťažby uhlia v hornonitrianskom regióne nestojí či, ale kedy a ako. Hoci regionálny význam ťažobného priemyslu postupne klesá, stále predstavuje ekonomickú kostru regiónu. Posledné údaje o zamestnanosti v ťažobnej spoločnosti hovoria o počte 3782 osôb (júl 2018). Okrem priamej hrozby pre zamestnanosť môžu byť podľa našich výpočtov nepriamo ohrozené ďalšie pracovné miesta.

Kvantitatívne a kvalitatívne analýzy, vykonané pre túto správu, poukazujú na pozitívne štrukturálne podmienky úspešnej transformácie hornonitrianskeho regiónu (HNR) a to i napriek potenciálnym problémom. Pri zvážení ekonomických, sociálnych a environmentálnych údajov, faktorov a trendov má región silný potenciál úspešného upustenia od ťažby uhlia a súčasné obdobie na to poskytuje vhodnú príležitosť. Pre takéto hodnotenie je niekoľko dôvodov, z ktorých každý je opísaný podrobne v hlavnej časti správy:

- Hnedé uhlie a lignit, ťažené na Hornej Nitre, má problematickú kvalitu a dostupné zásoby dosahujú svoj limit. Ak sa aj otvorí nová baňa (tzv. 12. ťažobné pole), v platnosti ostane systém priamych a nepriamych dotácií a nebudú sa uplatňovať žiadne reštrikcie, baníctvo neprežije oveľa dlhšie než do roku 2030.
- Štát dotuje baníctvo poskytovaním doplatkov tepelnej elektrárni Nováky (ENO), ktoré sú vo vlastníctve Slovenských elektrární (SE). Dotácie sú medzi expertmi a verejnosťou stále nepopulárnejšie. Rastúce ceny emisných povolení (v rámci ETS) a vyvíjajúce sa emisné normy a investície do BAT/BATNEEC súčasný ekonomický model naďalej spochybňujú. Klesajúca podpora pokračovania dotačného systému panuje aj medzi koalíčnymi a opozičnými stranami. Ústup od uhoľného baníctva má podporu aj obcí a podnikateľských subjektov.¹
- Spoločnosť SE by potrebovala investovať do tepelnej elektrárne, ak chce naďalej prevádzkovať systém aj po roku 2021. To však bez silnej štátnej podpory urobiť odmieta. I keď presné odhady neexistujú, predpokladané investície sa pohybujú rádovo v desiatkach miliónoch eur.

¹ Pozri napríklad výstupy okrúhleho stola o budúcnosti regiónu <http://www.prievidza.sk/spravodajstvo/hornonitra-je-zivotaschopny-region/> Okrúhly stôl bol organizovaný 18. septembra 2018 primátorom Prievidze.

- Slovensko bude po dokončení dvoch nových blokov jadrovej elektrárne Mochovce a po zvýšení podielu obnoviteľných zdrojov (záväzok v EÚ 2030 v oblasti klimatických cieľov) produkovať viac energie ako v súčasnosti a pokračujúce spaľovanie uhlia v ENO bude stále viac nákladné, neúčinné a zastarané.
- V prievidskom okrese došlo po roku 2000 k diverzifikácii hospodárstva o aktivity v oblasti automobilového priemyslu, strojárstva, výroby plastov a výroby bezpečnostných a riadiacich technológií. Hornonitrianske bane Prievidza (HBP) a ich dcérska spoločnosť HBz patria medzi najväčších zamestnávateľov regiónu, avšak ich produktivita (výnos na zamestnanca) v období rokov 2010-2017 poklesla o 19%. Ďalší veľkí zamestnávateľia však svoje výnosy v tomto období významne zvýšili. Ekonomické, sociálne a demografické trendy ďalej vytvárajú pozitívne podmienky pre transformáciu.

Na jednej strane sú obavy, že transformácia môže spôsobiť rast nezamestnanosti a ekonomický a sociálny úpadok regiónu. Okamžité úplné uzavretie uhoľnej bane HBP by pravdepodobne viedlo k zvýšeniu nezamestnanosti v okrese Prievidza zo súčasných 4,6% na 8-10% v závislosti od efektu na nepriamu zamestnanosť v uhoľnom priemysle. Na druhej strane došlo za ostatných 5 rokov k rozvoju nových i jestvujúcich podnikateľských aktivít. Zamestnávateľia uvádzajú nedostatok pracovníkov a, pokiaľ nedôjde k novej ekonomickej kríze, je vysoko pravdepodobné, že trh práce bude schopný vyrovnáť dôsledky uzavretia bane.

Úspešné zatvorenie baní bude nevyhnutne vyžadovať postupný proces, ktorý umožní štruktúrne zmeny v hospodárstve spojené s vytváraním nových pracovných príležitostí. Súčasná podmienka sú priaznivé. Miera nezamestnanosti v okrese Prievidza (4,6%) a okrese Partizánske (3,3%) je nižšia ako celkový slovenský priemer (5,4%) (jún 2018).

Populačná prognóza vypracovaná pre túto správu (do roku 2040) naznačuje, že veková štruktúra regiónu Horná Nitra prejde dramatickými zmenami. Očakáva sa, že podiel starších ľudí v populácii vzrastie v okresoch Prievidza a Partizánske na 33,0% a 34,9%. Demografický vývoj bol zodpovedný približne za štvrtinu celkového poklesu miery nezamestnanosti v období rokov 2012 - 2017 a tento trend pokračuje. Tento región bude v najbližších dvoch desaťročiach čeliť ďalšiemu a rýchlemu poklesu počtu obyvateľov v produktívnom veku.

Existujú tiež zásadné výzvy. Po prvé, nahradenie relatívne dobre platených pracovných miest v banskom priemysle novými príležitosťami by malo podporiť výrobný priemysel a inovácie a progresívne technológie. Sektor služieb (ktorý je tu spojený najmä s odvetvím cestovného ruchu) má podľa nášho hodnotenia relatívne obmedzený potenciál. Hlavné atrakcie regiónu sú sústredené na malej ploche a je ľahké ich navštíviť za jeden deň, čo znamená negatívny trend v počte prenocovaní. Budúci potenciál však možno vidieť v rekreačnom a kúpeľnom cestovnom ruchu.²

² Okrem toho prechádza aj štruktúrnymi zmenami a existujú tendencie zvyšovania efektívnosti spojené s menším dopytom po pracovnej sile.

Celkový počet podnikov a zahraničných podnikov na 1000 obyvateľov v regióne je výrazne nižší ako priemer SR. Rozdiel v intenzite podnikania bol vždy skreslený vysokou intenzitou podnikania v bratislavskom kraji. Rozdiel sa však po roku 2008 výrazne zvýšil.

Priame zahraničné investície (PZI) do ľudských zdrojov sú pod národným priemerom. Najnovšie dostupné údaje sa týkajú konca roka 2015. V okrese Prievidza tvorili PZI 328,0 mil. EUR (0,78% z celkových slovenských PZI) a 52,6 mil. EUR (0,12% z celkových slovenských PZI) v okrese Partizánske. Napriek tomu zahraničné spoločnosti (najmä v automobilovom dodávateľskom reťazci) poskytujú čoraz dôležitejšie príležitosti na vyrovnanie potenciálnej straty príležitostí pre kvalifikovaných pracovníkov v baniach.

Pri transformácii regiónu budeme pracovať s tromi základnými scenármi založenými na kvalitatívnom hodnotení hlavných zainteresovaných subjektov:

- *Scenár 1 (súčasná bežná prax)*: Podporovaný banskou spoločnosťou a časťou obcí, má určitú politickú podporu na regionálnej a národnej úrovni. Scenár vychádza z odhadovaného množstva dostupných uhoľných rezerv a právnych požiadaviek na využívanie otvorených baní na plný potenciál a zahŕňa postupné vyradenie uhlia do roku 2030.
- *Scenár 2 (rýchla transformácia)*: Podľa tohto scenára sa do roku 2023 uzavrujú bane a na nové technológie spaľovania sa nerealizujú žiadne ďalšie investície a systémy ústredného vykurovania založené na uhli sa nahradia inými zdrojmi.
- *Scenár 3 (čiastočné postupné vyradovanie)*: Ťažba uhlia je do roku 2023 vyradovaná z výroby elektrickej energie, ale ústredné vykurovanie na báze uhlia pokračuje a banské činnosti sú tu len na vykurovanie. Ťažba uhlia môže prebiehať v rámci tohto systému aj po roku 2030.

Výsledky kvalitatívneho výskumu poukazujú na potrebu rýchleho rozhodnutia slovenskej vlády. Neistota nielenže vytvára politické napätia na miestnej, regionálnej a národnej úrovni, ale tiež signifikantne ovplyvňuje rozvojové stratégie kľúčových zainteresovaných strán a sťažuje plánovanie EŠIF. Stanovenie dátumu je kľúčom k vytvoreniu realistickej "cestovnej mapy" podporovanej alokovanými zdrojmi.

Rok 2023 sa zdá byť míľnikom z hľadiska investícií do výroby elektrickej energie. Ako je analyzované v kapitole 1.5.2, ENO sa blíži k životnosti niekoľkých kľúčových častí elektrárne. Ak by táto elektráreň fungovala po roku 2023, vyžadovala by investície odhadnuté spoločnosťou SE v rozsahu desiatok miliónov eur na rekonštrukciu a obnovu elektrárne.

Viacere projekty boli v regióne podporené prostredníctvom politiky súdržnosti spolu s podporou zo štátneho rozpočtu. V porovnaní s ostatnými regiónmi je táto podpora nižšia ako priemer, čo poukazuje na nedostatok miestnych kapacít. Na druhej strane pri analýze štatistík bolo banské mesto Handlová a do určitej miery aj Prievidza pri využívaní EŠIF na významný rozvoj infraštruktúry miest a zlepšovanie životných podmienok pomerne úspešné. Celkový úspech vyradovania uhlia bude závisieť od schopnosti miestnych zainteresovaných subjektov, vyššieho územného celku a vlády kombinovať tri hlavné stratégie alebo prístupy: (i) používať relatívne priaznivú vekovú štruktúru zamestnancov bane na vytvorenie systém predčasného odchodu do dôchodku;³ (ii) využiť súčasné a nadchádzajúce programovacie

³ Pozri kapitolu 1.2.2 o údajoch o vekovej štruktúre zamestnancov banskej spoločnosti

obdobie EŠIF ako pákového efektu na vytvorenie podmienok a podporu trhu práce; (iii) používať štátom podporované politiky, dotácie a stimuly na prilákanie PZI na podporu miestneho kapitálu.

Kvantitatívne a kvalitatívne hodnotenie situácie a štrukturálnych faktorov a prekážok úspešného manažmentu a riadenia procesu poukazujú na nasledujúce faktory pre plánovanie budúcich intervencií:

- Ekonomické a demografické faktory spolu s relatívne dobrou vekovou štruktúrou, vzdelaním a zručnosťami baníkov poskytujú priaznivé prostredie pre transformáciu;
- Existuje silný rámec zavedenej národnej pracovnej skupiny podporovanej vládou a spolupráce miestnych zainteresovaných subjektov, ktoré už pracujú na stratégiách prechodu;
- Kľúčom k úspešnému plánovaniu je mať politické rozhodnutie o tom, ktorý potenciálny scenár sa bude konať a aký rok bude referenčným bodom;
- Región Horná Nitra potrebuje zlepšiť dopravnú infraštruktúru (prepojenie s metropolitnými regiónmi) a energetickú infraštruktúru. Región musí podporovať novú identitu - dynamickú modernú ekonomiku. Obnovenie regionálnej ekonomiky môže pomôcť zastaviť úbytok mladých ľudí a prilákať nových ľudí;
- Vyrovnanie potenciálnej straty pracovných príležitostí v súčasnej situácii nie je miestnymi iniciatívami a návrhmi projektov dostatočne zaručené. Najdôležitejšími zainteresovanými stranami pri tvorbe ďalších projektových nápadov sú miestne samosprávy a HBP;
- Úspešná transformácia a kompenzácia pracovných miest by si vyžadovala ďalší rozvoj priemyselnej a výrobnéj základne v Prievidzi a okolitých oblastiach. Nová ekonomická aktivita by mala zvýšiť diverzifikáciu regionálneho hospodárstva zo závislosti od jedného hlavného priemyselného podniku na viacodvetvovú a podnikateľskú ekonomiku;
- Strategické rozhodnutie o budúcom vykurovacom systéme v regióne by si vyžadovalo komplexnú technickú štúdiu uskutočniteľnosti s analýzami nákladov a prínosov dostupných alternatív;
- Revitalizácia podzemných štruktúr a povrchov po dobývaní bude musieť byť - v súlade so zákonom – vykonaná na základe princípu "znečisťovateľ platí". Rozsah a zložitosť banských vplyvov na krajinu a životné prostredie si však vyžiada externú pomoc.

EŠIF môžu v dôsledku programového zamerania, systému priorít a prepojení s cieľmi EÚ a národnými cieľmi poskytnúť kľúčový vplyv pri regionálnej transformácii. Hlavnou výzvou je v súčasnosti prepojenie nadchádzajúceho akčného plánu / národnej stratégie s možnosťami financovania. Kvantitatívne a kvalitatívne hodnotenie návrhu projektu obsiahnuté v správe poukazuje na problém nedostatočných kapacít a nedostatku projektových / investičných nápadov schopných dostatočne riešiť potenciálne straty priemyselných pracovných miest.

V záujme úspešnej transformácie budú región a kľúčové zainteresované subjekty potrebovať technickú pomoc prostredníctvom transformačného procesu, využijúc potenciál Spoločnej pomoci na podporu projektov v európskych regiónoch (JASPERS) a/alebo národných podporných schém. Keďže program JASPERS je zameraný na pomoc na väčších

infraštruktúrnych projektoch, ktoré sú definované v nariadení o spoločných ustanoveniach ako "veľké" projekty, potenciál jeho pomoci by mohol byť predmetom diskusie o energetickej transformácii vykurovacieho systému.

Východiskovým bodom pri rozvoji národnej pomoci pri budovaní kapacít je skúmanie synergií medzi existujúcimi a plánovanými zásahmi. V Trenčíne je centrum Národného podnikateľského centra s potenciálom podporovať miestne aktivity na Hornej Nitre. V decembri 2018 bude v Trenčíne zriadené centrum sociálneho podnikania s potenciálom poskytnúť dodatočnú pomoc regiónu Horná Nitra. Existuje hlavná iniciatíva vlády SR na podporu miestnych ekonomík a začínajúcich podnikateľov prostredníctvom Slovak Investment Holdingu.⁴

Kľúčový subjekt v transformácii, ťažobná spoločnosť, má potenciál aspoň čiastočnej transformácie, ale v tomto procese bude vyžadovať osobitné zaobchádzanie, ako je vytvorenie špeciálneho fondu na podporu diverzifikácie pracovného portfólia.⁵ Jednou z hlavných prekážok transformácie spoločnosti je to, že v okamihu, keď začnú znižovať a postupne vyradovať uhlie, podstatne znížia svoj komerčný rating, čo v praxi znamená problémy so získavaním pôžičiek a podporu potrebnú na začatie a rozvoj iných obchodných aktivít.

Hodnotenie projektov, ktoré doteraz vytvorili zainteresované subjekty v regióne, poukazuje na pomerne slabé kapacity vo vývoji projektov v oblasti výskumu a inovácií, výroby energie alebo poľnohospodárstva. Okrem projektov v oblasti infraštruktúry by len malá časť konceptov mohla mať nárok na podporu poskytovanú EŠIF. Menej projektových konceptov v kľúčových oblastiach inteligentného rastu poukazuje na potrebu osobitných ustanovení, ako sú úpravy v kľúčových operačných programoch (OPHR, OP Výskum a inovácie, IROP, OP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, OPII alebo OP Kvalita životného prostredia). Osobitné ustanovenia by mohli zatriktívniť región pre podniky a subjekty zvonku a stimulovať miestny rozvoj v kľúčových identifikovaných sektoroch.

V správe sa skúmajú prístupy na identifikáciu kľúčových projektov financovaných prostredníctvom EŠIF. Prechod regiónu Hornej Nitry z uhlia by si vyžadoval prepojenie miestnych kapacít so strategickými cieľmi a cieľmi na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Dôraz sa bude klásť na hodnotenie potenciálnych projektov vo vzťahu k rámcu politik súdržnosti, preskúmanie cielených spôsobov využitia dostupných zdrojov na vytvorenie a podporu projektov s najvyšším možným vplyvom a pridanou hodnotou.

⁴ Hlavnou myšlienkou tejto iniciatívy je efektívnejšie riadenie zdrojov z európskych štrukturálnych a investičných fondov pridelených Slovenskej republike v oblastiach ako infraštruktúra, malé a stredné podniky, energetika, odpadové hospodárstvo a pod. najmä tam, kde sa očakávajú príjmy a / alebo úspory nákladov.

⁵ Tu sa dostávame k otázke pravidiel konkurencie na úrovni EÚ

1. Úvod

Európska komisia spustila iniciatívu "Uhoľné regióny v prechodnom období" ako praktické usmernenie na pomoc pri prekonávaní hospodárskych, environmentálnych a sociálnych problémov spojených s postupom vyradovania uhlia. Horná Nitra s ťažbou hnedého uhlia a lignitu je jedným z prioritných regiónov Európskej únie. Spomedzi 52 identifikovaných regiónov v ôsmich členských štátoch správa opisuje potenciál Hornej Nitry ako úspešný príklad.

Správa je založená na zadaní pre expertnú zmluvu 018CE160AT028, ktorá definuje tri úlohy a kľúčové výsledky. Vychádza z troch navzájom prepojených prieskumných otázok:

- *Aký je súčasný stav a ako ovplyvňuje transformáciu?* Zameriavame sa na súčasné sociálne, ekonomické a demografické dianie v regióne a identifikujeme trendy, zatiaľ čo opisujeme aj prístupy na posúdenie miestnych kapacít transformácie, ktoré sú zoradené podľa ich potenciálneho významu pre plánovanie budúcich intervencií.
- *Kam chceme ísť?* Zameriavame na národný, regionálny a miestny rámec politík, programov a plánov a sektorové a hospodárske činnosti, ktoré sú dôležité pre prechod k inteligentnému, inkluzívnemu a udržateľnému rastu.
- *Ako sa tam môžeme dostať pomocou EŠIF?* V súlade so zadaním poskytne tretia časť analýzy typológie projektov na základe hodnotenia miestnych kapacít a národných, regionálnych a miestnych rozvojových priorít. Preskúma potenciál kombinovania národných projektov a prístupov založených na dopyte a možnosti kompenzácie a zmiernenia vplyvu postupného upustenia od ťažby uhlia a súvisiacich činností.

V prvej časti správy analyzujeme miestnu situáciu a ekonomické a sociálne faktory a kapacity. Na riešenie otázok a problémov definovaných a predpokladaných v rámci jednotlivých úloh a výsledkov staviame na predchádzajúcich analytických prácach a štúdiách transformácie uhoľných regiónov. Východiskom pre základné analýzy bola správa JRC 2018: *Sociálno-ekonomická transformácia v prechodových uhoľných regiónoch: Analýza a navrhovaný prístup - pilotný prípad v Hornej Nitre na Slovensku*. Správa JRC sa väčšinou zakladá na údajoch na úrovni NUTS 3. Rámec rozvíjame so zameraním na údaje dostupné na úrovni LAU 1 a v prípade potreby aj na údajoch vytvorených jednotlivými podnikateľskými jednotkami v okresoch Prievidza a Partizánske. Kvantitatívne údaje sa potom skombinujú s kvalitatívnym prieskumom, kde vedieme diskusie so starostami obcí postihnutých transformáciou, vedením banskej spoločnosti, mimovládnyimi organizáciami a inými zainteresovanými subjektmi.

Druhá časť poskytuje analýzy národného, regionálneho a miestneho rámca politík, programov a plánov, ktoré určujú smer transformácie. Táto časť definuje, aký druh transformácie je v súlade s deklarovateľnými a schválenými politickými rámcami a cieľmi a určuje prioritné sektory a oblasti, v ktorých sa budú podporovať budúce investície.

Hlavným cieľom správy je identifikovať faktory pre optimálne využitie EŠIF v transformácii a posúdiť potenciálne projekty, ktoré majú byť financované prostredníctvom operačných programov za účelom vyradenia uhlia v regióne Hornej Nitry. Zároveň môžeme vidieť transformáciu ako nástroj modernizácie a všeobecnej transformácie regiónu smerom k inteligentnému, inkluzívnemu a udržateľnému rastu.

Tretia časť sa preto zameriava na typológiu projektov založenú na hodnotení miestnych kapacít a prioritách národného, regionálneho a miestneho rozvoja. Táto časť je postavená na zhromažďovaní a vyhodnocovaní najdôležitejších projektových zámerov a skúma prístupy k finančnému plánovaniu a časový harmonogram realizácie stratégie. Správa končí diskusiou o tom, ako podporiť úspešné zacielenie a využite príležitostí poskytovaných EŠIF tak, aby sa riešili kľúčové ekonomické, sociálne a environmentálne výzvy vzhľadom na širšej vízie a ciele krajiny a/alebo hornonitrianskeho regiónu.

2. ČASŤ I.

2.1.

2.2. 1.1 Región Horná Nitra – Lokalizácia a sídelná štruktúra

Región Horná Nitra sa skladá zo štyroch okresov v dvoch samosprávnych krajoch. Zatiaľ čo okresy Prievidza, Bánovce nad Bebravou a Partizánske patria do Trenčianskeho kraja, okres Topoľčany je administratívnou časťou Nitrianskeho kraja. Kompletný zoznam miest a obcí nájdete v Prílohe 2. Ťažobné prevádzky sa nachádzajú v okrese Prievidza a jeho štyroch mestách Bojnice, Handlová, Nováky a Prievidza a 52 obciach, ktoré bude transformácia najviac ovplyvňovať.

Okres Prievidza má 135 750 obyvateľov. Modely dochádzania do zamestnania naznačujú miestne póly rastu a dynamiku trhu práce. Najdôležitejším centrom denného dochádzania je mesto Prievidza (v priemere 6,6 tisíc osôb v roku 2011). Tento údaj sa neustále znižuje, v období rokov 2001 - 2011 klesol o 26%. Ďalšími centrami dochádzania do práce sú mestá Nováky (4,8 tisíc v roku 2011), Bojnice (1,9 tisíc v roku 2011) a Handlová (900 v roku 2011), kde došlo k miernemu poklesu o 14,4%.

2.2.1. 1.1.1. Baníctvo, transformácia a rozvojové póly

Hoci sa región Horná Nitra skladá z vyššie uvedených okresov Prievidza, Bánovce nad Bebravou a Partizánske, regionálne a priestorové rozloženie prechodných vplyvov bude mať určité špecifikácie. Po prvé, hoci je Partizánske súčasťou regiónu, je to jediný okres, ktorý by nebol priamo ovplyvnený transformáciou. Nie je to banské mesto ani miesto, kde žijú baníci. Môžeme však očakávať niektoré potenciálne sekundárne účinky.

Hlavným rozvojovým pólom v regióne je Prievidza. Nie je to samotné miesto banskej činnosti, ale mesto poskytuje obydlia pre značný počet baníkov a je to priemyselný uzol, kde je koncentrovaná väčšina investorov. Prievidza sa nachádza v strede a na križovatke banských činností, ktoré sa nachádzajú v meste Nováky (11 km od mesta), Cígeľ (10 km) a Handlová (16 km).

Banské aktivity v Cígli sa začali v roku 1962 a baňa bola oficiálne zatvorená v októbri 2017. Táto lokalita bude teraz vyžadovať značné investície do rekultivácie a čistenia priemyselných priestorov. Baníci boli prevedení do Novák a Handlovej.

Handlová bola strediskom ťažby od začiatku 19. storočia. Ako jediná z analyzovaných miest a na rozdiel od Prievidze, ktorá buduje svoju budúcnosť na víziu priemyselného mesta, je Handlová v procese prechodu na postindustriálny priestor. Ako popisujeme v časti III tejto správy, Handlová buduje svoju budúcnosť v kombinácii cestovného ruchu, kúpeľov a

rekreácie, ako aj v motivovaní ľudí, aby sa tu usadili a dochádzali odtiaľ do práce. Vzhľadom na svoju geografiu (nachádza sa v údolí obklopenom lesmi a v blízkosti nitrianskeho rozvojového pólu) je to čoraz atraktívnejšie miesto. Ťažobné činnosti tu sú v úpadku, avšak v závislosti od rozhodnutia o postupnom vyradení a časového rozvrhu môžu fungovať ešte desať rokov.

Kým Cígeľ a Handlová sa stávajú perifériou banských činností, výrazný by bol dopad na Nováky. Banské činnosti by tu záviseli od rozhodnutia otvoriť novú baňu, ťažobné pole 12. Proces je v súčasnosti pozastavený a čaká na výsledok procesu EIA. V prípade prechodu bude rozsah vplyvov závisieť od budúcnosti tepelnej elektrárne Nováky. Ako ukáže diskusia v časti III, je možné zvážiť niekoľko alternatívnych scenárov. Nováky majú len 4500 obyvateľov a väčšina baníkov a zamestnancov elektrárne prichádza z Prievidze.

Špeciálnym prípadom a centrálnou súčasťou regionálnej turistickej a kúpeľno-rekreačnej stratégie je mesto Bojnice. Nachádza sa hneď v susedstve Prievidze, je to najnavštevovanejšia turistická atrakcia v regióne Horná Nitra s kúpeľným mestečkom, historickým hradom a zoológickou záhradou.

2.3. 1.2 Ľudské zdroje

Hornonitriansky región už zažíva prechod od ťažby primárnych zdrojov a produkcie energie smerom k výrobe. Región profitoval z prílevu priamych zahraničných investícií, štátnej pomoci niektorým kľúčovým investorom, ale aj z investícií ŠF/KF orientovaných na infraštruktúru. Horná Nitra už rozvinula dobre diverzifikovanú regionálnu ekonomiku. Ekonomická špecializácia regiónu sa rozvinula okolo špecializácie slovenskej ekonomiky. Vývozy z výroby predstavovali 90% HDP SR v roku 2017. Autá a autosúčiastky tvorili 25%, výrobky elektrotechnického priemyslu 18% a strojárenské výrobky 11% celkového vývozu z výroby v tom istom roku. Vyššie uvedené odvetvia boli zahrnuté do plánu implementácie slovenského dokumentu RIS3. Všetky tieto priemyselné odvetvia pôsobili v regióne Horná Nitra v dekáde po roku 2010.

Postupný pokles ťažby uhlia nebol sprevádzaný rastúcou mierou nezamestnanosti. Tento región už získal určitý prílev PZI. Miera nezamestnanosti a úrovne miezd sú porovnateľné s mierami nezamestnanosti v iných regiónoch mimo Bratislavy. Významní regionálni zamestnávateľia mali stály rast svojich príjmov. Oznámili tiež plány na ďalšie rozšírenie svojich podnikov. Navyše, hornonitriansky región pravdepodobne využije výhody vyplývajúce z aktivít dvoch veľkých automobiliek so sídlom v susedných regiónoch. Na západnom Slovensku v roku 2018 pôsobili štyri veľkí výrobcovia automobilov. Siete výrobcov automobilov sa v poslednom desaťročí rozšírili a prehĺbili. Niet pochyb o tom, že rozširovanie automobilového priemyslu je prirodzeným spôsobom na zvládnutie prechodu od ťažby uhlia v regióne Horná Nitra. K prechodu prispieva dostupnosť ľudských zdrojov. Región prevádzkuje sieť stredných škôl a inštitúcií odbornej prípravy. Školy podpísali dohody o duálnom vzdelávaní s hlavnými regionálnymi zamestnávateľmi.

Všetky regionálne hospodárske politiky by mali podporovať pokračovanie vyššie uvedených trendov. Vnútroštátne a európske investície do infraštruktúry by sa mali sústrediť na zlepšenia cestných spojení s významnými priemyselnými centrami v okresoch Nitra a Žilina a novými ekologickými zdrojmi energie.

V regionálnych a miestnych plánovacích dokumentoch sa zdôrazňuje dôležitosť cestovného ruchu pre budúci hospodársky rozvoj. Dôležitosť cestovného ruchu v regionálnom hospodárstve by sa však mala starostlivo zväziť. Všetky hlavné turistické atrakcie Hornej Nitry sa sústreďujú do mesta Bojnice. Kúpeľná turistika je najhodnotnejším celoročným produktom. Akékoľvek významné rozšírenie kúpeľnej turistiky môže naraziť na environmentálne limity (napr. zásoby geotermálnych zdrojov). Ďalšie turistické atrakcie (hrad, zoologická záhrada a termálne kúpaliská) sú viazané na letnú sezónu. V Hornej Nitre chýbajú vysoké hory. Lyžiarske strediská Hornej Nitry nemôžu súťažiť s lyžiarskymi strediskami vo Vysokých a Nízkyh Tatrách. Región má tiež obmedzený potenciál pre obchodnú a kongresovú turistiku. Podnikanie v oblasti cestovného ruchu závisí od pracovnej sily s nízkou kvalifikáciou a nízkou mzdou a vedie k sezónnym modelom zamestnanosti. Cestovný ruch by sa preto mal považovať skôr za doplnkovú, než za základnú hospodársku činnosť v regióne.

Kombinované účinky hospodárskeho rozmachu a niektoré trendy v populačnom vývoji prispeli k rýchlemu a hlbokému poklesu miery nezamestnanosti koncom roka 2010. Všetci hlavní regionálni zamestnávateľia uviedli problémy s dostupnosťou pracovnej sily. Počet nezamestnaných na jednu voľnú pracovnú pozíciu dosiahol v roku 2018 rekordne nízky stav. Demografické trendy môžu čiastočne zmierniť dôsledky uzavretia uhoľnej bane. Niektorí baníci z uhoľnej bane HBP pôjdu do dôchodku. Súčasný demografický trend (nízka pôrodnosť a vysoké miery migrácie) sú však významnými výzvami pre budúci rozvoj regionálnej ekonomiky. Budúci hospodársky rast môže zvýšiť úroveň miezd a zvrátiť trendy v oblasti vnútornej migrácie na Hornej Nitre. Veľkí regionálni zamestnávateľia už dovážajú pracovnú silu zo zahraničia. Regionálne a miestne samosprávy by sa mali tiež zamyslieť nad trvalou imigráciou zo zahraničia.

2.3.1.

2.3.2. 1.2.1 Demografické trendy v regióne Horná Nitra a v hlavných obciach

Podobne ako v mnohých iných regiónoch Slovenska profitovala Horná Nitra z prudkej industrializácie v 50. a 60. rokoch minulého storočia. Významné zvýšenie celkovej populácie súviselo s vysokou pôrodnosťou a intenzívnou vnútornou migráciou.⁶ Migrácia súvisí s

⁶ Počet obyvateľov mesta Prievidza vzrástol z 28 425 v roku 1970 na 53 424 v roku 1991. Populácia mesta Partizánske sa v tom istom období zvýšila zo 14 539 na 24 907 obyvateľov. Zdroj: Štatistický úrad

množstvom pracovných miest v ťažobnom a energetickom sektore v okrese Prievidza a s rozvojom obuvníckeho a gumárenského priemyslu v okrese Partizánske. Pracovná migrácia bola tiež podporovaná rozsiahlym rozvojom komunálneho bývania. Postupný pokles miery pôrodnosti a migrácie spomalil rast obyvateľstva koncom osemdesiatych rokov.

Kolaps centrálne plánovanej ekonomiky bol zlomovým bodom hospodárskeho bohatstva mnohých slovenských regiónov po roku 1989. Štátna podpora neefektívnej produkcie sa znížila. Mnohé podniky vo vlastníctve štátu boli buď privatizované, alebo boli uzavreté.⁷ Rýchlo sa zvýšil miera nezamestnanosti vo všetkých slovenských okresoch okrem Bratislavy⁸. Ekonomický pokles sa zhodoval s výrazným poklesom miery pôrodnosti v deväťdesiatych rokoch minulého storočia.⁹ Uvedený demografický vývoj mal za následok (a) celkový pokles počtu obyvateľov a (b) zmenu vekovej štruktúry mnohých slovenských regiónov vrátane Hornej Nitry.

Populácia okresu Prievidza dosiahla v roku 1998 úroveň 141 445 obyvateľov, ale do roku 2017 poklesla na 135 111 obyvateľov (-4,5%). Populácia v okrese Partizánske v tom istom období klesla zo 48 596 na 45 967 (-5,0%). Región čelil v posledných dvoch desaťročiach kombinovanému poklesu počtu obyvateľov (obrázok 1). Na poklese sa podieľala nízka pôrodnosť ako aj vysoká miera migrácie. V dôsledku toho má región rýchlo starnúcu populáciu. Mladí ľudia boli prví, ktorí sa z regiónu vysťahovali.¹⁰ Proces starnutia sa pravdepodobne urýchlil v najbližších dvoch desaťročiach. Priemerný vek obyvateľstva bol v hornonitrianskom regióne v roku 2017o dva roky vyšší ako na Slovensku. Očakáva sa, že tento rozdiel sa do roku 2035 rozšíri na 2,5 rokov.

Prognóza vývoja obyvateľstva v slovenských okresoch do roku 2035¹¹ naznačuje, že ak by vyššie uvedené demografické trendy pokračovali, obyvateľstvo okresu Prievidza by malo do roku 2035 ďalej klesnúť na 129 638 (-4,1%) a obyvateľstvo okresu Partizánske na 43 488 (-

Slovenskej republiky (2018): Obce Slovenskej republiky. K dispozícii na: <http://www.sodbtn.sk/obce/index.php#>

⁷ Podrobnú diskusiu o reštrukturalizácii priemyslu na Slovensku pozri: Smith, A. (1996) Od konvergenie k fragmentácii - nerovnomerný regionálny rozvoj, priemyselná reštrukturalizácia a prechod na kapitalizmus na Slovensku, *Životné prostredie a plánovanie*, 28 (1): 135-156; a Smith, A. (1998) Rekonštrukcia regionálnej ekonomiky: priemyselná transformácia a regionálny rozvoj na Slovensku (Cheltenham: Edward Elgar).

⁸ Podrobnejšie informácie o regionálnej polarizácii na Slovensku pozri: Baláž, V. (2007): Regionálna polarizácia v prechode: prípad Slovenska, *Európske plánovacie štúdie*, 15 (5): 587-602

⁹ Priemerná miera plodnosti sa v rokoch 1990-2001 znížila z 2,09 na 1,20 narodených na ženu v plodnom veku. Zdroj: Demografické výskumné centrum

¹⁰ Oficiálne údaje o vnútornej migrácii sa zakladajú na záznamoch o trvalom pobyte. Skutočné miery presídľovania sú pravdepodobne vyššie ako tie, ktoré vykazuje Štatistický úrad Slovenskej republiky. Mnoho Slovákov prichádza do mestských a prímestských oblastí Bratislavy a Košíc, ale ich trvalý pobyt sa nemení.

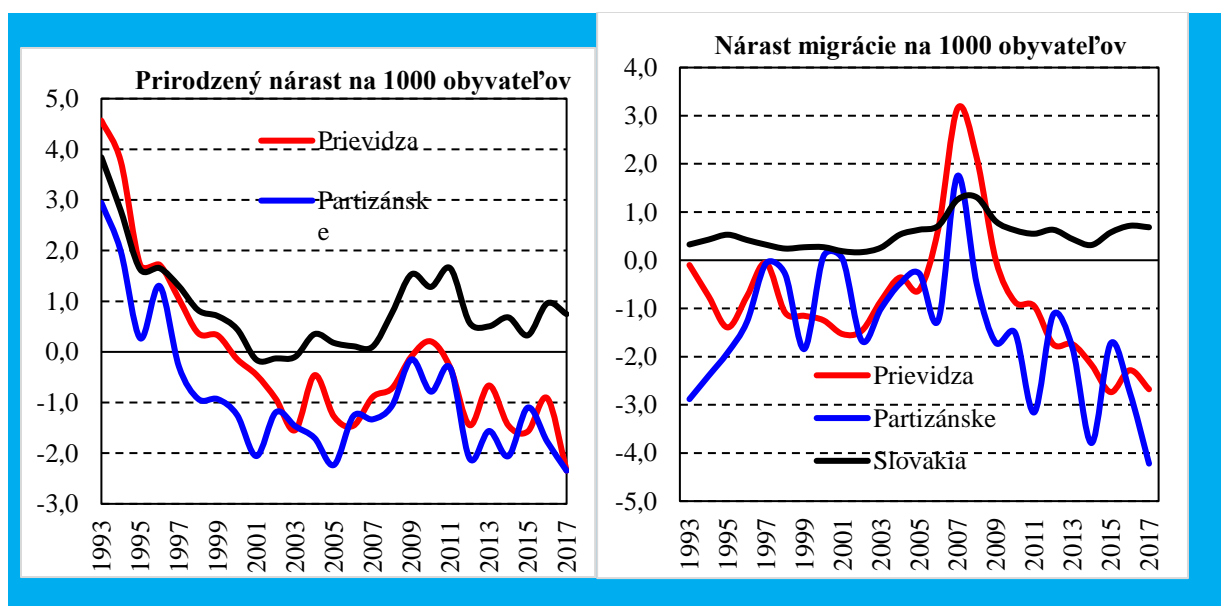
¹¹ Zdroj: Šprocha, B, Vaňo, B. a Bleha, B. (2013): Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch Slovenskej republiky do roku 2035, Prognostický ústav SAV, Bratislava

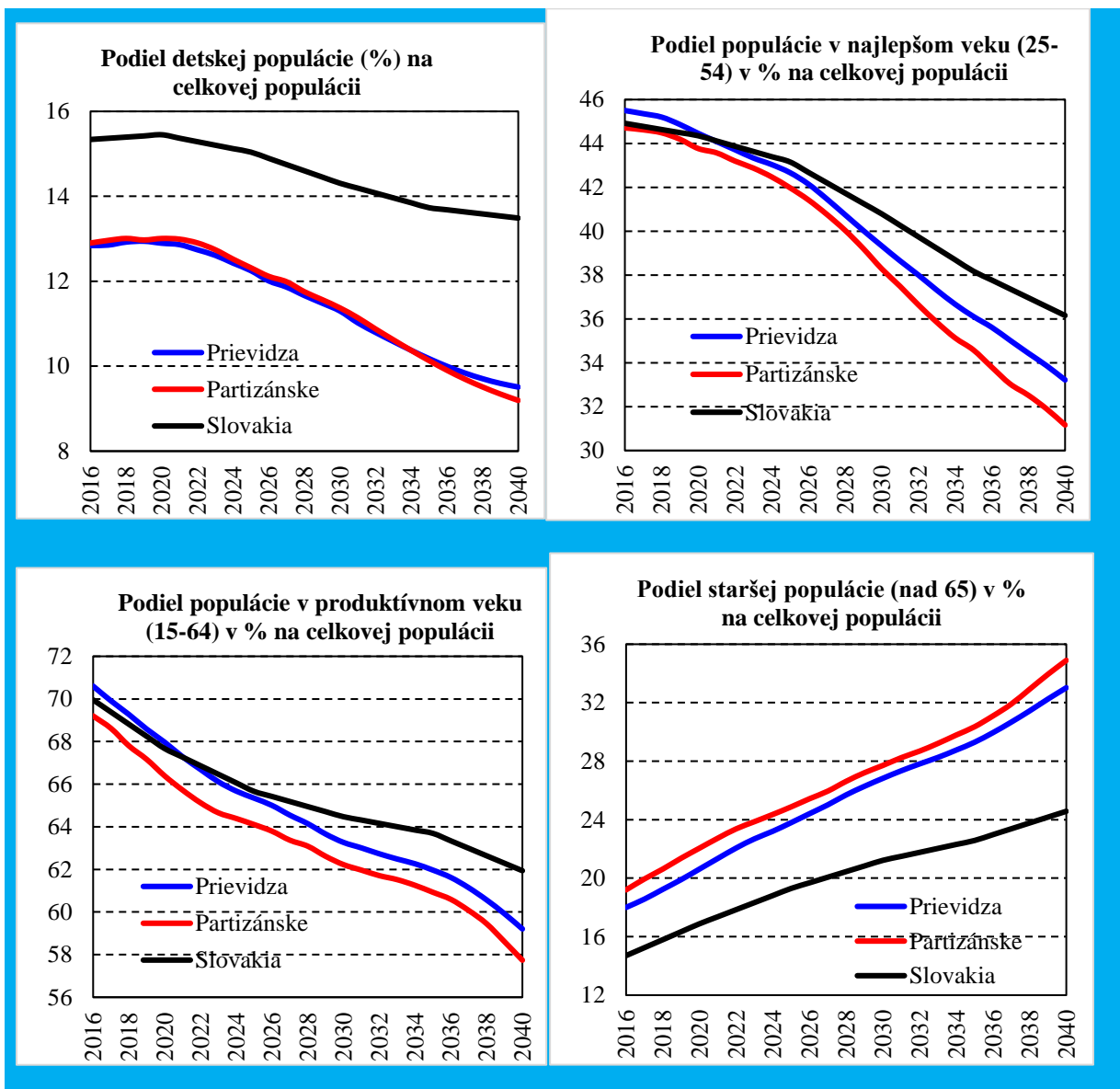
5,4%). Okresy Prievidza a Partizánske by mali do roku 2035 patriť medzi 10 slovenských okresov s najstaršou populáciou.

Pre túto správu bola pripravená interná predpoveď Prognostického ústavu SAV. Podľa prognózy obyvateľstva veková štruktúra regiónu Horná Nitra prejde do roku 2040 dramatickými zmenami (obrázok 1). Región stratí významné časti svojich detí (0-14 rokov) a populácie v najlepšom veku (24-54 rokov). Podiel obyvateľstva v najlepšom veku v celkovej populácii okresov Prievidza a Partizánske bol v roku 2017 na úrovni 45% (čo je približne slovenský priemer). Očakáva sa, že príslušné podiely klesnú do roku 2040 na 33,2% a 31,2%. Očakáva sa, že podiel obyvateľstva v produktívnom veku sa rozvinie podobným spôsobom v okresoch Prievidza aj Partizánske.

Podiel staršej populácie (65 rokov a viac) na celkovej populácii bol v okresoch Prievidza a Partizánske už v roku 2017 vyšší (18,6% a 19,9%) v porovnaní s priemerom Slovenska (15,2%). V okresoch Prievidza a Partizánske sa očakáva rast podielu staršej populácie do roku 2040 na 33,0% a 34,9%. Uvedené podiely sú v tom istom roku podstatne vyššie ako priemer SR (26,6%). Predpokladaný demografický vývoj naznačuje, že Horná Nitra bude v najbližších dvoch desaťročiach zápasit' s nedostatkom pracovnej sily.

Obrázok 1. Demografické ukazovatele a prognózy pre región Horná Nitra. Zdroje: ŠÚ SR a interné predpovede Prognostického ústavu SAV.

2.3.3. 1.2.2 Populácia, menšiny a hendikapaní

Populácia hornonitrianskeho regiónu je pomerne homogénna. V Prievidzi podľa sčítania obyvateľov v roku 2001 pozostávala populácia z 96,65% Slovákov, 0,95% Čechov, 0,48% Maďarov a 0,29% Rómov a Nemcov. Avšak údaje z Atlasu rómskych komunit od roku 2014 naznačujú, že veľkosť rómskej komunity je 1050 ľudí (alebo 2,15% obyvateľov mesta). Väčšina z nich žije v segregovanej lokalite na Cígelskej ceste, v blízkosti priemyselnej zóny a mimo mesta. Podľa toho istého atlasu žije približne 500 Rómov v Partizánskom (2,10%),

zatiaľ čo v Handlovej je podstatne väčšia komunita. Tu nájdeme segregované spoločenstvo za priemyselnou zónou 1 153 ľudí, resp. 6,52% obyvateľov mesta.¹²

Počet ľudí žijúcich na invalidnom dôchodku v regióne je vyšší ako priemer SR. V okrese Prievidza je pomer príjemcov invalidného dôchodku k ekonomicky aktívnemu obyvateľstvu 13,3%, zatiaľ čo priemer SR je 9,1%. Ako je uvedené v tabuľke 1, počet osôb so zdravotným postihnutím je v Prievidzi a Partizánskom relatívne stabilný.

Počet pracovných miest v takzvaných "chránených dielňach" v regiónoch (zabezpečenie pracovných príležitostí pre zdravotne postihnutých ľudí) je tu tiež trochu vyšší. Zatiaľ čo priemer Slovenska je 4,2% osôb so zdravotným postihnutím pracujúcich v dielňach, v Prievidzi je to 6,9%. Je ťažké vykladať toto číslo, pretože nám chýbajú presné štatistiky o ľuďoch, ktorí môžu byť zamestnaní inde. Ukazuje sa však potenciál pre sociálne podniky. Teoreticky by sa tieto dielne mali postupne premeniť na sociálne podniky. V porovnaní s chránenými dielňami je to lepšia entita, ktorá odráža medzinárodné štandardy zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím.

Tabuľka 1. Zdravotne postihnutí ľudia v okresoch Prievidza a Partizánske v rokoch 2013 – 2017.

Okres/rok	2013			2017		
	Postihnutie do 70%	Postihnutie nad 70%	Celkové postihnutie	Postihnutie do 70%	Postihnutie nad 70%	Celkové postihnutie
Prievidza	5 091	3 708	8 799	5 714	3 234	8 948
Partizánske	1 318	912	2 230	1 406	731	2 137

Zdroj: Sociálna poisťovňa.

2.3.4. 1.2.3 Baníci – veková štruktúra a údaje o zamestnancoch

2.3.5.

Uhoľná baňa HBP, a.s., zamestnávala 3782 ľudí¹³, z čoho 3017 pracovalo v uhoľnom sektore a 765 v neuhoľnom sektore (údaje z roku 2018, tabuľka 2). Je možné, že v nadchádzajúcich rokoch pôjde do dôchodku počet zamestnancov uhoľného sektora.

¹² Z dôvodu stigmatizácie a iných dôvodov sa mnohí Rómovia v sčítaniach nepovažujú za členov etnických menšín. Atlas rómskych komunít sa pravidelne vypracúva na účely plánovania politiky a iných zásahov, ktoré pomáhajú sociálnemu začleneniu tejto menšiny.

¹³ Celková zamestnanosť 3782 pracovných miest zahŕňala aj 177 externých zamestnancov, z toho 72 cudzincov.

Pokiaľ ide o uhoľný sektor, v podzemí pracovalo 2002 osôb a v nadzemných prevádzkach 1015 (spolu s pridruženými činnosťami). Údaje poskytnuté HBP, a.s., je možné korelovať s počtom pracovníkov, ktorý zo zákona reportuje Hlavný banský úrad SR.¹⁴ Podľa úradu pracovalo v roku 2107 priamo na ťažbe hnedého uhlia a lignitu spolu 1908 zamestnancov (148 na povrchu). Vidíme tu oproti roku 2016 o nárast o 663 pracovníkov (počet pracovníkov v podzemí klesol o 22). Indikuje to pomerne významnú fluktuáciu počtu zamestnancov a tiež problém rozlíšiť koľko ľudí pracuje v konkrétnom čase na činnostiach priamo spätými s baníctvom a koľko na iných pracoviskách diverzifikujúcej sa firmy. Podľa kvalitatívneho výskumu firma presúva pracovníkov medzi svojimi prevádzkami podľa potreby.

Miesto zamestnania je dôležité pre žiadosti o dôchodok,¹⁵ keďže dôchodkový vek je na Slovensku určený dvoma hlavnými faktormi: (a) počet odpracovaných rokov a (b) priemerná dĺžka dožitia slovenskej populácie. Tento druhý faktor naznačuje prechodný vek dôchodkového veku¹⁶. Niektoré pracovné miesta, vrátane pracovných miest baníkov, predstavujú výnimky z faktorov (a) a (b).

Osoby zamestnané v najťažších pracovných miestach (pracovné miesta kategórie I a II) môžu odísť do dôchodku oveľa skôr ako ostatní zamestnanci. Zamestnanec pracujúci 25 rokov (z toho 15-20 rokov¹⁷ v podzemí) môže ísť do dôchodku vo veku 55 rokov.

Z hľadiska rizikovosti práce a z toho vyplývajúcich nárokov na skorší odchod do dôchodku je 65 (1,7%) zamestnancov zaradených do 4. rizikovej triedy a 1256 (33,2%) do tretej rizikovej triedy.

HBP, a.s., uviedli vekovú štruktúru pracovných miest. Spoločnosť neposkytla štruktúru pracovných miest podľa vekových a dôchodkových nárokov (kategórie I a II v porovnaní s inými kategóriami). Celková veková štruktúra naznačuje, že približne 25% zamestnancov v podzemných pracovných miestach je blízko odchodu do dôchodku a ďalších 20% dosiahne vek odchodu do dôchodku v nasledujúcich piatich až siedmich rokoch.

Veková štruktúra HBP, a.s., naznačuje, že zatvorenie uhoľných baní pravdepodobne nebude mať za následok masovú nezamestnanosť v regióne. Významná časť celkovej zamestnanosti by odišla do dôchodku alebo požiadala o predčasný odchod do dôchodku. Tento záver je založený na predpoklade, že zatvorenie baní je rozložené na niekoľko rokov.

Z hľadiska vzdelania má 46% zamestnancov HBP stredné odborné učilište bez maturity a 21% stredné odborné vzdelanie s maturitou (Tabuľka 2a). Vzdelanie s maturitou má 15% a vysokoškolské vzdelanie má menej ako 8% zamestnancov.

¹⁴ SPRÁVA O ČINNOSTI za rok 2017 Hlavného banského úradu a obvodných banských úradov Slovenskej republiky. Dostupná na webovej stránke: <http://www.hbu.sk/files/documents/spravy/2017/rocná%20správa%202017.pdf>

¹⁵ Pozri paragraph 21 zákona 100/1988 o sociálnom zabezpečení.

¹⁶ Pôvodný dôchodkový vek bol na Slovensku 62 rokov. Do roku 2018 sa dôchodkový vek zvýšil na 62 rokov a 139 dní (o 63 dní viac ako v roku 2017).

¹⁷ Špecifické časové obdobie závisí od charakteru pracovných a zdravotných podmienok zamestnanca.

Tabuľka 2: Štruktúra zamestnanosti HBP

Veková skupina	Počet zamestnancov	Podiel v %
55+	927	24,51
50-54	760	20,10
45-49	683	18,06
40-44	461	12,19
35-39	278	7,35
30-34	270	7,14
25-29	248	6,56
do 24	155	4,10
Celkom	3782	100,00

Tabuľka 2a: Štruktúra zamestnanosti HBP z hľadiska vzdelania

stupeň vzdelania		Počet
9	vedecké	5
8	vysokoškolské	249
7	bakalárske	40
6	US s maturitou.	512
5	gymnázium	55
4	SOU s maturitou.	835
3	SOU ukončené skúškou	1729
2	SOU	61
1	základné	296
	spolu	3782

Zdroj: HBP, a.s., na základe požiadavky úradu podpredsedu vlády

2.4. 1.3 Hospodárstvo

Región pozostáva z dvoch okresov (jednotiek LAU 1): Partizánske a Prievidza, ktoré sa nachádzajú v slovenskom administratívnom regióne (NUTS III) Trenčín. Okres Partizánske mal v roku 2017 rozlohu 301,03 km² a počet obyvateľov 45 967. Okres Prievidza mal v tom

istom roku rozlohu 959,77 km² a počet obyvateľov 135 111.18. Región Horná Nitra mal v roku 2017 celkovú rozlohu 1 260,0 km² (2,5% z celkovej plochy Slovenska) a 181 078 obyvateľov (3,4% celkového počtu obyvateľov Slovenska).

Ťažba uhlia je kľúčovým zdrojom pracovných miest a príjmov v regióne od začiatku 20. storočia. Ťažba uhlia sa však časom stala nerentabilnou. Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií odhadoval v roku 2010 podporu vlády SR na ťažbu uhlia v hodnote 96 mil. €. V prepočte na osobu/baníka to v tom istom roku bol dvojnásobok hrubej priemernej mzdy v uhoľnom priemysle.¹⁹ Ďalej slovenská vláda musela dotovať ekologické škody. Región potrebuje prechod, čo by nevyhnutne znamenalo širší štrukturálny posun v miestnom hospodárstve.

Táto kapitola sumarizuje kľúčové trendy sociálno-ekonomického rozvoja regiónu. Používame interné prognózy na modelovanie budúcich trendov populácie a na analýzu vývoja kľúčových ekonomických premenných, ako sú miery nezamestnanosti, mzdy, intenzita podnikania a PZI. Ďalej prezentujeme aktuálnu ekonomickú špecializáciu regiónu. Uvádzame diskusie o profiloch významných regionálnych zamestnávateľov a ich budúcich rozvojových plánoch spolu s vývojom systému duálneho vzdelávania v druhej časti kapitoly. Cestovný ruch má určitý význam pre hospodárstvo regiónu Horná Nitra a v správe uvádzame prehľad hlavných trendov v oblasti cestovného ruchu a hodnotíme hlavné turistické atrakcie. Tretia časť kapitoly sa zameriava na financovanie. Tu analyzujeme výšku a štruktúru štátnej pomoci a podpory zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu.

2.4.1. 1.3.1 Štruktúra hospodárstva

Regionálna ekonomická štruktúra je výrazne skreslená Bratislavským krajom. Podľa Eurostatu bol HDP na obyvateľa Bratislavy 53 700 EUR a Bratislava bola v roku 2016 šiestym najbohatším regiónom NUTS 2 Európskej únie. Mimoriadna pozícia bratislavského regiónu sa musí brať do úvahy pri hodnotení sociálneho a ekonomického postavenia Hornej Nitry na Slovensku.

Kľúčové socioekonomické premenné naznačujú, že región Horná Nitra vykazuje podpriemerné úrovne sociálneho a ekonomického rozvoja na Slovensku (obr. 1). Počet celkových podnikov a podnikov so zahraničným vlastníkom (na 1 000 obyvateľov) je oveľa nižší ako priemer SR. Rozdiel v intenzite podnikov bol v Bratislavskom kraji vždy skreslený vysokou intenzitou podnikania. Rozdiel sa však po roku 2008 výrazne zvýšil.

Najvýznamnejším zamestnávateľom v regióne je banská spoločnosť HNB. Dotované pracovné miesta v baníctve pomohli v posledných dvoch desaťročiach udržať mieru

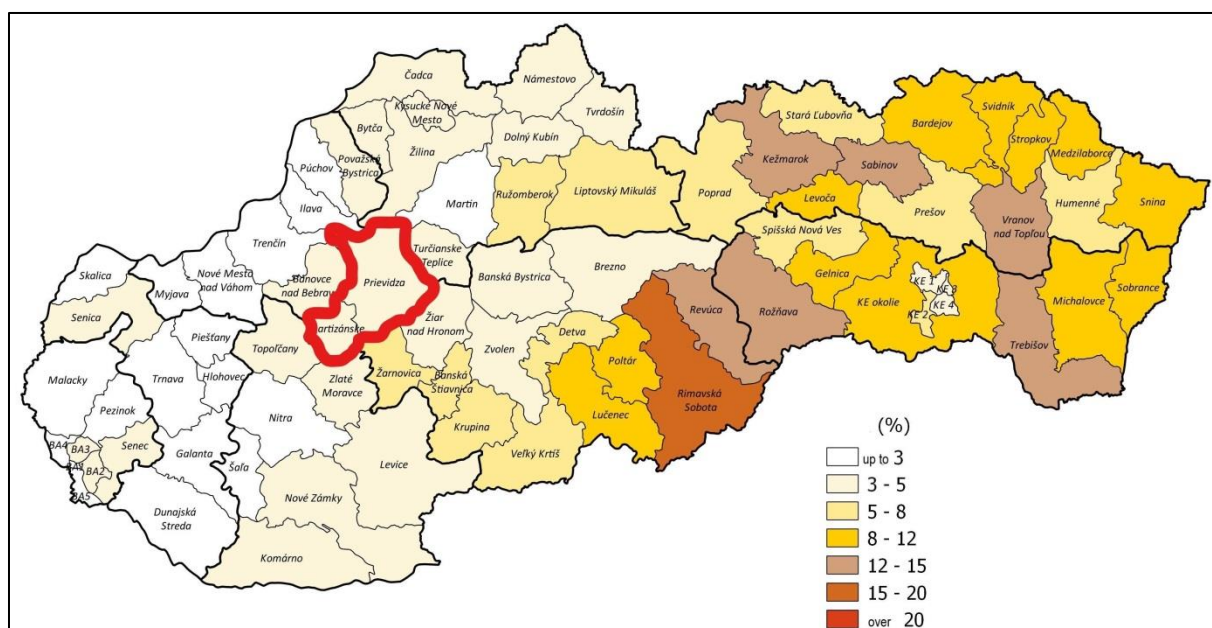
¹⁸ Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky (2018): Data Cube. Poznámka: populácia v polovici roku

¹⁹ Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií SR (2011): [Podpora na baníka predstavuje dvojnásobok jeho hrubej mzdy.](#)

nezamestnanosti a úroveň miezd blízko slovenského priemeru. Do júna 2018 bola miera nezamestnanosti v okrese Prievidza (4,6%) a okrese Partizánske (3,3%), teda nižšia ako priemer SR (5,4%) (obr. 2). Niektorí zamestnávateľia v regióne Horná Nitra sa v roku 2018 museli vyrovnáť s nedostatkom disponibilnej pracovnej sily. Baníctvo a spracovateľský priemysel boli v okrese Prievidza kľúčovými výrobnými aktivitami. Pokiaľ ide o pridanú hodnotu na obyvateľa, mali tendenciu byť menej produktívni ako slovenský priemer²⁰. Okres Partizánske je výrazne vidiecky. Jeho výrobné odvetvia majú nízke úrovne produktivity (tabuľka 1).

Demografické trendy a nižšia životná úroveň ovplyvnili rozvoj bývania (obrázok 2). Ročný počet dokončených bytov je v regióne Horná Nitra výrazne nižší ako priemer SR.

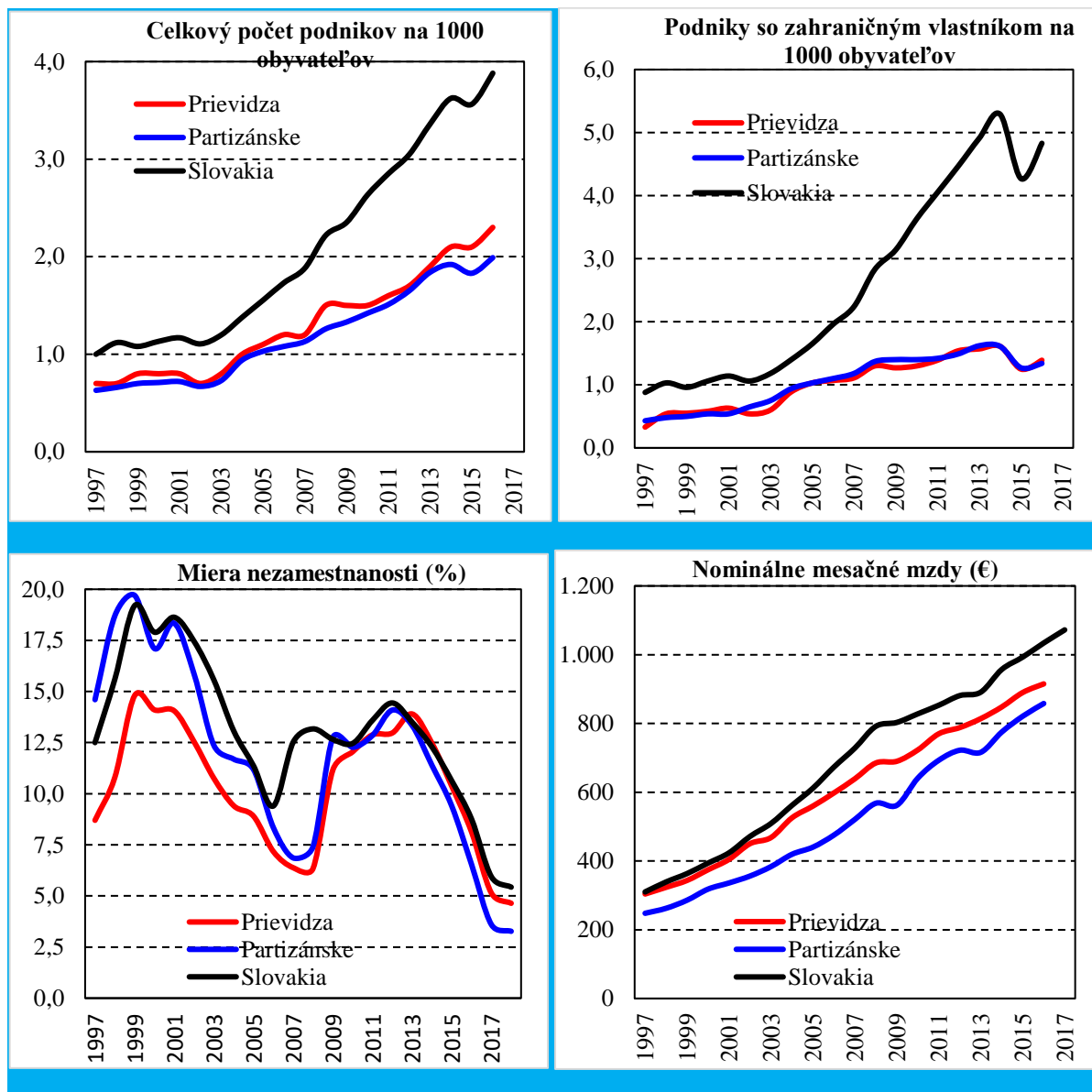
Obrázok 2. Miera nezamestnanosti v slovenských okresoch v júni 2018 (%).

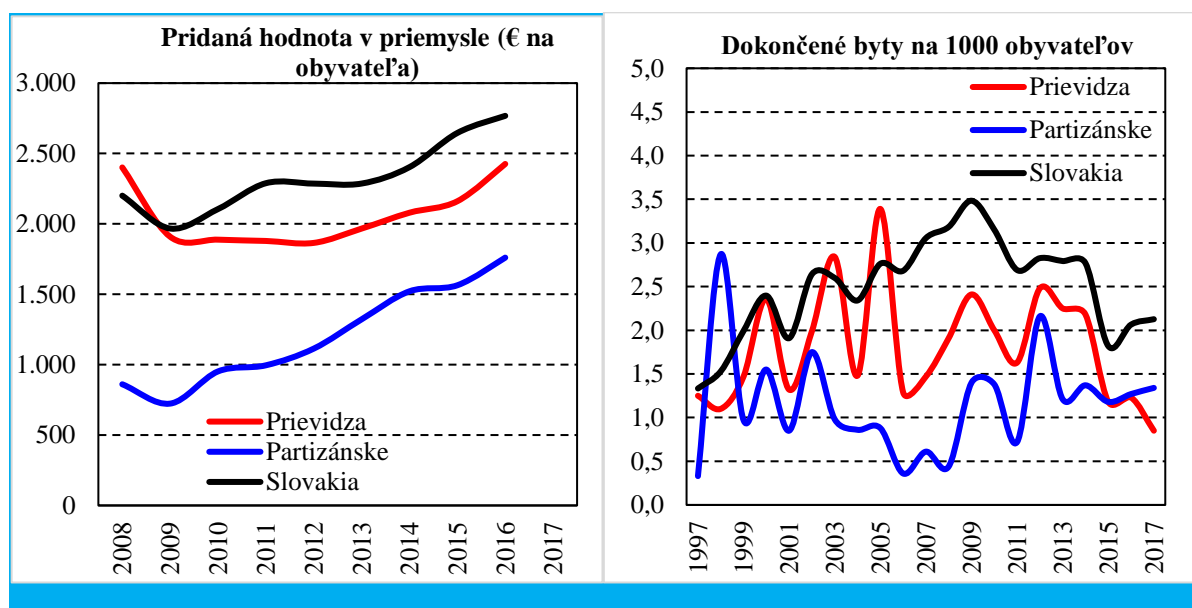

Zdroj: ÚPSVR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (2018).

²⁰ ŠÚ SR uverejnil údaje o hrubom obrate a pridanej hodnote regionálnych pobočiek výrobných firiem. Údaje o zamestnanosti regionálnych pobočiek výrobných firiem nie sú k dispozícii.

Obrázok 3. Kľúčové sociálno-ekonomické ukazovatele regiónu Horná Nitra.

Zdroj: ŠÚ SR (2018): Data Cube

Národná banka Slovenska zverejňuje údaje o stave priamych zahraničných investícií (PZI). Najnovšie dostupné údaje sa týkajú konca roka 2015²¹. V okrese Prievdza tvorili priame zahraničné investície 328,0 mil. EUR (0,78% z celkových slovenských priamych zahraničných investícií) a 52,6 mil. EUR (0,12% z celkových slovenských priamych zahraničných investícií) v okrese Partizánske.

Na Slovensku sú PZI výrazne koncentrované v Bratislave. Päť okresov mesta a tri prímestské okresy bratislavského regiónu predstavovali do konca roka 2015 68,7% z celkových priamych zahraničných investícií na Slovensku. Ak mesto Bratislava vylúčime z analýzy, okres Prievdza absorboval 2,5% a okres Partizánske 0,4% celkových nebratislavských PZI na Slovensku. Okres Prievdza vykazuje nadpriemernú intenzitu PZI v rámci 71 nebratislavských okresov. Okres Partizánske na druhej strane vykazuje veľmi nízke úrovne intenzity priamych zahraničných investícií.

2.4.2. 1.3.2 Hospodárska výkonnosť

Súčasná štruktúra hospodárskych aktivít: Horná Nitra sa špecializuje na dve kľúčové aktivity. V okrese Prievdza (mesto Prievdza a mestá Handlová a Nováky) prevládala ťažba uhlia a výroba energie na báze uhlia. Cestovný ruch (kúpele a kultúrna turistika) je doplnkový priemysel. V ekonomike okresu Partizánske dominuje obuvnícky, kožiarsky a gumársky priemysel a v menšej miere aj výroba nábytku.

²¹ Časové rady sú publikované na obdobie 1997 - 2015. Zdroj: Národná banka Slovenska (2018): Priame zahraničné investície - [statistics](#).

Ekonomika okresu Prievidza sa začiatkom tohto storočia diverzifikovala. Zahraniční investori stavali na pomerne lacnej, ale kvalifikovanej pracovnej sile. Vyvinuli aktivity v automobilovom sektore, strojárstve, výrobe plastov a výrobe bezpečnostných a riadiacich technológií (tabuľka 3). Uhoľná baňa HBP a jej dcéra HBz sa zaradili medzi najväčších zamestnávateľov v regióne, ale ich produktivita (z hľadiska príjmov na zamestnanca) bola do roku 2017 pomerne nízka. Zahraničné podniky (Nestlé Slovensko, ILJIN Slovakia, Brose Prievidza, GeWiS Slovakia, FORTISCHEM Nováky) mali podstatne vyššie úrovne produktivity.

Okres Partizánske je oveľa menší a jeho populácia predstavuje asi tretinu okresu Prievidza. Hlavný zamestnávateľ v okrese Partizánske (obuv Rialto) má nízku produktivitu. Obuvnícky priemysel musí konkurovať ostatným výrobcom z krajín s nízkymi mzdami. Pokles miery nezamestnanosti v posledných dvoch rokoch na Slovensku posunul nominálne mzdy. Priemerná nominálna mzda sa v roku 2016 zvýšila o 3,3% a v roku 2017 o 4,6%. Je ťažké stanoviť, do akej miery je produkcia obuvi udržateľná v období zvyšujúcich sa nákladov práce.

Tabuľka 3. Hlavné podniky v regióne Horná Nitra.

Okres Prievidza	príjem (mil. €)	zisk (mil. €)	zamestnanci	Príjem na zamestnanca (€)	Oblasť podnikania
Nestlé Slovensko	167,07	9,85	745	224 260	Potravinárske výrobky a ich distribúcia
ILJIN SLOVAKIA,	164,53	2,99	307	535 928	Ložiská kolies
FORTISCHEM a. s, Nováky	140,44	4,47	1097	128 025	Plasty
HBP, a.s	105,82	2,25	3346	31 627	Ťažba uhlia
GeWiS Slovakia	104,82	9,05	1110	94 432	Súčiastky áut a strojárstvo
Carcoustics Slovakia Nováky s.r.o.	50,18	1,08	298	168 372	Súčiastky áut (zapuzdrovací technika)
Brose Prievidza	47,20	1,55	500	94 402	Súčiastky áut
MAKS-D, s.r.o. Nováky	41,55	0,44	75	553 947	Strojárstvo, potrubia
Honeywell Safety Products Slovakia s. r. o.	26,92	5,26	650	41 420	Bezpečnostná a riadiaca technika
HBz., a.s	17,85	-0,95	250	71 412	Železničná doprava a strojárstvo
Kúpele Bojnice	10,82	2,41	246	43 967	Kúpeľný turizmus

SUPPORT FOR COAL REGIONS IN TRANSITION

Bojnice ZOO			3,16	0,02	33	95 697	Kultúrny turizmus
Okres Partizánske			príjem (mil. €)	zisk (mil. €)	zamestnanci	Príjem na zamestnanca (€)	Oblasť podnikania
ContiTech Slovakia s.r.o.	Vibration Control		92,76	12,46	575	161 327	Gumové zmesi
Rialto s.r.o.			91,30	2,01	1770	51 584	Obuv
Partizánske SK s.r.o.	Building Components-		91,05	2,46	367	248 101	Vnútorne vikiere
SaarGummi Slovakia s.r.o.			81,07	7,58	1325	61 183	Tesnenia pre automobilový priemysel
SLOVAKTUAL s.r.o.	Pravenec		75,07	1,00	429	174 979	Plastové a vinylové okná
VEGUM a. s.			36,61	-0,13	689	53 129	Gumové zmesi
NOVESTA, a. s.	Partizánske		14,38	-0,05	381	37 732	Obuv
VIPO a. s.	Partizánske		8,03	0,32	132	60 803	Strojárstvo

Zdroje: Databázy Finstat pre príjmy a zisky. Všetky údaje sa týkajú roku 2017. Zamestnanci: najnovšie výročné správy príslušných spoločností. Väčšina údajov sa vzťahuje na rok 2016. Poznámky: zoznam neobsahuje Unipharma Bojnice. Spoločnosť dosiahla v roku 2017 tržby 473 915 miliónov, ale rozvinula svoju distribúciu liečiv na celom Slovensku.

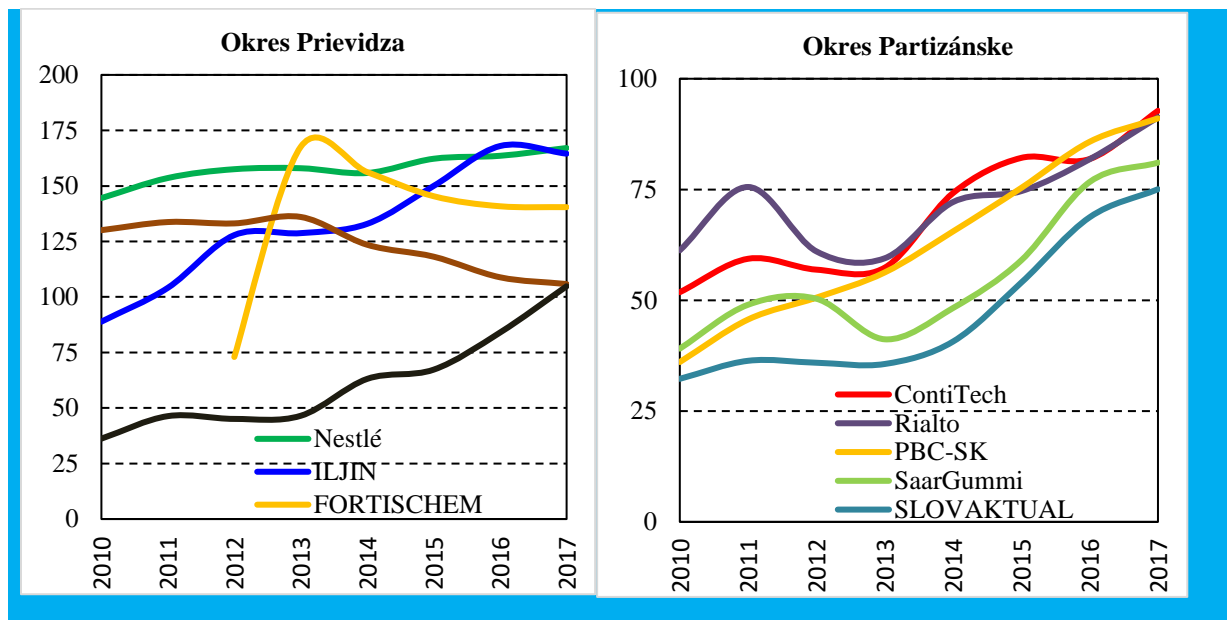
2.4.3. 1.3.3 Odborná príprava a vzdelávanie

Odborné vzdelávanie a duálne vzdelávanie: Niekoľko regionálnych stredných škôl už podpísalo zmluvy s hlavnými regionálnymi zamestnávateľmi a vypracovalo programy duálneho vzdelávania. Vyššie uvedenými zamestnávateľmi sú HBP Prievidza (ťažba uhlia), Brose Prievidza (automobilový priemysel), GeWiS Prievidza (autodielne, elektrotechnika, strojárstvo), Nestlé Slovensko (spracovanie potravín), Scheuch (kovové spracovanie), ContiTech Vibration Control Slovakia (guma a polymérové tkaniny a zlúčeniny) a ZKW Slovakia (LED osvetlenie a elektronika). Najdôležitejšie programy duálneho vzdelávania zahŕňajú:

- Stredná odborná škola v Prievidzi, ktorá ponúka vzdelávanie a odbornú prípravu v oblasti obrábania kovov, mechatroniky, programovania pre softvérové stroje a spracovanie potravín.
- Spojená škola Handlová ponúka vzdelávanie a odbornú prípravu v oblasti obrábania kovov, mechatroniky a elektrotechniky.
- Spojená škola Nováky ponúka vzdelávanie a odbornú prípravu v mechatronike.

Budúci vývoj podnikania: V rokoch 2010 - 2017 sa príjmy uhoľnej bani HBP znížili o 19%. Ostatní významní zamestnávateľia v uvedenom období v prievidskom regióne však výrazne rozšírili svoje príjmy (obr. 4). Podnikanie rozšírili najmä zahraničné firmy (Nestlé, GeWis, Iljin). Podobné trendy možno pozorovať aj v okrese Partizánske.

Obrázok 4. Vývoj príjmov najväčších regionálnych firiem v regióne Horná Nitra v rokoch 2010-2017 (mil. €). Zdroj: databáza Finstat.

Veľkí regionálni zamestnávateľia (okrem uhoľnej bani HBP) vyjadrili pozitívne očakávania týkajúce sa ich budúceho vývoja v oblasti obchodu. Brose Prievidza plánuje do roku 2020 investovať 57,4 miliónov eur. Spoločnosť vyhlásila, že do roku 2022 pridá ďalších 350 pracovných miest. Brose Prievidza chce tiež založiť v Prievidzi centrum výskumu a vývoja²².

Spoločnosť Nestlé Slovensko patrí medzi najväčších slovenských výrobcov a distribútorov potravinárskych výrobkov. Do Prievidze realokovala tri výrobné linky od svojej rakúskej materskej spoločnosti. V roku 2017 spoločnosť zvýšila svoje produktové portfólio zo 480 až na 600 produktov. Nestlé Slovensko zvýšila v posledných dvoch rokoch mzdy pre operátorov o 31%, aby si udržala svoju kvalifikovanú pracovnú silu.²³

Spoločnosť GeWiS Slovakia požiadala o povolenie na rozšírenie svojich výrobných priestorov v roku 2017. Spoločnosť chce tiež pridať 100 nových pracovných miest.²⁴ Spoločnosť FORTISCHEM investovala v rokoch 2016-2017 do modernizácie chemických technológií 42

²² Zdroj: Denník Pravda (18. jún 2018): [Brose chce investovať v Prievidzi do rozšírenia výroby 57,4 milióna eur](#)

²³ Zdroj: Týždenník TREND (6. jún 2018): [V potravinárstve sa rozbehol boj o platy. Nestlé pridalo vyše 30 percent](#)

²⁴ Zdroj: Webová stránka Teraz (18. august 2017): [Prievidský výrobca kovových komponentov chce rozšíriť výrobu](#)

miliónov € a v roku 2018 plánuje investovať ďalších 8 miliónov eur.²⁵ Carcoustics Slovakia vybudovala nové výrobné priestory v roku.²⁶

Región Horná Nitra pravdepodobne bude mať prospech z rozšírenia automobilového priemyslu v susedných regiónoch. Dvaja hlavní výrobcovia automobilov sa nachádzajú v blízkosti mesta Prievidza: Kia Motors v Žiline (62 km) a Jaguar Land Rover v meste Nitra (81 km). Slabá cestná infraštruktúra k spolupráci so spoločnosťou Kia Motors prispieva zatiaľ len v obmedzenej miere. Investície zo štrukturálnych fondov v posledných rokoch cestnú infraštruktúru zlepšili (pozri kapitolu 3). Slovenská vláda vyhlásila svoju podporu výstavbe rýchlostných ciest R2 a R3. Rýchlostná cesta R3 by spájala mestá Prievidza, Martin a Žilina. Rýchlostná komunikácia R2 by mala prepojiť mestá Prievidza a Nitra.

2.4.4. 1.3.4. Potenciálne vplyvy prechodu z uhlia na novú ekonomiku

Miera nezamestnanosti sa v okresoch Prievidza a Partizánska v roku 2010 postupne znížila (obr. 6). Pokles miery nezamestnanosti bol primárne poháňaný ekonomickým boomom a nárastom celkovej zamestnanosti v každom okrese v období rokov 2012-2017. Pokles disponibilnej pracovnej sily bol faktorom, ktorý prispel k zníženiu celkovej nezamestnanosti. Celkový počet zamestnaných osôb vzrástol o 8200 (7%) v okrese Prievidza a o 4500 (10%) v okrese Partizánske.

Celkový počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva (zamestnaní + nezamestnaní) klesol v okrese Prievidza o 1,5% a v okrese Partizánske o 2%. Demografický vývoj zodpovedal v období 2012-2017 za približne jednu štvrtinu celkového poklesu miery nezamestnanosti.

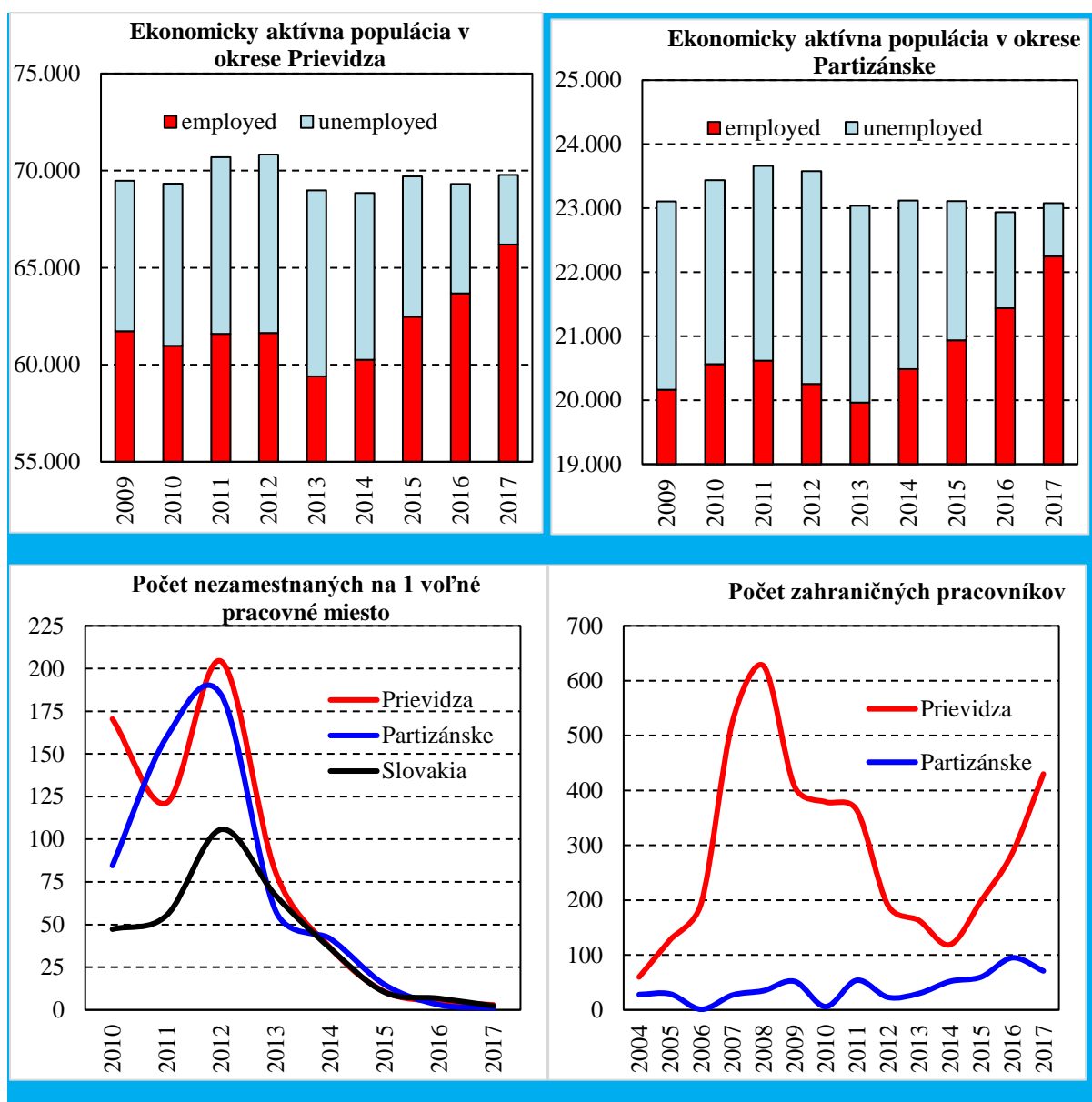
Obrázok 5 zobrazuje vplyvy hospodárskeho cyklu a demografického vývoja na regionálne trhy práce hornonitrianskeho regiónu. V roku 2012 bolo 204 nezamestnaných na pracovné miesto v okrese Prievidza a 184 nezamestnaných na pracovné miesto v okrese Partizánske. Počet nezamestnaných osôb na voľné pracovné miesto klesol do 2017 na dve v okrese Prievidza a tri v okrese Partizánske.

Regionálni zamestnávateľia boli do roku 2017 nútení vyrovnávať sa s vážnym nedostatkom pracovnej sily. Niektorí z nich využívali služby pracovných agentúr a najali zahraničných pracovníkov, aby nahradili chýbajúce domáce kádre. Situácia na regionálnych trhoch práce trochu pripomínala roky 2007-2009, keď nezamestnanosť prudko klesla a chýbajúca domáca pracovná sila bola doplnená o zahraničných pracovníkov. Zatiaľ čo počty zahraničných pracovníkov boli v roku 2017 stále nižšie ako v rokoch 2007-2009, počet nezamestnaných osôb na pracovné miesto bol v roku 2017 oveľa nižší ako pred desiatimi rokmi.

²⁵ Zdroj: Týždenník Trend (2. február 2018): [10 investičných zámerov, ktoré môžu najviac nakopnúť ekonomiku](#)

²⁶ Zdroj: Denník SME (2017): [Spoločnosť Carcoustics sa rozširuje o novú výrobnú halu](#)

Obrázok 5. Kľúčové ukazovatele zamestnanosti v regióne Horná Nitra.

Zdroj: COLSAF

Priame zamestnanie v ťažobnom priemysle v roku 2017 dosiahlo v okrese Prievidza približne 4 tisíc zamestnancov. Zdravý rozvoj regionálneho trhu práce v okrese Prievidza, kde sa nachádza uhoľná baňa HBP, pridal v období rokov 2012 - 2017 približne 8,2 tisíc pracovných miest. Okamžité úplné zatvorenie uhoľnej bane HBP by v okrese Prievidza spôsobilo zvýšenie miery regionálnej nezamestnanosti zo súčasných 4,6% na približne 8-10% alebo viac, ak sa uvažuje o účinkoch nepriamej zamestnanosti v ťažbe uhlia.

Postupné uzatvorenie uhoľnej bane HBP by rozložilo zvýšenie nezamestnanosti na obdobie niekoľkých rokov. Skutočné zvýšenie miery nezamestnanosti bude pravdepodobne nižšie ako v prípade okamžitého ukončenia. Nové a existujúce podniky rozšírili v posledných piatich rokoch svoju činnosť. Demografický vývoj naznačuje vyššiu mieru starnutia v okrese Prievidza v porovnaní so slovenským priemerom. Je pravdepodobné, že v nasledujúcich rokoch čoraz viac a viac baníkov pôjde do dôchodku a len málo ich vstúpi na trh práce.

2.4.5. 1.3.5 Kultúra, šport, zábava, rekreácia a cestovný ruch

Všetky turistické atrakcie v Hornej Nitre sú sústredené v okrese Prievidza. Okres Partizánske má oveľa menej čo ponúknuť. Regionálna distribúcia cestovného ruchu medzi okresmi Prievidza a Partizánske sa odzrkadľuje v počte lôžok, turistických príchodov a strávených nocí (obr. 5).

Kúpele Bojnice, Bojnický zámok a Zoo Bojnice sú hlavnými turistickými atrakciami okresu Prievidza. Atrakcie sú sústredené na malej ploche a je jednoduché navštíviť všetky z nich za jeden deň. Zámok Bojnice a ZOO Bojnice sú obľúbené destinácie pre rodiny s deťmi. Tripadvisor zaradil v roku 2017 bojnický zámok na tretie miesto najpopulárnejších hradov na Slovensku (414 recenzií) po bratislavskom hrade (4 142 recenzií) a spišskom hrade (473 recenzií). ZOO Bojnice (216 recenzií) bola druhou najobľúbenejšou atrakciou pre voľný čas na Slovensku.

Mesto Bojnice patrí medzi obľúbené, ale nie najvyhľadávanejšie turistické atrakcie na Slovensku. Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR) uverejňuje údaje o nocľahoch 79 okresov a 10 najobľúbenejších destinácií. Mesto Bojnice nie je zahrnuté v top 10 destináciách. Celý okres Prievidza uviedol v roku 2017 409 718 strávených nocí (2,7% zo Slovenska).

Kúpele Bojnice sa špecializujú na dva hlavné produkty: (1) termálne kúpaliská pre jednoduchých návštevníkov a (2) viacdenné pobyty s liečebnými procedúrami v medicínskych kúpeľoch. Okres Prievidza profitoval z viacdenných pobytov v kúpeľoch Bojnice. Význam kúpeľnej turistiky je viditeľný v priemernom počte dní strávených jedným návštevníkom, ktorý bol v porovnaní so slovenským priemerom bolo v okrese Prievidza vyšší (obrázok 6).

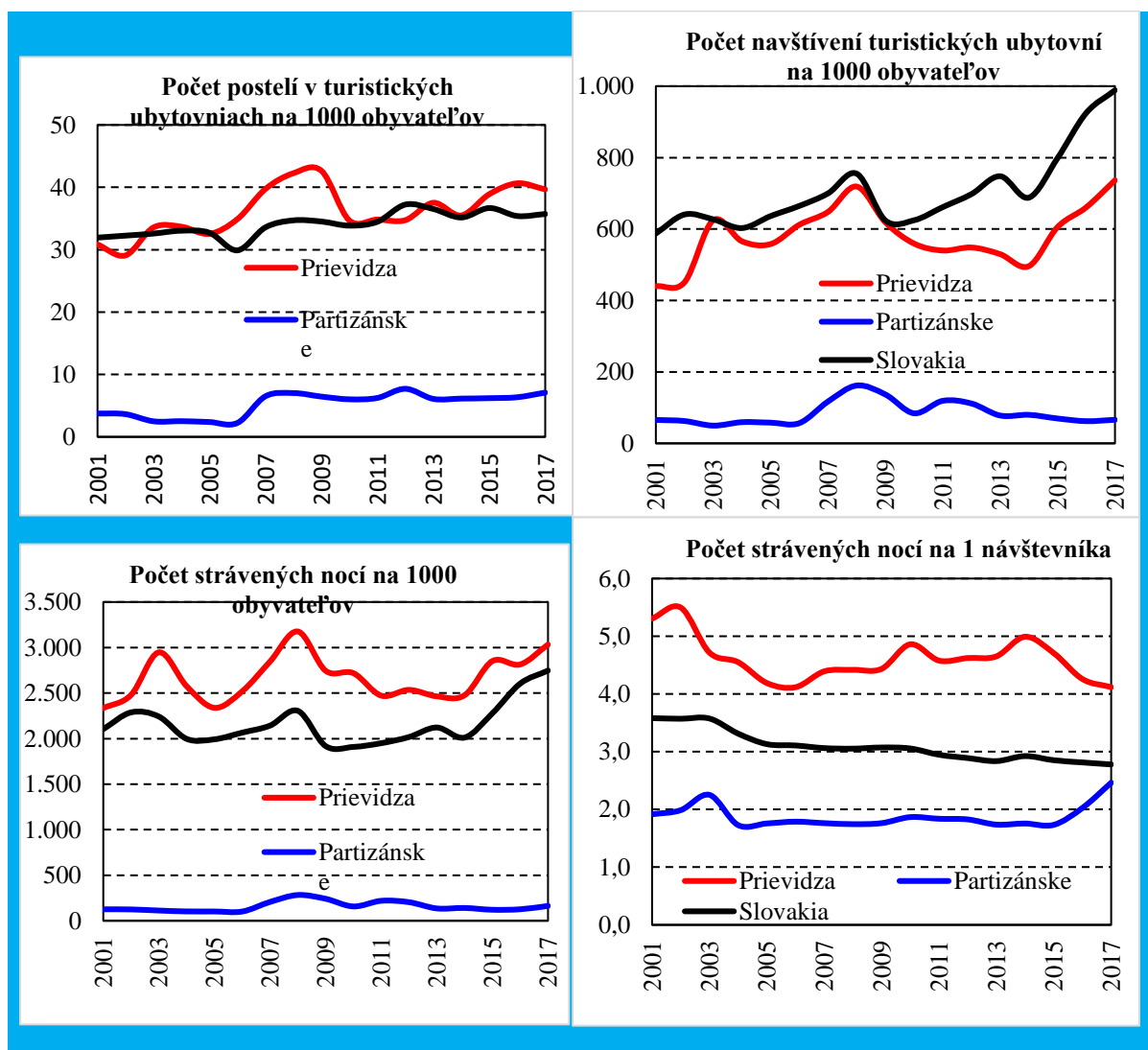
Kúpele Bojnice hlásili 900 lôžok a 200 000 nocí strávených v roku 2017. To bolo asi 7% z celkových nocí strávených vo všetkých slovenských kúpeľoch v roku 2017²⁷. To bolo asi 7% z celkových nocí strávených vo všetkých slovenských kúpeľoch v roku 2017²⁸. Kúpele Bojnice plánujú investovať 45 miliónov EUR do rozvoja veľkého wellness centra. Kúpele Bojnice vstúpili do sporu s HBP v otázke prírodných zdrojov. Kúpele Bojnice žalovali spoločnosť HBP, že "zneužíva svoju dominantnú pozíciu na trhu a predáva nízkokvalitné uhlie za nadmerné ceny" (2017)²⁹. Kúpele Bojnice tiež tvrdili, že "ďalšie rozšírenie banskej činnosti je nebezpečné pre termálny prameň a môže zabíjať kúpeľné podnikanie."

²⁷ Zdroj: Denník SME (17. január 2018): [Bojnické kúpele s rekordnou obsadenosťou](#)

²⁸ Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR (2018): [Kúpeľný cestovný ruch 2017](#)

²⁹ Zdroj: Denník N (10. júl 2017): [Kúpele Bojnice podali podnet na Protimonopolný úrad](#)

Obrázok 6. Rozvoj cestovného ruchu v regióne Horná Nitra v rokoch 2001-2017.

Zdroj: ŠÚ SR: Data Cube

2.5. 1.4 Doprava

Výsledky kvantitatívneho a kvalitatívneho výskumu poukazujú na spoločné chápanie dopravnej infraštruktúry ako hlavnej rozvojovej podmienky. Pri analýze programového obdobia 2007 - 2013 (kapitola 3.2 správy) bola výstavba ciest a železníc druhým najdôležitejším cieľom podpory ŠF a KF (32,85 mil. EUR). Projekt zlepšil kvalitu ciest a zvýšil bezpečnosť na cestách na železničných priecestiach. Najdôležitejšími cestnými segmentmi boli I/50 Nováky - Prievidza (Banská) TEN-T (11,054 km) a I/50 Veľká Čausa - Handlová TEN-T (10,908 km). Existuje niekoľko vylepšení a plánuje sa obchvat Prievidze, ktorý by mal riešiť chronicky preťaženú dopravu v meste.

Kľúčovým problémom v cestnej doprave je však to, že prievidzský región sa nachádza mimo cestnej a železničnej trasy, ktoré sú súčasťou základnej siete v rámci transeurópskych

dopravných sietí TEN-T. V regióne nebola vybudovaná žiadna časť diaľnice alebo rýchlostnej cesty. V budúcnosti by mala cez región viesť plánovaná rýchlostná cesta R2, ktorá umožní prepojenie regiónu s diaľnicou D1 smerom na krajské mesto Trenčín a rýchlostná cesta R1 do Žiaru nad Hronom. R2 je súčasťou agregovanej siete TEN-T. Najbližší nepretržitý úsek rýchlostnej cesty R1 je vzdialený 33 km. Cestná vzdialenosť z Prievidze do Bratislavy je približne 185 km (114 min.) a 65 km do Trenčína. Krátkodobá dopravná infraštruktúra je prvou prioritou plánovaného budúceho využívania EŠIF. Miestne zainteresované subjekty poukazujú na to, že doprava je hlavným problémom regiónu. Neexistuje priame napojenie na sieť diaľnic a rýchlostných ciest a dokončenie R2 pre spojenie medzi Považím a Hornou Nitrou (smerom na Žiar nad Hronom) a R8 pre spojenie z Nitry a Topoľčian je prioritou.

Potenciál železničnej dopravy nie je plne využitý, pretože región nie je na hlavnej slovenskej železničnej trati Bratislava - Nitra - Košice. V súčasnosti existujú dve nové železničné trate s pravidelnou osobnou dopravou v regióne - Nové Zámky - Nitra - Prievidza a Prievidza - Horná Štubňa, ktoré pokračujú smerom na Vrútky alebo Banskú Bystricu. Na regionálnej železničnej trati Prievidza - Nitrianske Pravno je v súčasnosti osobná železničná doprava zastavená. Verejná autobusová doprava zabezpečuje spojenie regiónu so susednými regiónmi, najmä autobusovými spojmi Bratislava - Bánovce nad Bebravou - Martin - Poprad - Svidník a Nové Mesto nad Váhom - Trenčín - Prievidza - Zvolen - Banská Bystrica.

Neexistuje významný potenciál pre vodnú dopravu. Výzvou je verejná doprava, najmä pre mesto Prievidza. Obec je v súčasnosti obsluhovaná len autobusmi, ale vzhľadom na chýbajúci obchvat a rastúci objem premávky verejná doprava nemá konkurenčnú výhodu voči individuálnej autodoprave. Existuje potenciál pre električku alebo mestskú električku, ktorá by mohla spojiť Prievidzu s Bojnícami a potenciálne s Handlovou, ale tieto plány sú teraz len vo fáze dlhodobého posudzovania.

2.6. 1.5 Technická infraštruktúra

2.6.1. 1.5.1 Vodné hospodárstvo

Situácia v hornonitrianskom regióne vo vzťahu k zásobovaniu vodou z verejných vodovodov je vo všeobecnosti dobrá. V roku 2016 iba jedna obec v okrese Prievidza nemala verejný vodovod a takmer všetci obyvatelia regiónu mali napojenie na vodovodnú sieť (99%). To znamená, že z hľadiska tohto ukazovateľa región patrí medzi najpokročilejšie lokality v Slovenskej republike.

Relatívne horšia situácia je v oblasti kanalizácie a čistenia odpadových vôd, keďže iba mestá Prievidza, Bojnice, Handlová a Nováky a ďalšie 12 obcí mali verejnú kanalizáciu, ktorá bola ukončená v roku 2016 a pokrývala 62% obyvateľov regiónu. Banské mestá boli prioritou verejných investícií už počas bývalého režimu pred rokom 1989 a v dôsledku toho najhoršia

situácia v regióne Hornej Nitry je v okrese Partizánske, čo je technicky v regióne, ale nie v banskej oblasti. Tu mnohé mestá zostávajú bez kanalizácie.

Čistenie odpadových vôd je prioritou pre infraštruktúrne projekty a je tu niekoľko ukončených, prebiehajúcich a predpokladaných projektov využívajúcich EŠIF. Zatiaľ čo veľké mestá sú pripojené k sieti, problém pretrváva v malých dedinách a osadách. Existuje rozsiahly projekt EŠIF z OPŽP v okrese Partizánske, "ČOV Sever". Projekt rieši situáciu v Bošanoch, aglomerácii Partizánske a Veľkých Uherciach. Po dokončení by oblasť mala byť v úplnom súlade s požiadavkami smernice 91/271/EEC. Aglomerácia Chynorany pripravila projekty na dokončenie kanalizačnej siete a rekonštrukciu existujúcej ČOV. Projekt je v súčasnosti vo fáze získavania požadovaného stavebného povolenia. V okrese Partizánske je ďalších 13 obcí s nekontrolovanou kanalizáciou, sú však pod hranicou 2 000 EO, a preto ich nemožno podporiť z OPŽP.

Obce Cigeľ, Koš a Sebedražie sú v procese získavania kanalizačnej siete, odhadované náklady na kanalizačnú sieť v Nedožeročoch-Brezanoch, Lazanoch a Porube sú na úrovni 13 miliónov EUR a Stredoslovenská vodárenská spoločnosť postupne rozvíja projekty pre IROP. V Nitrici sú postavené dve nové čistiarny odpadových vôd (ČOV) a ČOV v Bystričanoch zvýši svoju kapacitu. Nitrica dostala povolenie na nenávratný finančný príspevok vo výške 3 151 294 EUR, pričom celkové oprávnené náklady na projekt predstavovali 3 317 152 EUR. Bystričany dostali podporu vo výške 2 587 168 EUR; celkových výdavkov je 2 723 335 EUR.

Vodné hospodárstvo a čistenie odpadových vôd v regióne Horná Nitra koordinuje a prevádzkuje Stredoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s. V okrese Prievidza je v súčasnosti 113 vodných zdrojov, pričom dominantným zdrojom je vodná priehrada Turček, ktorá funguje od roku 1996. Zdroje vody slúžia na zásobovanie vodou pre miestny verejný vodovod alebo skupinové vodárne.

Prievidza, Nedožery-Brezany, Poluvsie, Pravenec, Nitrianske Pravno a Kľačno patria do prievidzskej vodárenskej skupiny. Vodárenská skupina Nováky je napojená na vodné zdroje v Nitrianskom Rudne a studne v Ješkovej Vsi. Denná spotreba vody v Prievidzi bola v roku 2017 na úrovni 8 054 000 litrov pitnej vody.

Podobne ako v mnohých ďalších regiónoch Slovenska sa spotreba vody postupne znižuje. Nepriaznivé trendy súvisia so sociálnou stratifikáciou obyvateľstva. Spotreba vody na obyvateľa za deň dosiahla začiatkom 90. rokov 200 litrov a dnes sa blíži hygienickému minimu. To stanovuje Svetová zdravotnícka organizácia na 70 litrov. Medzi domácnosťami s nízkym príjmom ide len o menej ako 40 litrov denne, čím sa zvyšuje tlak na prevádzkové náklady infraštruktúry. Stredoslovenská vodárenská spoločnosť odhaduje ročný pokles spotreby vody o 3%.

Objem vypúšťaných odpadových vôd do povrchových vôd [tis.m³] dosiahol v roku 2014 úroveň 708 716 a do roku 2015 sa znížil na 595 234. Pozitívny trend je viditeľný v rastúcom počte obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov. Zatiaľ čo v roku 1993 bolo zásobovaných iba 77,8%, v roku 2000 bolo zásobovaných 82,9% obyvateľstva a v roku 2015 88,3%.

2.6.2.

2.6.3.

2.6.4.

2.6.5. 1.5.2 Energetika

Výroba elektriny z domáceho lignitu (hnedé uhlie) na Slovensku sa uskutočňuje na základe rozhodnutia Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky a je definovaná ako tzv. všeobecný hospodársky záujem.³⁰ Rozhodnutie je platné a môže teoreticky platiť do roku 2030. Zatiaľ čo oficiálne odôvodnenie rozhodnutia je založené na záujmoch zamestnanosti a energetickej bezpečnosti, od začiatku ho kritizujú kľúčové zainteresované subjekty, vrátane Slovenských elektrární (SE), ktoré prevádzkujú Nováky, politické strany, mimovládne organizácie a občianske združenia. Systém funguje tak, že dotuje SE a jeho tepelnú elektrárňu Nováky (bežne označované ako ENO). SE potom kupujú hnedé uhlie z Hornonitrianskych baní za bilaterálne dohodnutú cenu.

Tepelná elektrárňu ENO neustále bojuje s problémom spaľovania hnedého uhlia jednak kvôli nízkej kvalite a obsahu uhlíka a jednak kvôli emisiám a zvyšujúcim sa požiadavkám vyplývajúcim zo zákonov, národných noriem a noriem EÚ. ENO začala s výrobou elektrickej energie v roku 1949 a prešla viacerými etapami rekonštrukcie a technologických aktualizácií svojich blokov - ENO A a ENO B. Súčasná kapacita elektrární ENO A a ENO B predstavuje 266 MWe. Od októbra 2011 sa biomasa spaľuje aj na TE Nováky spaľujúcej lignit.

Po mnoho rokov prevádzkovateľ elektrárne protestoval proti nútenej výrobe v elektrárni Nováky. SE poukazujú na technickú zastaranosť a neschopnosť splniť predpísané objemy výroby, stratu prevádzky a neuznanie všetkých súvisiacich emisných nákladov regulačného orgánu.³¹ Dlhodobým problémom sú výrobné náklady. Ilustratívny je posledný spor medzi SE a ÚRSO, ktorý predchádzal rozhodnutiu z 9. septembra 2018 zvýšiť príplatok pre všetkých zákazníkov elektrickej energie, ktorí prispievajú k ťažbe hnedého uhlia pochádzajúceho z bane Horná Nitra. Týmto rozhodnutím ÚRSO zmenil jednu zo zložiek ceny elektriny, čo znamená všeobecné zvýšenie spaľovania domáceho uhlia v elektrárni Nováky, ktoré sa v tomto roku zvýši o 17,7 mil. EUR (tabuľka 4).

³⁰ V slovenčine: *Rozhodnutie ministerstva hospodárstva o takzvanom všeobecnom hospodárskom záujme (VHZ).*

³¹ Pozri na oficiálne správy SE alebo pozície SE pri rokovaníach s Úradom pre reguláciu sieťových odvetví. Napríklad SE sa odvolali proti rozhodnutiu ÚRSO na začiatku roka 2017, ale regulačná rada v auguste 2018 podporila rozhodnutie ÚRSO.

Od 1. septembra všetci odberatelia elektrickej energie platia vyšší poplatok za prevádzku systému (TPS). Úrad pre reguláciu sieťových odvetví (ÚRSO) schválil zvýšenie o 3%. Takzvaná ENO zložka tejto tarify sa zvýšila o 18,07% v porovnaní so súčasnou úrovňou, z 4,359 €/MWh na dnešnú úroveň 5,141428 €/MWh. V praxi to znamená, že domácnosti aj firmy platia TPS, ktorá sa uplatňuje na konečnú spotrebu elektrickej energie na Slovensku v roku 2018, ktorá je v súčasnosti 26,988 €/MWh. Podľa rozhodnutia z minulého roka v decembri 2017 ÚRSO plánuje dotovať spaľovanie lignitu v ENO vo výške 98 miliónov eur. Podľa nových rozhodnutí regulačného orgánu by sa v roku 2018 mala táto tarifná položka ENO zvýšiť na 115,7 miliónov EUR.

Tabuľka 4. Trendy v produkcii energie ENO a úroveň prirážok.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Od 01.01.2018	Od 01.09.2018
Dodaná energia v GWh	1 630	1 542	1 466	1 425	1 350	1 350	1 350	1 350
Príplatek EUR/MWh	31 ,99	45 ,7	63 ,4	66 ,3	70 ,7	70 ,7	72 ,6	85 ,7
Celkový príplatek v mil. EUR	52 ,1	70 ,5	93	94 ,5	95 ,5	95 ,4	98	115 ,7

Zdroj: ÚRSO, 2018

Keď analyzujeme trendy v oblasti výroby energie ENO a úrovne príplatkov (tabuľka 1), je jasné, že dotovanie ťažby lignitu prostredníctvom príplatkov k energii je čoraz väčšie bremeno, ktoré platia spotrebiteľia. Oficiálnym odôvodnením zmien sú zvyšujúce sa náklady na povolenia potrebné v rámci Európskeho systému obchodovania s emisnými kvótami (ETS).

Zvyšovanie nákladov na emisné povolenia tiež poukazuje na hlbší problém s prevádzkou ENO. Hoci rozhodnutie o všeobecnom hospodárskom záujme je platné do roku 2030, SE tvrdia, že ak sa pred rokom 2021 nezrealizujú podstatné investície, tepelná elektrárň nebude spĺňať technické a environmentálne limity. Podľa oficiálneho tlačového vyhlásenia spoločnosti je "prevádzka elektrárne Nováky po roku 2021 a 2023 problematická. Životnosť niekoľkých kľúčových častí elektrárne Nováky sa blíži ku koncu a ak má táto elektrárň fungovať po roku 2023, bolo by nevyhnutné minúť desiatky miliónov eur na rekonštrukciu a obnovu elektrárne. Bez tejto investície by nemohla elektrárň fungovať bezpečne a spoľahlivo a spĺňať všetky právne, technické a environmentálne obmedzenia."³²

³² Viac informácií v slovenčine na <https://venergetike.sk/banikom-sa-podla-sas-vyhrazali-vyhadzovom-ak-nedonesu-podpisy-pod-peticiu/>

ENO ako zdroj tepla

ENO vyrába teplo kombinovanou výrobou tepla a elektrickej energie z hnedého uhlia (v posledných rokoch v kombinácii s biomasou). Dodávka tepla je zabezpečená pre vlastnú spotrebu tepelnej elektrárne a pre mesto Prievidza, ktoré sa nachádza 14 km od závodu ENO. Okrem mesta sa teplo dodáva aj priemyslu a domácnostiam v Novákoch a obci Koš. Ďalšou obcou napojenou na zásobovanie teplom je obec Zemianske Kostolány. Dodávka tepla je dôležitá pre mnohé verejné a súkromné budovy, školy, kancelárie, ústavy a iné. Firmy v okolí, ako sú Porfix, Xella a Vojsko Zemianske Kostolány, profitujú z dodávky tepla a pary.

Z hľadiska postupného vyradenia uhlia je dôležitá otázka vykurovania pre najväčšie regionálne osídlenie, Prievidzu. Od roku 1987 poskytuje ENO (ako súčasť kogenerácie) teplo pre obyvateľov a verejné budovy. Vybudovaný teplovod do mesta Prievidza má kapacitu 137 MWt. Je dlhý 13,2 km s priemerom potrubia 2 x DN 600. Podľa údajov SE, napájacia linka, tak aj iné zariadenie na dodávanie tepla zabezpečujú z ENO zdroj pre vykurovanie 15 000 bytových jednotiek a dodávku tepla v podobe pary do okolitých priemyselných zariadení.³³

Vykurovanie je v meste pod Prievidzskou tepelnou správou PLC. Mesto má 51% akcií, zatiaľ čo bankácka spoločnosť vlastní menšinový podiel. Majoritný vlastník mal dlhší spor o rozhodovacích postupoch v spoločnosti, kde menšinový vlastník previedol kľúčové manažérske práva, ale nedávno dokázal zmeniť systém a teraz účinne ovláda spoločnosť.³⁴

Prievidzské tepelné hospodárstvo PLC má dominantné postavenie na trhu a v prípade ukončenia bankových činností by vyžadovalo zmeny v zdroji vykurovania, zatiaľ čo systém distribúcie by si vyžadoval úpravu založenú na type a umiestnení nového zdroja alebo zdroje.

V súčasnosti neexistuje stratégia, ktorá by mohla nahradiť teplo, existujú však rôzne názory medzi kľúčovými zainteresovanými subjektmi (alebo v tomto prípade akcionármi). Existuje tendencia podporovať používanie nejakého druhu hnedého uhlia na vykurovanie aj po zatvorení bane, pričom alternatívnym riešením by bolo zmeniť úplne zdroj tepla a nahradiť ho plynom, biomasou a/alebo inými obnoviteľnými zdrojmi.

Zvyšovanie nákladov na povolenia potrebné v rámci európskeho systému obchodovania s emisnými kvótami (ETS) sa nedávno odrazilo v rozhodnutí ÚRSO o zvýšení nákladov na vykurovanie v Košiciach a Žiline, zatiaľ čo iné budú s najväčšou pravdepodobnosťou nasledovať. Parameter vstupujúci do regulačného vzorca pre teplo vzrástol medzi rokmi o 27%, takmer o 9 € za megawatthodinu (MWh). Možno predpokladať, že používanie hnedého uhlia bude čoraz drahšie a bude vyžadovať značné investície na splnenie právnych, technických a environmentálnych predpisov.

³³ Viac informácií v angličtine na stránke spoločnosti: <https://www.seas.sk/elektrarne-novaky>

³⁴ Osobné rozhovory, september 2018.

2.7. 1.6 Životné prostredie

2.7.1. 1.6.1 Príroda a krajina

Región sa nachádza uprostred kopcovitej krajiny medzi horami a ich územiaми (Strážovské vrchy, Malá Fatra, Kremnické vrchy a Vtáčnik). Prievdzský región bol v ostatných rokoch výrazne predbehnutý ostatnými regiónmi, úspešnejšími v budovaní pozitívneho obrazu s atrakciami pre trvalých a dočasných obyvateľov a návštevníkov.

Na druhej strane je tu dôležitý faktor, ktorým je vizuálna príťažlivosťou tejto oblasti. Ide o baníctvo, industrializáciu a neskôr o deindustrializáciu oblasti. Industrializáciu po druhej svetovej vojne, ktorá bola hnaná ťažkým priemyslom uhlia a železa, sprevádzala nielen rýchlá výstavba priemyselných budov, ale aj novopostavené bloky bytov - často postavené vedľa seba so zničením bývalých miest a obcí.

Regionálny rozvoj je typickým príkladom historického vývoja a industrializácie krajiny, ktorá bola postihnutá priemyselnou revolúciou založenou na využívaní a spracovaní nerastného bohatstva. Socialistické hospodárstvo, najmä v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch, nezohľadňovalo dlhodobé obavy z kultúrneho a environmentálneho dedičstva.

Keď sa začala transformácia po roku 1989, hlavná konkurenčná výhoda regiónu sa stala jednou z jej hlavných hrozieb. Po prvýkrát došlo k úpadku regiónu so znižovaním produkcie a deindustrializáciou. Bol to aj čas, keď sa začali diskusie o environmentálnych záväzkoch spojených s vývojovými modelmi.

Lesy predstavujú až 55% z celkovej plochy prievdzského regiónu. Tento rozsah poskytuje dobrý východiskový bod a perspektívu pre budúcnosť s cieľom zabezpečiť ekologickú stabilitu a vytvárať rekreačný potenciál oblasti. Hlavnými druhmi drevín sú dub, buk, smrek a jedľa. Priemyselné a banské činnosti však výrazne ovplyvnili toto prostredie. Je potrebné zaviesť opatrenia na ekologickú stabilizáciu a investície do životného prostredia.

Rozvoj priemyslu a ťažba nerastných surovín spôsobili, že región je veľmi znečistený. V mnohých kľúčových environmentálnych ukazovateľoch sledujeme negatívne trendy. Viac ako 55% obyvateľov žije v oblastiach s výrazne narušenou kvalitou životného prostredia. Ak sa pozrieme konkrétne na vodu - podľa stupňa znečistenia nachádzame v tretej kvalitatívnej triede podzemnej vody až 45% prievdzskej oblasti, 16% oblasti Handlová, až 83% regiónu Nováky a 71% oblasti Bojnice.

Kvalita životného prostredia vyvoláva rastúce znepokojenie medzi obyvateľstvom a je základným a nevyhnutným predpokladom realizácie rozvojových plánov cestovného ruchu a postindustriálneho rozvoja.

2.7.2. 1.6.2 Znečisťovanie ovzdušia

Najdôležitejšími znečisťujúcimi látkami v ovzduší sú oxidy síry (SO₂), oxidy dusíka (NO_x), oxid uhoľnatý (CO), uhľovodíky, organické látky a tuhé znečisťujúce látky (TZL), ktoré sa týkajú hlavne veľkých priemyselných zdrojov (energetika, chemický priemysel). Prievidzský región je regiónom najťažšie zaťaženým emisiami tuhých znečisťujúcich látok na Slovensku. Oblasť je tiež vystavená mimoriadne negatívnym hodnotám národnej štatistiky v ostatných emisiách (oxid siričitý, oxid dusíka, oxid uhoľnatý). Pretože stabilita oblastí je silne ovplyvnená banskou činnosťou a keďže región čelí problémom spojeným s deformáciami svahov, manažment podkopávaných oblastí a (bývalých) banských oblastí a zariadení je nevyhnutnou otázkou budúcich investícií. Ako je uvedené v tabuľke 5, hlavné zdroje znečistenia ovzdušia sú spojené s baníctvom a výrobou energie.

Tabuľka 5. Hlavné zdroje znečistenia a typy emisií v hornonitrianskom regióne.

Zdroj znečistenia	Emisie
ENO Zemianske Kostoľany	TZL, SO ₂ , NO _x , CO
Fortischem a. s., Nováky	TZL, NO _x , SO ₂ , CO
Hornonitrianske bane Prievidza	TZL, SO ₂
Handlovská energetika Handlová	NO _x
KRONOTIMBER SK, s.r.o., Lehota pod Vtáčnikom	TZL

Zdroj: SHMÚ, 2016.

Pri analýze údajov z roku 2016 zo Slovenského hydrometeorologického ústavu je región Horná Nitra jednoznačne označený za jednu z najproblematickejších oblastí na Slovensku.³⁵ V regióne sa nachádzajú dve monitorovacie stanice: Prievidza, Malonecpalská and Handlová, Morovianska cesta.

³⁵ SLOVENSKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV: Hodnotenie kvality ovzdušia v Slovenskej republike – 2016.

Prievidza/Malonecpalská hlásila v roku 2016 celkom 16 dní, keď bol prekročený prahový limit pre NO₂. Pre TZL10 bolo 23 prípadov a pre TZL2,5 celkovo 21 dní. Stanica tiež uviedla ad hoc problémy s arzénom. Model výpočtu emisných modelov (CEMOD) potvrdil nárast koncentrácií oxidu siričitého vo vzduchu v roku 2015 v porovnaní s rokom 2014 na území okresu Prievidza v dôsledku nárastu emisných tokov z ENO, zdroja znečistenie vzduchu.

Handlová/Morovianska cesta hlásila 23 porušení limitov pre TZL10 a 16 pre TZL2.5. Najväčšia oblasť lokalít s vyššou koncentráciou oxidu siričitého je okolo najvýznamnejších zdrojov znečistenia oxidu siričitého. Podľa výsledkov matematického modelovania zaznamenali tri stanice v okrese Prievidza približne 80% z celkového počtu porušení hraníc na Slovensku. Nie je prekvapujúce, že lokality v okolí ENO sú v krajine najproblematickejšie.

Na druhej strane v poslednej dobe došlo k určitému pozitívnemu vývoju. Došlo k rozsiahlej rekonštrukcii blokov ENO B1 a B2, vrátane vylepšení zariadení na dekompozíciu (deSOX, deNOX, SNCR, elektrostatické odlučovače), a to pod tlakom prísnejších emisných limitov platných od 1. januára 2016. Rekonštrukcia má pozitívne výsledky v dôsledku poklesu množstva vypúšťaných emisií základných znečisťujúcich látok.

Elektrárň Nováky bola v roku 2016 v Slovenskej republike druhým najväčším producentom emisií oxidu siričitého a oxidov dusíka a tretím najväčším producentom tuhých emisií znečisťujúcich látok. Ďalším významným zdrojom znečistenia ovzdušia v regióne je chemický závod FORTISCH, ktorý sa nachádza v Novákoch a vyrába chemické výrobky z PVC. Závod je jedným z piatich najväčších producentov tuhých znečisťujúcich látok v krajine. Prievidzský región je tak zaradený medzi regióny Slovenskej republiky, ktoré produkujú najviac emisií základných znečisťujúcich látok a najmä oxidu siričitého (v roku 2016 druhý najväčší producent po košickom regióne) a oxidov dusíka (v roku 2016 tretí najväčší producent po Košiciach a Bratislave). Napriek tomu je to v porovnaní s predchádzajúcim rokom zásadný pokles.

2.8. 1.7. Región a politiky súdržnosti

2.8.1. 1.7.1. Programové obdobie 2007-2013

Tabuľka 6 analyzuje podporu zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu (ŠF/KF) v období rokov 2007 - 2015 v regióne Horná Nitra. Uvádzajú sa len regionálne projekty, v ktorých mal príjemca sídlo v regióne Horná Nitra³⁶. Celková suma regionálnych projektov bola 4 788,8 miliónov EUR a priemerná suma na obyvateľa v období 2007 - 2015 bola na Slovensku 1261,9 EUR. V tom istom období získal región Horná Nitra 143,72 mil. EUR. Hornonitriansky región vykazoval podpriemerné výdavky ŠF/KF. Výdavky na obyvateľa v okrese Prievidza boli

³⁶ Región Horná Nitra tiež profitovala z národných projektov, napr. v oblastiach aktívnej politiky trhu práce. Regionálne podiely národných projektov nie sú dostupné na Slovensku.

826,9 EUR a v tom istom období v okrese Partizánske 676,2 EUR. Verejný sektor bol hlavným príjmom projektov ŠF/KF v okresoch Prievidza a Partizánske. Projekty ŠF/KF boli zamerané na modernizáciu, rekonštrukciu a prestavbu základnej infraštruktúry:

- Položka "Všeobecné činnosti verejnej správy" získala 49,24 mil. EUR, čo predstavuje jednu tretinu celkovej podpory ŠF/KF. Väčšina projektov v rámci tejto položky bola alokovaná prostredníctvom Regionálneho operačného programu (ROP). Typickými projektmi boli rekonštrukcia a revitalizácia mestských centier, modernizácia miestnych ciest, budovanie peších zón a rekonštrukcia verejného osvetlenia.
- Stavba ciest a železníc bola druhým najdôležitejším cieľom podpory ŠF/KF (32,85 mil. EUR). Podpora bola poskytnutá prostredníctvom Operačného programu Doprava a v okrese Prievidza bola realizovaná v rámci jedného projektu. Projekt zlepšil kvalitu ciest a zvýšil bezpečnosť na cestách a na železničných priecestiach. Medzi najvýznamnejšie cestné segmenty patrili I/50 Nováky - Prievidza (Banská) TEN-T (11,054 km) a I/50 Veľká Čausa - Handlová TEN-T (10,908 km).
- Projekty vo vodnom hospodárstve, nakladaní s odpadovými vodami a odpadovom hospodárstve boli financované z Operačného programu Životné prostredie (OPŽP). Projekty predstavovali sumu 19,06 miliónov EUR a podporili zlepšenie kvality ovzdušia, prispôsobenie sa klimatickým zmenám a ich zmiernenie, rekonštrukciu kanalizácií a výstavbu bioplynovej stanice.
- Ďalšie významné alokácie zahŕňali výstavbu stanice na LPG a modernizáciu verejnej hromadnej dopravy v meste Prievidza (5,44 mil. EUR), modernizáciu miestnych zdravotníckych zariadení (4,16 mil. EUR) a rozvoj ZOO Bojnice (4,18 mil. EUR).

Podpora poskytovaná súkromnému sektoru v podstate sledovala modely regionálnej ekonomickej špecializácie. Najvyššie alokácie boli zamerané na výrobu gumových výrobkov (3,68 milióna EUR), výrobu výrobkov z betónu (2,49 milióna EUR), výroby obuvi (1,70 milióna EUR) a výroby iného vybavenia (1,70 milióna EUR). Treba poznamenať, že niektoré regionálne podniky profitovali aj zo štedrej štátnej pomoci (pozri nasledujúcu kapitolu).

Tabuľka 6. Podpora zo ŠF/KF v regióne Horná Nitra v období 2007 – 2013/15 (mil. EUR), podľa kódu NACE príjemcu

NACE	Činnosť	Okres Prievidza	Okres Partizánske	Celkom
03.2	Sladkovodná akvakultúra	0,00	0,74	0,74
05.2	Ťažba lignite	0,22	3,59	0,22
14.1	Výroba odevov	0,34	0,00	0,34
15.2	Výroba obuvi	0,35	1,36	1,70
16.2	Výroba výrobkov z dreva,	0,04	0,23	0,27
17.2	Výroba výrobkov z papiera	0,00	0,31	0,31
22.1	Výroba gumových výrobkov	3,68	0,00	3,68

22.2	Výroba plastových výrobkov	1,08	0,00	1,08
23.6	Výroba betónu	2,49	0,00	2,49
25.9	Výroba ostatných kovových výrobkov	1,10	0,00	1,10
28.9	Výroba ostatných strojov na špeciálne účely	1,29	0,44	1,73
31.9	Výroba ostatného vybavenia	0,98	1,25	2,23
35	Elektrina, plyn, para	0,00	4,00	4,00
36-38	Voda, kanalizácia, odpadové hospodárstvo	5,83	13,24	19,06
42.1	Výstavba ciest a železníc	32,85	0,00	32,85
43.2	Elektrotechnické, inštalačné činnosti	0,00	0,34	0,34
45-46	Veľkoobchod, opravy	0,24	0,00	0,24
49.31	Mestská a prímestská osobná doprava	5,70	0,00	5,70
55-56	Ubytovanie a stravovanie	2,94	0,00	2,94
72-74	Profesionálne a vedecké činnosti	0,23	0,06	0,30
84.1	Činnosti všeobecnej verejnej správy	40,67	8,57	49,24
85	Vzdelávanie	1,53	0,31	1,84
86-87	Ľudské zdravie	3,68	0,48	4,16
91.04	Botanické a zoológické záhrady	4,18	0,00	4,18
93.1-93.2	Šport a rekreácia	1,40	0,00	1,40
94.9	Činnosti iných členov organizácií	1,57	0,00	1,57
Celkom	Celkom	112,43	34,92	143,72

Zdroj: Úrad podpredsedu vlády (OLAP Cube) a výpočet autorov. Poznámka: Kód NACE podľa projektového prijímateľa.

2.8.2. 1.7.2. Programové obdobie 2014-2020

Tabuľka 7 analyzuje podporu z európskych štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu (EŠIF) v období 2014-07/2018 v regióne Horná Nitra. Obsahuje kontrahované sumy regionálnych projektov, v ktorých má prijemca sídlo v regióne Horná Nitra.

Celková suma zazmluvnených projektov do júla 2018 bola 33,90 mil. EUR. Rovnako ako v predchádzajúcom programovom období bol v okresoch Prievidza a Partizánske verejný sektor hlavným príjemcom projektov EŠIF:

- Položka "Všeobecné činnosti verejnej správy" získala 18,55 mil. EUR, čo je viac ako polovica celkovej podpory zo strany EŠIF. Väčšina projektov v rámci tejto položky bola pridelená prostredníctvom Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP) a Operačného programu Kvalita životného prostredia (OPKŽP). Typické projekty zahŕňali nakladanie s odpadmi a sanáciu v mestách a obciach a zvyšovanie energetickej účinnosti v obecných budovách (vrátane miestnych škôl).
- VIPO Partizánske pôsobí v oblasti výskumu a vývoja a výroby strojov a elektronických systémov. Spoločnosť získala päť grantov na "Zriadenie výskumného a vývojového centra v pokročilých technológiách gummy" (5,87 mil. EUR) z Operačného programu Výskum a inovácie (OPVal)³⁷.
- Miestne školy a ďalšie vzdelávacie zariadenia regiónu Horná Nitra získali podporu z Operačného programu Ľudské zdroje (OPHR) a IROP. Medzi typické projekty zamerané na miestne vzdelávanie patrili: a) modernizácia technického vybavenia a b) zlepšenie výučbových programov. Celková výška podpory poskytnutej miestnemu vzdelaniu bola 2,48 milióna EUR..

Tabuľka 7. Podpora z EŠIF v regióne Horná Nitra v období 2014-07/2018 (mil. EUR) podľa kódu NACE príjemcu

NACE	Činnosť	Okres Prievidza	Okres Partizánske	Celkom
11.01	Destilácia, rektifikácia a miešanie liehovín	0,00	0,21	0,21
16.2	Výroba produktov z dreva	0,90	0,00	0,90

³⁷ Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR pozastavilo v roku 2017 niekoľko výziev na výskumné a vývojové centrá v priemysle. Projekty VIPO boli tiež pozastavené.

20.14	Výroba ostatných organických základných chemikálií	0,32	0,00	0,32
25	Výroba kovových konštrukcií	0,42	0,00	0,42
28.2	Výroba ostatných strojov na všeobecné účely	0,00	5,87	5,87
28.9	Výroba ostatných strojov na špeciálne účely	0,68	0,00	0,68
30.3	Výroba súčastí lietadiel a kozmických lodí	0,27	0,00	0,27
38.1	Zber a spracovanie odpadu	1,77	0,00	1,77
46.9	Nešpecializovaný veľkoobchod	0,24	0,00	0,24
70.2	Poradenské činnosti v oblasti riadenia	0,38	0,00	0,38
73.11	Reklamné agentúry	0,00	0,11	0,11
81.10	Podporné aktivity kombinovaných zariadení	0,00	0,56	0,56
82.9	Služby na podporu podnikateľských aktivít n.e.c.	0,38	0,00	0,38
84.11	Činnosti všeobecnej verejnej správy	16,39	2,16	18,55
85	Vzdelávanie	1,66	0,82	2,48
94	Činnosti členských organizácií	0,62	0,14	0,76
Celkom	Celkom	24,04	9,86	33,90

Zdroj: Úrad podpredsedu vlády (OLAP Cube) a výpočet autorov. Poznámka: Alokácie sa vzťahujú na zazmluvnené projekty. Kód NACE podľa projektového prijímateľa.

2.8.3. 1.7.3. Podpora z národných zdrojov/štátneho rozpočtu

Podpora regionálnym podnikom bola poskytnutá prostredníctvom investičnej pomoci a schém MINIMIS. Zahraničné firmy prinášajúce nové technológie a vytváranie pracovných miest boli hlavnými príjemcami štátnej pomoci. Investičná pomoc bola poskytnutá prostredníctvom dotácie na pracovné miesta a zariadenia a daňových úľav. Celková suma investičnej pomoci bola 14,048 miliónov EUR³⁸. Investičná pomoc bola poskytnutá dvom podnikom: (1) spoločnosti Iljin Slovakia (1,588 milióna EUR v roku 2006, všetky v daňových úľavách) a 2) Brose Prievidza (12,50 miliónov EUR v roku 2015, 3,5 milióna EUR v daňových úľavách a 9,0 miliónov EUR v dotáciách). Programy MINIMIS pridelili v rokoch 2015-2018 v

³⁸ Zdroj: Ministerstvo hospodárstva SR (2018): [Zoznam podnikateľských subjektov, ktorým bolo schválené poskytnutie štátnej regionálnej pomoci](#)

hornonitrianskom regióne 1,763 milióna EUR 16 z 20 veľkých podnikov³⁹. VIPO Partizánske bol jediným najväčším príjemcom programov MINIMIS (0,763 milióna EUR).

Zoznam hlavných podnikov a príjemcov štátnej pomoci je uvedený v prílohe 1.

Región Horná Nitra už prechádza z ťažby primárnych zdrojov a výroby energie smerom k výrobe. Región profitoval z prílevu PZI a štátnej pomoci niektorým kľúčovým investorom a tiež z investícií ŠF/KF orientovaných na infraštruktúru. Horná Nitra už rozvinula dobre diverzifikovanú regionálnu ekonomiku. Ekonomická špecializácia regiónu sa rozvinula okolo špecializácie slovenskej ekonomiky. Vývozy z výroby predstavovali v roku 2017 90% HDP SR. Autá a autopríslušenstvo tvorili v tomto roku 25%, elektrotechnický priemysel 18% a strojárské výrobky 11% z celkového vývozu. Vyššie uvedené odvetvia boli zahrnuté v Implementačnom pláne slovenského dokumentu RIS3⁴⁰. Všetky tieto odvetvia fungovali v regióne Horná Nitra v druhej dekáde tohto storočia.

Postupný pokles uhoľného priemyslu nebol sprevádzaný rastúcou mierou nezamestnanosti. Tento región už získal určité prílevy priamych zahraničných investícií. Miera nezamestnanosti a úrovne miezd sú porovnateľné s mierami nezamestnanosti v iných regiónoch mimo Bratislavy. Významní regionálni zamestnávateľia zaznamenali stály rast svojich príjmov. Tiež oznámili plány na ďalšie rozšírenie svojich podnikov. Navyše región Horná Nitra pravdepodobne využije prínos z činnosti dvoch veľkých výrobcov automobilov so sídlom v susedných regiónoch. Na západnom Slovensku do roku 2018 pôsobili štyria veľkí výrobcovia automobilov. V posledných desiatich rokoch sa rozšírili a prehlbovali siete výrobcov automobilov. Niet pochýb o tom, že rozširovanie automobilového priemyslu je v regióne Horná Nitra prirodzeným spôsobom riadenia prechodu od ťažby uhlia. K prechodu prispieva dostupnosť ľudských zdrojov. Región prevádzkuje sieť stredných škôl a inštitúcií odbornej prípravy. Školy podpísali dohody o duálnom vzdelávaní s hlavnými regionálnymi zamestnávateľmi.

Všetky regionálne hospodárske politiky by mali podporovať pokračovanie vyššie uvedených trendov. Vnútroštátne a európske investície do infraštruktúry by sa mali sústrediť na zlepšenia týkajúce sa cestných spojení s významnými priemyselnými centrami v okresoch Nitra a Žilina a nových ekologických zdrojov energie.

Regionálne a miestne plánovacie dokumenty poukazujú na význam cestovného ruchu pre budúci hospodársky rozvoj. Dôležitosť cestovného ruchu v regionálnom hospodárstve by sa však mala posudzovať opatrne. Všetky hlavné turistické atrakcie Hornej Nitry sú sústredené v meste Bojnice. Kúpeľná turistika je najhodnotnejším celoročným produktom. Akékoľvek významné rozšírenie kúpeľnej turistiky by mohlo zasiahnuť environmentálne limity (napr.

³⁹ Zdroj: Protimonopolný úrad SR (2018). Poznámka: Údaje o pomoci minimis sú dostupné len za obdobie rokov 2015-2018. Zoznam podpory de minimis možno nájsť na adrese: <https://semp.kti2dc.sk/Home/About>

⁴⁰ UPVII (2017): [Implementačný plan stratégie výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky](#)

zásoby geotermálnych zdrojov). Ďalšie turistické produkty (hrad, zoologická záhrada a termálne kúpaliská) sú viazané na letnú sezónu. V regióne Horná Nitra chýbajú vysoké hory. Lyžiarske strediská Hornej Nitry nemôžu súťažiť s lyžiarskymi strediskami vo Vysokých a Nízkych Tatrách. Región má tiež obmedzený potenciál pre obchodnú a kongresovú turistiku. Podnikanie v oblasti cestovného ruchu závisí od pracovnej sily s nízkou kvalifikáciou a platmi a súvisí so sezónnym modelom zamestnania. Cestovný ruch by sa preto mal v regióne Horná Nitra považovať skôr za doplnkovú, než za základnú hospodársku činnosť.

Kombinované vplyvy hospodárskeho rozmachu a niektoré trendy v populačnom vývoji prispeli k rýchlemu a hlbokému poklesu miery nezamestnanosti koncom druhej dekády tohto storočia. Všetci hlavní regionálni zamestnávateľia uviedli problémy s dostupnosťou pracovnej sily. Počet nezamestnaných na jednu voľnú pracovnú pozíciu dosiahol do roku 2018 rekordne nízku úroveň. Demografické trendy môžu čiastočne zmierniť dôsledky uzavretia uhoľnej bane. Niektorí baníci z uhoľnej bane HBP pôjdu s najväčšou pravdepodobnosťou do dôchodku. Súčasné demografické trendy (nízka miera pôrodnosti a vysoké miery migrácie) sú však významnými výzvami pre budúci rozvoj regionálneho hospodárstva. Budúci hospodársky rast môže zvýšiť úroveň miezd a zvrátiť trendy v oblasti vnútornej migrácie v regióne Hornej Nitry. Veľkí regionálni zamestnávateľia už dovážajú svoje pracovné sily zo zahraničia a existuje podpora na otvorenie priestoru pre viacerých pracovníkov zo zahraničia. To naznačuje, že mnoho zamestnancov môže nájsť prácu mimo baníckeho priemyslu, zatiaľ čo ostatní by mohli mať prospech z kompenzácie projektov podporovaných kohéznou politikou. Kombinácia pozitívnych trendov v oblasti zamestnanosti a nová podpora nových pracovných príležitostí by mala byť schopná vyvážiť akékoľvek negatívne dopady ukončenia ťažobnej činnosti.

3. ČASŤ II.

3.1. 2.1. Kontext stratégií, plánov a programov

Analýza v predchádzajúcej kapitole poukazuje na potrebu zamerať pozornosť na vyváženú potenciálnych strát pracovných miest vo výrobe, elektrotechnike a automobilovom priemysle. Ide o hospodárske oblasti s najvyšším potenciálom na vytváranie nových dobre platených pracovných príležitostí. V tejto časti sa zameriavame na dôležité národné, regionálne a miestne plánovacie dokumenty a diskutujeme o ich význame pre regionálnu ekonomickú špecializáciu.

Lokálne stratégie analyzované v tejto kapitole nedostatočne špecifikujú oblasti ekonomickej špecializácie. V strategických častiach dokumentov sa zameriavame na niektoré technológie a aktivity, ktoré sa majú podporiť: biotechnológie, mechatronika, nanotechnológie a cestovný ruch.

Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR) pre Trenčiansky kraj a mestá Prievidza, Handlová, Nováky, Bojnice a Partizánske výslovne nestanovujú ekonomické aktivity, ktoré sú kľúčové pre budúci rozvoj regiónu. Dokumenty PHSR uvádzajú a) súčasné profilujúce priemyselné odvetvia a b) sieť stredných škôl, ktorá je dôležitá pre rozvoj ľudských zdrojov.

Dokument RIÚS TSK sa sústreďuje na regionálnu dopravu a verejné služby (zdravotníctvo, vzdelávanie a vodné hospodárstvo). Pokiaľ ide o ekonomickú špecializáciu, dokument deklaruje podporu kreatívneho priemyslu a cestovného ruchu.

Súčasťou RIS TSK na roky 2007 - 2013 boli niektoré všeobecné politické nástroje, ktoré sú dôležité pre podporu regionálneho systému inovácií (transfery technológií, podpora regionálnej inovačnej infraštruktúry, schémy finančnej podpory, inkubátory a vedecké a technologické parky).

Skutočné právomoci samosprávnych krajov (VÚC) a obcí sú obmedzené nízkymi finančnými zdrojmi. Regionálne a komunálne zdroje sú len ťažko porovnateľné s veľkorysou podporou regiónov a obcí poskytovanou z EŠIF. Regionálne samosprávy podporujú tvorbu dokumentov regionálneho rozvoja a/alebo inovačných stratégií. Ciele a politické opatrenia navrhované regionálnymi inovačnými politikami sa môžu podobáť "zoznamu želaní", ale prinajmenšom poskytujú všeobecné chápanie vývoja inovácií v regióne.

Kľúčovými koncepčnými dokumentmi dôležitými pre budúce zameranie politiky súdržnosti a podpory sú pripravovaný akčný plán (AP) a národná stratégia. Mali by definovať strategické hospodárske aktivity, ktoré sa majú podporovať a rozvíjať v regióne. Akčný plán a národná stratégia sa vyvíjajú; v predbežnej fáze sa stanovili prioritné oblasti so svojimi vlastnými piliermi. Na účely správy pracujeme s návrhom dostupným v septembri 2018.

3.2. 2.2. Jestvujúci koncepčný a plánovací rámec

Osem slovenských regiónov (NUTS 3) a 2 927 obcí pripravuje a implementuje vlastné plánovacie a rozvojové dokumenty. Politické ciele a politické nástroje uvedené v dokumentoch musia rešpektovať výkonné právomoci a finančné zdroje stanovené slovenskými zákonmi.

Zákon 302/2001 o samosprávnych krajoch stanovuje osem samosprávnych krajov (úroveň NUTS 3, vyšší územný celok, VÚC) so značnými zodpovednosťami súvisiacimi s návrhom a realizáciou programov pre sociálny, hospodársky a kultúrny rozvoj regiónov⁴¹. Niektoré zodpovednosti sú na Slovensku vyhradené pre ústrednú vládu. Napríklad zákon č. 302/2001 sa nevzťahuje na kompetencie na podporu regionálnych inovačných a výskumných systémov. Ak chce región podporiť výskum a inovácie, obvyklým spôsobom je zahrnúť tieto položky do "podpory regionálneho plánovania a rozvoja". VÚC získali kompetencie na podporu ľudských zdrojov. Celý systém stredoškolského vzdelávania riadia samosprávne kraje. Samosprávne kraje majú tiež značné právomoci pri stanovovaní kvantitatívnych cieľov a noriem kvality v stredoškolskom vzdelávaní, vrátane učebných osnov. Granty a daňové transfery od ústrednej vlády sú pre VÚC hlavnými zdrojmi financovania. VÚC musia tieto transfery použiť na vopred definované alokácie v regionálnom vzdelávaní, zdravotnej starostlivosti, sociálnej starostlivosti atď. Samostatné rozhodovanie o výdavkoch VÚC je pomerne obmedzené.

Zákon o obecnom zriadení č. 369/1990⁴² a zákon č. 582/2004 o miestnych daniach a poplatku stanovujú právomoci miestnych samospráv na Slovensku. Transfer dane z príjmov od ústrednej vlády je hlavným zdrojom financií miest a obcí. Obce tiež vymáhajú niektoré miestne dane.

Skutočné právomoci VÚC a obcí sú obmedzené nízkymi finančnými zdrojmi. Regionálne a komunálne zdroje sú sotva porovnateľné s veľkorysou podporou regiónov a obcí z EŠIF.

⁴¹ Odsek 4 zákona 302/2001 výslovne špecifikuje oblasti politickej intervencie pre samosprávne kraje: a) sociálny, hospodársky a kultúrny rozvoj regiónu; b) regionálne plánovanie a rozvoj; c) regionálna doprava; d) regionálne stredné vzdelávanie; e) regionálna zdravotná a sociálna starostlivosť; f) regionálne kultúrne a kultúrne pamiatky; g) regionálny cestovný ruch a šport; h) spolupráca s obcami; a i) cezhraničná spolupráca so samosprávnymi krajinami v iných krajinách

⁴² V odseku 4 zákona 369/1990 sa stanovujú kľúčové povinnosti miestnych samospráv: "udelenie povolení na podnikanie", "budovanie a udržiavanie miestnych ciest", "riadenie verejných služieb vrátane odpadového hospodárstva", "ochrana životného prostredia", "podpora miestnej starostlivosti o zdravie, kultúru a šport" a "rozvoj miestnych podnikateľských a investičných aktivít zameraných na potreby miestnych občanov a miestnej správy".

Programové dokumenty EŠIF sú navrhnuté a implementované ministerstvami a ich agentúrami a financované zo štátneho rozpočtu. Príprava dokumentov strategických politík je mnohostrannou záležitosťou a zahŕňa desiatky účastníkov z verejného a súkromného sektora. Odbory a oddelenia ministerstiev zabezpečujú počiatočnú tvorbu a koordináciu kľúčových zainteresovaných subjektov. Projektové materiály sú predmetom diskusií na pracovných stretnutiach, na ktorých sa zúčastňujú rektori najvýznamnejších slovenských univerzít, Slovenská akadémia vied, riaditelia a/alebo zástupcovia veľkých priemyselných podnikov a združení priemyslu a zamestnávateľov. Krajské samosprávy pripomienkujú návrh dokumentov, ale vláda nie je povinná zapracovať regionálne názory do národných stratégií.

Rozdelenie kompetencií a finančných právomocí medzi (a) ústrednou vládou a (b) VÚC a obcami vysvetľuje, prečo regionálne a obecné plánovacie dokumenty obsahujú veľmi málo podrobností o ekonomickej a technologickej špecializácii. V niektorých regionálnych a obecných rozvojových dokumentoch sa uvádzajú priemyselné odvetvia a hospodárske aktivity s rozvojovým potenciálom, ale žiadny z týchto dokumentov nestanovuje špecifické ciele z hľadiska inteligentnej špecializácie.

Regionálne samosprávy podporujú vypracúvanie dokumentov regionálneho rozvoja a/alebo inovačných stratégií. Ciele a politické opatrenia navrhované regionálnymi inovačnými politikami by mohli pripomínať "zoznamy želaní", ale prinajmenšom poskytujú všeobecné pochopenie vývoja inovácií v regióne. Okrem toho regionálne samosprávy sú schopné poskytnúť administratívnu a organizačnú podporu z hľadiska vytvorenia regionálnych sietí a platforiem pre inovácie. Stratégie miestneho rozvoja sa sústreďujú na ciele územného plánovania a miestnych verejných služieb (upravené zákonom 369/1990), ale čo sa týka budúcej ekonomickej špecializácie, sú dosť nejasné (tabuľka 8).

Tabuľka 8. Oblasti regionálnej špecializácie.

	RIÚS TSK 2014-2020	RIS TSK 2007-2013	PHSR TSK 2013-2023	PHSR Prievídza 2016-2023	PHSR Nováky 2018- 2024	PHSR Handlová (1)	PHSR Bojnice 2015- 2020	PHSR Partizánske 2016-2022
Oblasti špecializácie/rozvoja								
poľnohospodárstvo a potraviny			x	x	x			
baníctvo				x	x			
výroba		x	x	x	x	x		
automobilový priemysel		x	x	x	x			
elektrotechnika		x		x				
KIBS			x					
kreatívny priemysel a IKT	x		x					
rozvoj cestovného ruchu	x		x	x	x	x	x	x

Ľudské zdroje (stredné školy, odborné vzdelávanie)				
poľnohospodárstvo a potraviny	x	x	x	
baníctvo		x		x
výstavba		x		
stroje / mechatronika		x	x	x
automobilový priemysel		x		
elektrotechnika		x		x
elektronika				
chémia			x	
gumy a plasty			x	x
obchodná akadémia		x		
cestovný ruch a stravovanie		x		
IKT				x

Zdroje: regionálne a miestne programové dokumenty. Poznámky: (1) vo vývoji v roku 2018.

3.3. 2.3. Hospodárska špecializácia v regionálnych a miestnych plánovacích dokumentoch

Hlavnými regionálnymi a miestnymi programovými dokumentmi v regióne Horná Nitra sú: Regionálna integrovaná územná stratégia pre Trenčiansky samosprávny kraj (RIÚS TSR) 2014-2020, Regionálna inovačná stratégia pre Trenčiansky samosprávny kraj (RIS TSR) 2007 - 2013 a PHSR v mestách Prievidza, Nováky, Handlová, Bojnice a Partizánske. Oblasti špecializácie / budúceho vývoja, na ktoré sa vzťahujú vyššie uvedené dokumenty, ako aj sieť stredných škôl, sú zhrnuté v tabuľke 4.

Dokument RIÚS TSK sa sústreďuje na regionálnu dopravu a verejné služby (zdravotníctvo, vzdelávanie a vodné hospodárstvo). Pokiaľ ide o ekonomickú špecializáciu, dokument deklaruje podporu kreatívneho priemyslu a cestovného ruchu. Dokument tiež analyzuje systém regionálneho stredoškolského vzdelávania a uvádza zoznam profesií, ktoré najviac požadujú regionálni zamestnávateľia.

Súčasťou RIS TSK na roky 2007 - 2013 boli niektoré všeobecné politické nástroje, ktoré sú dôležité pre podporu regionálneho systému inovácií (transfery technológií, podpora regionálnej inovačnej infraštruktúry, schémy finančnej podpory, inkubátory a vedecké a technologické parky). V úvodnej analýze sa spomína silná pozícia výroby, elektrotechniky a automobilového priemyslu, ale nešpecifikovali sa žiadne oblasti ekonomickej špecializácie. V strategickej časti dokumentu boli uvedené niektoré technológie a aktivity, ktoré sa majú podporovať v kompetenčných centrách: biotechnológie, mechatronika, nanotechnológie a cestovný ruch.

PHSR pre Trenčiansky kraj a mestá Prievidza, Handlová, Nováky, Bojnice a Partizánske odrážajú úlohu krajov a miest stanovenú zákonmi 302/2001, 360/1990 a 582/2001. Ani kraj ani obce sa nepokúšajú prekročiť kompetencie a (relatívne skromné) finančné zdroje poskytované vyššie uvedenými zákonmi. Regionálne a miestne samosprávy sa sústreďujú na

malé projekty rozvoja, ale nevypracúvajú svoje vlastné vízie a stratégie pre inteligentnú špecializáciu. Žiadny dokument PHSR výslovne neuvádza ekonomické aktivity, ktoré sú kľúčové pre budúci rozvoj regiónu. V dokumentoch PHSR sa uvádzajú a) súčasné profilujúce odvetvia a b) sieť stredných škôl, ktorá je dôležitá pre rozvoj ľudských zdrojov.

Dokumenty PHSR sa najčastejšie týkajú výroby, strojárstva, automobilového priemyslu a elektrotechniky pri identifikácii konkurenčnej oblasti okresu Prievidza. PHSR pre mesto Partizánske identifikuje svoju tradičnú silu v gumárskom, kožiarskom a obuvníckom priemysle. Všetky dokumenty PHSR považujú cestovný ruch za perspektívnu aktivitu pre generovanie regionálnych pracovných miest a príjmov.

Dokumenty PHSR tiež uvádzajú sieť stredoškolského vzdelávania v regióne Horná Nitra (vrátane odborného vzdelávania). Región využíva slušný systém stredoškolského vzdelávania.

Tri gymnáziá pripravujú študentov na vysokoškolské štúdium v okrese Prievidza a jedno v okrese Partizánske. Budúci vývoj ľudských zdrojov zodpovedá súčasnému hospodárskemu profilu regiónu. Horná Nitra má dobrú sieť odborných stredných škôl. Medzi hlavné študijné programy patrí banská technológia, mechatronika a elektrotechnika. Žiadna univerzita nemá svoje sídlo v regióne; Fakulta manažmentu a informatiky (Žilinská univerzita) však prevádzkuje svoju miestnu pobočku v meste Prievidza. Dokumenty PHSR potvrdzujú podporu ďalšieho rozvoja ľudských zdrojov v tradičných regionálnych odvetviach.

3.4. 2.4. Akčný plán a národná stratégia

Transformačný proces prebieha a, ako je znázornené na obrázku 7, kľúčovým aktérom v procese je *pracovná skupina pre prípravu a implementáciu transformácie HNR (WG)*. Pracovnú skupinu koordinuje Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu a jeho činnosti sa riadia rámcami európskych a národných stratégií, programov a politík. Kľúčovým dokumentom, ktorý bude smerovať k transformácii, bude akčný plán (AP), po ktorom bude nasledovať národná stratégia.

Úroveň národnej stratégie by mala zabezpečiť medziodvetvovú koordináciu a podporiť vykonávanie deklarovovaných cieľov. Súčasne Združenie miest a obcí Slovenska hornonitrianskeho regiónu vypracovalo svoj miestny akčný plán, ktorý sa v lete 2018 zlúčil s procesom WG. Združenie bolo plne integrované do aktivít WG. Znamená to, že AP a národná stratégia budú pripravené participatívnym spôsobom, odrážajúc široké pohľady zainteresovaných strán. Ako sa uvádza v úvode tejto časti, tento akčný plán bude dokončený a bude k dispozícii až po termínoch pre vypracovanie správy. Na účely správy pracujeme s návrhom, ktorý je k dispozícii.

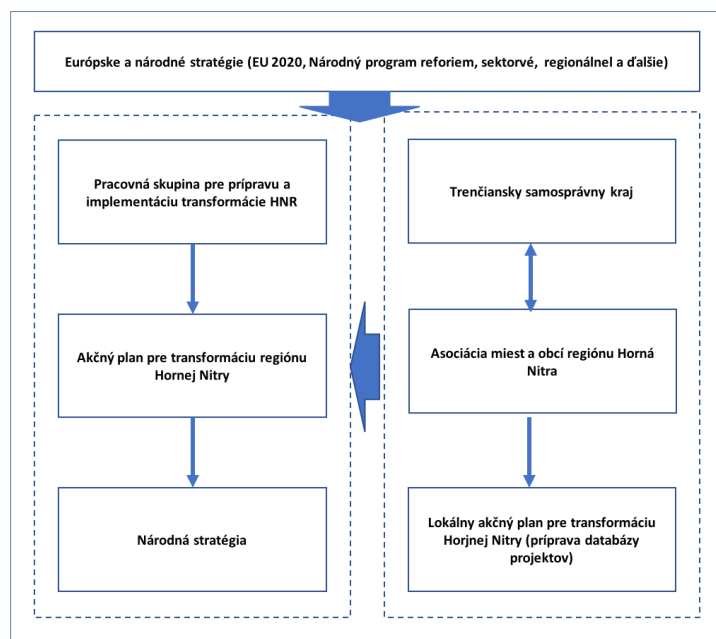
Budúca národná stratégia by mala usmerňovať proces transformácie pri rešpektovaní a budovaní existujúceho rámca politiky a plánovania. Možno predpokladať, že bude mať už prezentovanú štruktúru založenú na štyroch prioritných oblastiach s vlastnými piliermi. Prioritnými oblasťami sú:

- *Priorita 1 / Vytváranie udržateľných pracovných príležitostí:* V tejto oblasti sa zameriava na výskum a inovácie, transformáciu a diverzifikáciu priemyselnej výroby a služieb, zvyšovanie podielu miestnej výroby energie, premeny energie, poľnohospodárstva a cestovného ruchu.
- *Priorita 2 / Dostupnosť:* Prioritami sú piliere medziregionálnych modelov dopravy a tranzitu a zlepšenie regionálnej udržateľnosti dopravy.
- *Priorita 3 / Rozvoj a stabilizácia pracovnej sily:* Piliermi sú tu vzdelávanie a kvalita života.
- *Priorita 4 / Riešenie environmentálnych záväzkov a vplyvov na životné prostredie z ťažby a súvisiacich činností:* V tejto oblasti sa venujeme environmentálnym záväzkom, environmentálnej konverzii a environmentálnej infraštruktúre, zdravotnej starostlivosti a sociálnym službám.

AP sa zameriava na tri identifikované a prepojené oblasti sociálnych, ekonomických a environmentálnych investícií do transformácie. Stratégia financovania AP vychádza z kombinácie interných a externých zdrojov, pričom EŠIF by mali zohrávať kľúčovú úlohu spolu s podporou zo štátneho rozpočtu a inými prístupmi založenými na PPP, revolvingových schémach a alternatívnych finančných nástrojoch.

Obrázok 7. Schematický opis zainteresovaných subjektov a proces vedúci k prijatiu národnej stratégie

SUPPORT FOR COAL REGIONS IN TRANSITION

4. ČASŤ III

4.1.

Pri diskusii o projektoch zameraných na kompenzáciu pracovných príležitostí je potrebné diskutovať o dvoch faktoroch: počte a čase. Ako uvádzame v kapitole 1.2.2 (Baníci - veková štruktúra a údaje o zamestnancoch), najnovší počet zamestnancov banskej spoločnosti je 3782. Okrem priamych zamestnancov postihnutých hrozbou straty pracovných miest musíme vypočítať ďalšie nepriame vplyvy. Výpočet nepriamych pracovných miest je vždy zložitý a zahŕňa veľkú neistotu. Existujú prístupy k týmto výpočtom na základe vstupno-výstupných modelov alebo teórie ekonomickej základne. Táto teória naznačuje, že pri každej "základnej" pridanej práci vznikajú iné "nezákladné" pracovné miesta z tovarov a služieb požadovaných tým, že ľudia (vo všeobecnosti) zarobia vyššie mzdy v základnom sektore. Pre odhad môžeme použiť aj základný multiplikátor odhadu objemu nepriameho zamestnania, ktorý vzniká pridaním priameho zamestnania: Základný multiplikátor = rok celkovej zamestnanosti i / rok základnej zamestnanosti i. Správa JRC z roku 2018 (EU coal regions: opportunities and challenges ahead)⁴³ pracuje s odhadmi nepriamych miest naviazaných k baníctvu pomocou konceptu intra- a inter-regionálnych pracovných miest. Počet intra-regionálnych bol odhadnutý na 1189 a inter-regionálnych na 2058. To by spolu znamenalo 3247 pracovných miest

Špeciálna správa JRC o Hornej Nitre⁴⁴ odhaduje aktivitu skupiny HBP, ktorá vedie k nepriamemu ekonomickému prínosu v oblasti Hornej Nitry na 3000 pracovných miest. Správa JRC tu odkazuje na ostatné podnikateľské činnosti (napríklad výroba a dodávka tepla, výroba elektriny, gumársky priemysel, strojársky priemysel, dopravné služby, potravinársky priemysel). Tieto výpočty nepotvrdzujú odhady HBP či závery Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru z roku 2016 CCMI/138, ktoré počítajú až s 2,5 násobkom pracovného miesta na jedno miesto priamo v baníctve a odhad 3000 miest sa javí ako najrealistickejší.⁴⁵

V prípade primárnych a sekundárnych pracovných miest čelíme dvom prepojeným problémom. Počet stratených pracovných miest je pomerne vysoký pre región tejto veľkosti, najmä v oblasti priamych pracovných miest v odvetviach s vyššími mzdami, ktoré zvyčajne nie sú vymeniteľné za príležitosti v sektore služieb.

Súčasne kompenzácia banských pracovných miest nie je jednoduchá hra 1 na 1. Vyžaduje komplexný prístup k regionálnemu a miestnemu rozvoju na základe predpokladu, že nový hospodársky rozvoj vytvorí dostatok príležitostí pre všetkých. Druhým faktorom je, kedy sa tieto príležitosti objavujú.

Pri transformácii regiónu budeme pracovať s tromi základnými scenármi založenými na kvalitatívnom hodnotení hlavných zainteresovaných subjektov:

⁴³ Dias, A., et al. 2018. *EU coal regions: opportunities and challenges ahead*. European Commission, Joint Research Centre.

⁴⁴ *Sociálno-ekonomická transformácia v tranzitujúcich uhoľných regiónoch: Analýza a navrhovaný prístup - Pilotný prípad na Hornej Nitre na Slovensku*. Európska komisia, Spoločné výskumné centrum, 2018.

⁴⁵ EESC: Indigenous coal in the EU energy transition (own-initiative opinion). Dostupné na: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/indigenous-coal-eu-energy-transition-own-initiative-opinion>

- *Scenár 1 (doteraz bežné postupy):* Podporovaný banskou spoločnosťou, je súčasťou obcí a má určitú politickú podporu na regionálnej a národnej úrovni. Scenár vychádza z odhadovaného množstva dostupných zásob uhlia, právnych požiadaviek na využívanie otvorených baní na ich plný potenciál a počíta s pomalým a postupným ukončením ťažby uhlia do roku 2030.
- *Scenár 2 (rýchla transformácia):* Podľa tohto scenára sa bane do roku 2023 uzavrujú a nevykonávajú sa žiadne ďalšie investície do nových spaľovacích technológií. Systém ústredného vykurovania založený na uhlí je nahradený inými zdrojmi.
- *Scenár 3 (čiastočné vyradovanie):* Ťažba uhlia sa do roku 2023 vyraduje z výroby elektrickej energie, avšak ústredné vykurovanie naďalej využíva uhlie a banské činnosti sú tu len na vykurovanie. Ťažba uhlia môže prebiehať v tomto systéme i po roku 2030.

Rok 2023 sa zdá byť míľnikom z hľadiska investícií do výroby elektrickej energie. Ako je analyzované v kapitole 1.5.2, v ENO sa blíži ku koncu životnosti niekoľko kľúčových častí elektrárne. Ak má táto elektráreň fungovať po roku 2023, bude si vyžadovať investície odhadnuté spoločnosťou SE v rozsahu desiatok miliónov eur na rekonštrukciu a obnovu elektrárne.

4.2. 3.1. Rámcový prístup k identifikácii projektov

Podpora projektov, ktoré majú byť pri prechode regiónu Hornej Nitry z uhlia financované z operačných programov EŠIF, si vyžaduje, aby sa prispôbili miestnym kapacitám (časť 1) so strategickými cieľmi a cieľmi na národnej, regionálnej a miestnej úrovni (časť 2).

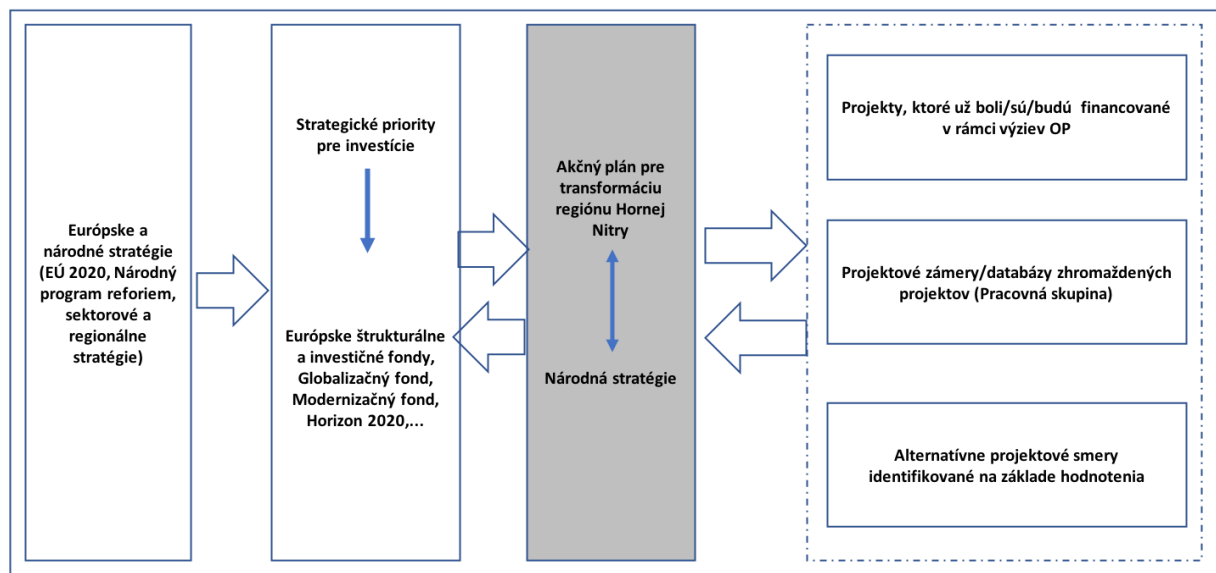
EŠIF sú ústrednou súčasťou stratégie prechodu a môžu poskytnúť kľúčový a cielený vstup do zmierňovania vplyvov a kompenzácie straty pracovných príležitostí spojených s ukončením baníctva. Na druhej strane z logiky EŠIF existujú možnosti a obmedzenia pre využitie zdrojov. To si tiež vyžiada štrukturálne úpravy zamerania EŠIF. Hlavné identifikované príležitosti spočívajú v nasledujúcich programoch a schémach:

- Operačný program Ľudské zdroje
- Operačný program Výskum a inovácie
- Operačný program Integrovaný regionálny operačný program
- Operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka
- Operačný program Integrovaná infraštruktúra
- Operačný program Kvalita životného prostredia
- Operačný program Rybné hospodárstvo
- Výskumný fond pre uhlie a oceľ (RFCS)
- Európsky fond na prispôbenie sa globalizácii (EGF)
- Program EÚ pre zamestnanosť a sociálnu inováciu (EaSI)
- Európsky fond pre výskum (Horizont 2020)
- LIFE (integrované projekty)
- Modernizačný fond (2021-2030)

Ako je znázornené na obrázku 8, nadchádzajúci akčný plán / národná stratégia sa vyvíjajú v rámci národných a regionálnych stratégií, politik a programov EÚ. Zároveň existujú tri hlavné toky projektov, ktoré už boli uvedené a/alebo navrhnuté príslušnými zainteresovanými subjektmi.

V prvom rade existujú projekty, ktoré už sú financované prostredníctvom rôznych operačných programov alebo sa predkladajú na financovanie v súčasnom programovom období. Pracovná skupina vytvorila v rámci svojich aktivít databázu projektových nápadov. Združenie miest a obcí regiónu Hornej Nitry vytvorila svoj vlastný zoznam návrhov projektov. Tieto dve databázy sa nedávno zlúčili a budeme o nich hovoriť ako databázu projektov WG. Existujú projekty, ktoré by mohli (alebo mali) byť vypracované podľa kvalitatívneho a kvantitatívneho hodnotenia, ale zatiaľ nie sú zahrnuté do databázy projektov WG. V neposlednom rade existujú rôzne iniciatívy na budovanie kapacít alebo podporné iniciatívy, ktoré stoja za to zväziť zo strany EÚ a/alebo národných orgánov.

Obrázok 8. Akčný plán transformácie a financovanie EŠIF

Kým myšlienky/návrhy projektov, ktoré vypracovali a stanovili kľúčové zainteresované subjekty, predstavujú dôležitý východiskový bod, analýza by nemala obmedzovať svoj rozsah na tieto zdroje. Prístupom je identifikovať kľúčové sektory, ktoré sa majú podporovať, a analyzovať, do akej miery sú priority rozvoja v súlade s kapacitami regiónu, pokiaľ ide o sociálne, demografické a ekonomické trendy. V neposlednom rade je tiež otázkou, do akej miery sú predložené projektové myšlienky (zhromaždené a predpokladané) v súlade s týmito prioritami. Prístup bol preto založený na troch vzájomne prepojených výskumných otázkach:

- *Do akej miery sú návrhy projektov, vytvorené pracovnou skupinou, v súlade s rozvojovými prioritami, miestnymi kapacitami a hodnotením národných, regionálnych a miestnych rozvojových priorít, ktoré prinieslo kvantitatívne a kvalitatívne hodnotenie?*
- *Aká by bola kombinácia národných projektov a prístupov založených na dopyte na podporu projektov s potenciálom kompenzovať a zmierňovať vplyv postupného vyradenia ťažby uhlia a súvisiacich činností?*

- *Ako by mohli byť tieto špecifické sektory a hospodárske aktivity financované z operačných programov EŠIF a iných schém pre prechod regiónu Hornej Nitry z uhlia?*

Ako sa uvádza v tabuľke 9, existuje niekoľko predpokladov a rizík identifikovaných pri vývoji, podpore a implementácii projektov. Špecifické stratégie plánované na zabezpečenie týchto predpokladov zostávajú v platnosti počas celej implementácie; sú opísané tu v syntéze. Už spomenutá databáza projektov WG zostavená hlavnými aktérmi odráža záujmy a kapacity miestnej podnikateľskej obce, obcí a mimovládnych organizácií. Projekty sú podporované (do rôznych stupňov) sociálnym/ekonomickým kapitálom, skúsenosťami a skapacinami.

Databáza projektov WG poskytuje vynikajúci východiskový bod a dôležité indikácie miestnych kapacít a záujmov; ale chýba silnejšie hodnotenie: do akej miery sú tieto projektové nápady v súlade s národnými, regionálnymi a miestnymi plánmi rozvoja a aké sú možnosti z hľadiska financovania? Zároveň by väčšina projektov s najväčšou pravdepodobnosťou mala prejsť procesom otvorenej súťaže v rámci výziev založených na dopyte.

4.3.

4.4. 3.2. Projektové zámery – prístup “zdola nahor”

Pracovná skupina pre prípravu a implementáciu transformácie regiónu Hornej Nitry (WG) sa stala hlavným hnacím motorom procesu transformácie a vytvorila databázu projektových zámerov, ktoré sú považované za prioritu pre transformáciu. Databáza bola čiastočne vypracovaná prostredníctvom procesu účasti verejnosti, kde štyri pracovné skupiny na regionálnej úrovni navrhli koncepty projektov, obhájili ich a vybrali tie s vysokou prioritou a technickou podporou. Výsledkom je zoznam 81 prioritných projektov rozdelených do siedmich zoskupení:

- Klaster I. Zamestnanosť (22 prioritných projektových konceptov)
- Klaster II. Infraštruktúra (9 prioritných projektových konceptov)
- Klaster III. Životné prostredie (10 prioritných projektových konceptov)
- Klaster IV. Ľudské zdroje (9 prioritných projektových konceptov)
- Klaster V. Energetika (6 prioritných projektových konceptov)
- Klaster VI. Inovácie (7 prioritných projektových konceptov)
- Klaster VII. Cestovný ruch (18 prioritných projektových konceptov))

Podľa predbežných odhadov by celkové náklady na všetkých 81 konceptov boli v rozpätí 1 162 miliónov EUR, pričom by sa vytvorilo najmenej 6472 pracovných miest (tabuľka 9). Pre mnohé z projektových zámerov je ťažké odhadnúť potenciál pracovných miest, takže to je veľmi hrubý odhad. Zatiaľ čo toto číslo na prvý pohľad pôsobí pôsobivo, musíme zvážiť

niekoľko faktorov. Po prvé, mnohé koncepty projektov nie sú oprávnené na financovanie zo strany EŠIF (napr. cestovný ruch, vodná priehrada), alebo ak sú podporované, poskytujú iba dočasné pracovné miesta externým spoločnostiam a ich dcérskym spoločnostiam (napr. doprava alebo infraštruktúra pre vodné hospodárstvo a nakladanie s odpadovými vodami). Len niektoré projekty podporujú obce a subjekty so silnými kapacitami, finančným a ľudským kapitálom a odbornými znalosťami.

Kľúčovým faktorom v prechode by bolo kompenzovanie relatívne dobre platených pracovných miest v banskom sektore dostatočnými príležitostami v odvetviach s vyššou pridanou hodnotou. V súlade so všetkými hlavnými národnými dokumentmi o inteligentnej špecializácii a regionálnych plánovacích dokumentoch sa v pláne implementácie slovenského dokumentu RIS3 zdôrazňuje päť hlavných oblastí inteligentnej špecializácie. Domény zahŕňajú automobilový a výrobný priemysel, ktoré už majú v regióne Horná Nitra silnú pozíciu.

Pri porovnaní zoznamov navrhovaných projektov s výsledkami kvalitatívneho prieskumu môžeme vidieť rozdiely medzi okresmi a medzi kľúčovými zainteresovanými subjektmi, pretože sú založené na ich strategickom hodnotení kapacít a potenciálov. Je jasné, že stratégiou Prievidze je zostať regionálnym priemyselným uzlom, priťahuje PZI a domáce investície. Štyri kľúčové projekty identifikované mestom Prievidza sú: (i) centrálné zásobovanie teplom pre Prievidzu; (ii) výstavba priemyselného parku v Prievidzi - Priemyselná zóna Prievidza - Západ II; (iii) rozvoj sociálnych služieb v Prievidzi; (iv) komunálna obecná služba pre región Hornej Nitry. Všeobecnou tendenciou v Prievidzi je sústrediť sa na pritiahnutie priemyslu pomocou plánovanej priemyselnej zóny Prievidza - Západ II, zatiaľ čo priľahlé mesto Bojnice poskytuje rekreačnú zónu pre miestnych obyvateľov a priťahuje kúpeľných a wellness turistov.

Stratégia mesta Handlová je na druhej strane vedená dlhodobejšou víziou založenou na geografickom lokalizovaní a prírodnom kapitále. Vychádza z toho, že z mesta robí atraktívnu rekreačnú zónu zameranú na kúpele, wellness a vysokú kvalitu života, priťahuje ľudí, aby sa usadili a prichádzali odtiaľ do práce. Handlová sa v krátkodobom aj strednodobom horizonte zameriava na pokračovanie svojho priemyselného dedičstva a plánuje využiť EŠIF na výstavbu prístupových ciest do svojej priemyselnej zóny. Väčšina návrhov projektov je však zameraná na využitie starého stabilizačného násypníka ako rekreačnej zóny s golfovým ihriskom, športovými zariadeniami a voľnočasovými aktivitami. Plány pre mestský kúpeľný komplex alebo oživenie mestského parku spadajú do dlhodobých cieľov.

Kľúčovým zainteresovaným subjektom v prechode je nevyhnutne banská spoločnosť HBP. Manažment rozvíja svoju dlhodobú stratégiu v rôznych scenároch a načasovaní uzavretia bane.⁴⁶ Z výberu projektov zahrnutých do databázy môžeme poukázať na to, že stratégia je založená na využití priemyselnej infraštruktúry a výrobných kapacít (projekty, ako sú vytváranie priestorov na podporu začínajúcich a rozvíjajúcich sa podnikov a podnikateľov, výskum hybridných biopalív, výroba bioplastov, inovácie v opravách a výrobe železničných vozňov alebo logistické centrum biomasy) a druhý prúd využíva bane a priestory (napr.

⁴⁶ Osobné rozhovory, 18.09.2018.

výstavba kavernóznych zásobníkov zemného plynu v banských koridoroch, výstavba malej vodnej elektrárne prevádzkovaná na banskej vode, výskum prirodzeného mikrobiálneho plynu v povodí Hornej Nitry z hľadiska jeho potenciálneho prieskumu). V neposlednom rade spoločnosť plánuje využívať svoje priestory a priemyselnú architektúru na projekty následného cestovného ruchu (revitalizácia banského areálu Cígeľ pre zariadenia cestovného ruchu, prestavba oblasti Cígeľ pre turistické a rybárske zariadenia, vzdelávací chodník a chránené územie Košovsko-laskárskych mokradí). Špecifickým prípadom je poľnohospodárstvo, kde dcérska spoločnosť HBP AGRO SEKTOR plánuje rozšírenie svojich aktivít v oblasti skleníkových potravín a produkcie rýb (v oboch prípadoch s použitím termálnej vody z baní). Ďalšie podrobnosti nájdete v tabuľke 10.

Tabuľka 9. Projektové koncepty vytvorené v regióne a rozdelené po klastroch.

Klaster I. Zamestnanosť

Č.	Názov projektu v angličtine	Názov projektu v slovenčine	Odhadovaný počet pracovných miest	Odhadované náklady	Subjekt
1.	Creating spaces to support start-ups and/or growing businesses and entrepreneurs	Vybudovanie priestorov pre podporu začínajúcich alebo rastúcich podnikov a podnikateľov	50	50 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
2.	Bioplast manufacturing plant	Závod na výrobu bioplastov	50	50 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
3.	The municipal communal service of the Upper Nitra	Podnik komunálnych služieb Hornej Nitry	275	36 134 400,00	Mesto Prievidza
4.	Expansion and transport connection of the industrial park	Rozšírenie a dopravné napojenie priemyselného parku	1 000	22 018 000,00	VAŠA, s. r. o., Nováky
5.	Innovations in repairs and production of railway wagons	Inovácia opráv a výroby železničných vagónov	300	16 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
6.	Construction of industrial park in Prievidza Industrial zone Prievidza - West II.	Vybudovanie priemyselného parku v meste Prievidza „Priemyselná zóna Prievidza – Západ II.	NA	7 351 200,00	Mesto Prievidza
7.	Development of social services in Prievidza	Rozvoj sociálnych služieb v meste Prievidza	60	7 020 000,00	Mesto Prievidza
8.	Expansion of African Bullhead fish breeding	Rozšírenie chovu sumčeka afrického	50	6 500 000,00	AGRO SEKTOR, s. r. o., Prievidza
9.	Industrial Zone Handlová	Priemyselná zóna Handlová	300	5 100 000,00	Mesto Handlová
10.	Enlargement of the greenhouse production	Rozšírenie skleníkového hospodárstva	25	4 000 000,00	AGRO SEKTOR, s. r. o., Prievidza

SUPPORT FOR COAL REGIONS IN TRANSITION

11.	Elderly house for miners	Banický dom dôchodcov	40	3 900 000,00	Mesto Handlová
12.	Integrated plant and livestock production project in the Handlovska Valley micro-region	Integrovaný projekt rastlinnej a živočíšnej výroby v mikroregióně Handlovskej doliny	39	3 150 000,00	AGROPRODUKT SLOVAKIA, a. s., Lehota pod Vtáčnikom
13.	Ecofarm	Ekofarma	150	3 000 000,00	Centrum rozvoja záhradníctva, spol. s r. o., Prievidza
14.	Construction of the Potato Fries Plant	Vybudovanie závodu na výrobu zemiakových hranoliek	20	2 500 000,00	AGRO SEKTOR, s. r. o., Prievidza
15.	Construction of natural table water bottling line	Vybudovanie plničky prírodných stolových vôd	20	2 500 000,00	AGRO SEKTOR, s. r. o., Prievidza
16.	Building the Seniors' House	Vybudovanie domu seniorov	40	2 500 000,00	HBP, a. s., Prievidza
17.	Reduction of the energy intensity of administrative and production buildings, change of machinery, sandstone facility modernization and construction of metal paint shop	Zníženie energetickej náročnosti administratívnych a výrobných budov, obmena strojového parku, modernizácia pieskovne a výstavba lakovne kovov	8	2 160 000,00	Unistav Prievidza, a. s., Prievidza
18.	Building a fruit farm	Vybudovanie ovocného hospodárstva	10	2 000 000,00	AGRO SEKTOR, s. r. o., Prievidza
19.	Construction of a municipal social enterprise for the cultivation of flowers and tulips	Vybudovanie mestského sociálneho podniku na pestovanie kvetín a tulipánov	20	1 300 000,00	Mesto Handlová
20.	Home of Social Services Krásno	Domov sociálnych služieb Krásno	15	600 000,00	Obec Krásno
21.	New building of poly-functional building	Novostavba polyfunkčného objektu	NA	180 000,00	Obec Cigeľ

22.	Revitalization of the former cooperative	Krásno	Revitalizácia bývalého družstva Krásno	40	100 000,00	Obecy Krásno
CELKOM				2512	228 013 600,00	

Klaster II. Infraštruktúra

Č.	Názov projektu v angličtine	Názov projektu v slovenčine	Odhadovaný počet pracovných miest	Odhadované náklady	Subjekt
1.	Improve mobility at the Upper Nitra	Zlepšenie mobility na hornej Nitre	NA	9 145 954,00	Trenčiansky samosprávny kraj
2.	State Route I / 9 (E 572)	Štátna cesta 1. triedy I/9 (E 572)	NA	13 573 690,99	Mesto Handlová
3.	Parking House	Parkovací dom	5	7 110 447,72	Kúpele Bojnice, a. s., Bojnice
4.	Building of cycle paths / cycle roads	Budovanie cyklotrás/cyklochodníkov	NA	18 405 430,16	MAS Stredné Ponitrie
5.	Access road to industrial zone	Prístupová komunikácia do priemyselnej zóny	NA	40 000 000,00	Mesto Handlová
6.	Construction of a permanent bus station	Výbudovanie stálej autobusovej stanice	10	3 000 000,00	Mesto Handlová
7.	A cycling route linking the Šumonovany Water Castle with the important localities in Partizánske town	Cyklotrasa spájajúca Vodný hrad Šimonovany s významnými lokalitami mesta Partizánske	NA	2 000 000,00	Mesto Partizánske
8.	Static transport solution for village Bošany	Riešenie statickej dopravy v obci Bošany	NA	1 148 200,00	Obec Bošany
9.	Road reconstruction III. classes	Rekonštrukcia ciest III. triedy	NA	336 210,00	MAS Stredné Ponitrie
CELKOM			15	115 584 932,87	

SUPPORT FOR COAL REGIONS IN TRANSITION

Klaster III. Životné prostredie

Č.	Názov projektu v angličtine	Názov projektu v slovenčine	Odhadovaný počet pracovných miest	Odhadované náklady	Subjekt
1.	Revitalization of the underground spaces and the mine surface after the mining ends	Revitalizácia podzemia a povrchu po ukončení banskej činnosti	NA	94721469	HBP, a. s., Prievidza
2.	Finishing and reconstruction of sewage system	Dobudovanie a rekonštrukcia kanalizácií	NA	50 000 000,00	MAS Stredné Ponitrie
3.	Stabilization hopper	Stabilizačný násyp	30	15 000 000,00	Mesto Handlová
4.	Technology for mixed municipal waste treatment and its further use	Technológia úpravy zmesového komunálneho odpadu pre jeho ďalšie použitie	3	7 579 200,00	Technické služby mesta Partizánske, s. r. o., Partizánske
5.	Completion, construction and reconstruction of public water supply	Dobudovanie, vybudovanie a rekonštrukcia vodovodov	NA	6 639 788,81	MAS Stredné Ponitrie
6.	Green Line - Mixed municipal waste processing centre	Zelená linka - Centrum spracovania zmesového komunálneho odpadu	15	4 500 000,00	Mesto Handlová
7.	Completion and reconstruction of sewerage in Partizánske	Dobudovanie a rekonštrukcia kanalizácie v Partizánskom	NA	1 600 000,00	Mesto Partizánske
8.	Obtaining composters to prevent the generatipon of biologically degradable communal waste for the Central Ponitrie region	Obstaranie kompostérov na predchádzanie vzniku BR KO pre región Stredného Ponitria	NA	300 000,00	MAS Stredné Ponitrie
9.	Purchase of sweeping and cleaning vehicles for the whole region	Nákup zametacieho a čistiaceho vozidla pre celý región	NA	30 000,00	MAS Stredné Ponitrie
10.	Buying a municipal waste collection vehicle	Nákup zberného vozidla komunálneho odpadu pre	NA	30 000,00	MAS Stredné Ponitrie

	for the entire region	celý región			
TOTAL			48	180 400 457,81	

Klaster IV. Ľudské zdroje

Č.	Názov projektu v angličtine	Názov projektu v slovenčine	Odhadovaný počet pracovných miest	Odhadované náklady	Subjekt
1.	Horna Nitra centre of education	Hornonitrianske centrum vzdelania	NA	NA	Trenčiansky samosprávny kraj
2.	Experiential Science Centre in Partizánsky	Zážitkové vedecké centrum v Partizánskom	NA	NA	Trenčiansky samosprávny kraj
3.	Social innovation and (self) employment	Sociálne inovácie a (samo)zamestnávanie	300	3 300 000,00	Hajcman, o. z., Cigeľ
4.	United re-training and employment centre	Združené centrum rekvalifikácie a zamestnanosti	200	2 800 000,00	REALTIS, s. r. o., Bojnice
5.	Enhancing the availability of skilled labour	Zlepšenie dostupnosti kvalifikovanej pracovnej sily	NA	2 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
6.	Cultural and creative centre in Prievidza	Kultúrne a kreatívne centrum Prievidza	15	2 220 000,00	Jabloň, spol. s r. o., Prievidza
7.	Intensification of financial literacy for primary and secondary school pupils in Upper Nitra	Intenzifikácia finančnej gramotnosti pre žiakov ZŠ a SŠ Hornej Nitry	NA	945 488,00	Občianske združenie Hornonitran, Prievidza
8.	Reconstruction of kindergartens	Rekonštrukcia materských škôl	NA	60 000,00	MAS Stredné Ponitrie
9.	Establishment of vocational training facilities	Zriadenie odborných učební	NA	300 000,00	MAS Stredné Ponitrie
TOTAL			515	11 625 488,00	

Klaster V. Energetika

SUPPORT FOR COAL REGIONS IN TRANSITION

Č.	Názov projektu v angličtine	Názov projektu v slovenčine	Odhadovaný počet pracovných miest	Odhadované náklady	Subjekt
1.	Construction of cavernous natural gas reservoirs in the mining corridors	Vybudovanie kavernových zásobníkov zemného plynu v bankých chodbách	50	50 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
2.	Central heat supply for Prievidza	Centrálne zásobovanie teplom pre mesto Prievidza	20	40 000 000,00	Mesto Prievidza
3.	Logistics centre of biomass	Logistické centrum biomasy	100	7 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
4.	Reconstruction of the thermal centre for the recreational facility Púšť	Rekonštrukcia tepelnej centrály pre rekreačné zariadenie Púšť	NA	2 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
5.	Expansion of the thermal power plant source for the greenhouse economy	Rozšírenie tepelnej centrály pre skleníkové hospodárstvo	NA	1 200 000,00	AGRO SEKTOR, s. r. o., Prievidza
6.	Construction of a small hydro power plant running on the mining water	Vybudovanie malej vodnej elektrárne na bankú vodu Cígeľ	8	500 000,00	HBP, a. s., Prievidza
TOTAL			178	100 700 000,00	

Klaster VI. Inovácie

Č.	Názov projektu v angličtine	Názov projektu v slovenčine	Odhadovaný počet pracovných miest	Odhadované náklady	Subjekt
1.	Centre for the Development of Underground Technologies	Centrum vývoja podzemných technológií	100	50 000 000,00	GA Drilling, a. s., Trnava
2.	Production of Green Carbon Black from waste tires	Výroba Green Carbon Black z odpadových pneumatík	30	12 000 000,00	Hutira Slovakia s. r. o., Handlová
3.	Research of natural microbial gas in the Horna Nitra basin for its potential exploration	Výskum prírodného mikrobiálneho plynu v Hornonitrianskej kotline pre jeho potenciálnu ťažbu	40	7 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
4.	Centre for Complex Oncology Rehabilitation	Centrum komplexnej onkologickej rehabilitácie	NA	6 819 000,00	Kúpele Bojnice, a. s., Bojnice
5.	Research of hybrid biofuels	Výskum hybridných biopalív	NA	5 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
6.	National Accelerator for Additive and 3D Printing	Národný akcelerátor pre Aditívnu a 3D tlač	NA	3 800 000,00	FORMA, spol. s r. o., Prievidza
7.	Development and research of micro-tunneling machines for building of infrastructure projects of municipalities	Vývoj a výskum mikrotunelovacích strojov pre budovanie infraštruktúrnych projektov samospráv	15	540 960,00	Hydrosaning spol. s r. o., Prievidza
TOTAL			185	85 159 960,00	

SUPPORT FOR COAL REGIONS IN TRANSITION

Klaster VII. Cestovný ruch

Č.	Názov projektu v angličtine	Názov projektu v slovenčine	Odhadovaný počet pracovných miest	Odhadované náklady	Subjekt
1.	Theme-fun and accommodation complex Landscape Legends in Bojnice	Tematický náučno-zábavný a ubytovací komplex Krajina legend Bojnice	2 000	230 000 000,00	Castor & Pollux, s. r. o., Bratislava
2.	Wellness hotel Čajka + Aquapark Bojnice	Wellness hotel Čajka + Aquapark Bojnice	120	66 000 000,00	SALS, spol. s r. o., Zlaté Moravce
3.	Reconstruction of recreational facilities at Púšť for a comprehensive tourism facility	Rekonštrukcia rekreačného zariadenia Púšť na komplexné zariadenie cestovného ruchu	100	50 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
4.	Revitalization of the Cígeľ Mine area for tourism equipment	Revitalizácia areálu Bane Cígeľ na zariadenie cestovného ruchu	30	25 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
5.	Bojnice tourist and ecological enterprise - retraining and cultural center, ecological tourist transport in the region, production of organic food for tourists and guests of the region	Bojnický turistický a ekologický podnik – requalifikačné a kultúrne centrum, ekologická turistická doprava v regióne, výroba biopotravín pre turistov a hostí regiónu	217	19 300 000,00	Naše Bojnice, o. z., Bojnice
6.	City spa complex	Mestský kúpeľný komplex	40	14 500 000,00	Mesto Handlová
7.	Rebuilding of the Mine Tile Reservoir Area Cígeľ for the Tourism and Fisheries Facility	Revitalizácia priestoru odkaľovacích nádrží Bane Cígeľ na zariadenie cestovného ruchu a rybného hospodárstva	10	12 000 000,00	HBP, a. s., Prievidza
8.	Comprehensive project for the completion of the tourist center of Horna Nitra - destinations BOJNICE	Komplexný projekt dobudovania centra cestovného ruchu Hornej Nitry – destinácie BOJNICE	280	9 990 000,00	Mesto Bojnice
9.	Multipurpose water reservoir Lehota pod Vtáčnikom	Viacúčelová vodná nádrž Lehota pod Vtáčnikom	166	4 859 000,00	Obec Lehota pod Vtáčnikom

10.	Revitalizing the city park at NsP at the Park of Culture and Recreation	Revitalizácia mestského parku na NsP na Park kultúry a oddychu	10	2 500 000,00	Mesto Handlová
11.	Tourist circuit of the Zemianske Kostolian monuments	Turistický okruh pamiatkami Zemianskych Kostolian	NA	1 900 000,00	Obec Zemianske Kostofany
12.	Recreational zone Krásno	Rekreačná zóna Krásno	30	1 600 000,00	Obec Krásno
13.	Viewing tower at Magure in Poruba	Vyhliadková veža na Magure v obci Poruba	NA	130 000,00	Obec Poruba
14.	Reconstruction and completion of the Observatory in Partizánsky	Rekonštrukcia a dostavba Hvezdárne v Partizánskom	2	1 223 326,00	Hvezdáreň, Partizánske
15.	Regional Information (for visitors) Center (RIC)	Regionálne informačné (návštevnícke) centrum (RIC)	8	769 000,00	OOCR REGIÓN HORNÁ NITRA BOJNICE
16.	Educational walkway and protected area Košovsko-Laskárske wetlands	Náučný chodník a chránený areál Košovsko-Laskárske mokrade	NA	500 000,00	HBP, a. s., Prievidza
17.	Handlova crown	Handlovska koruna	5	318 000,00	ASTERION, n. o., Handlová
18.	Opening of the community centre in a former mansion in Janová Ves	Otvorenie komunitného centra v bývalom kaštieli v Janovej Vsi	1	200 000,00	MAS Stredné Ponitrie
TOTAL			3019	440 789 326,00	

4.5. 3.3. Identifikácia projektov – potreby, požiadavky a príležitosti

4.6.

Projekty, ktoré sa majú podporovať prostredníctvom mechanizmu kohéznej politiky, sa musia rozvíjať v rámci európskych, národných a regionálnych stratégií, politík a programov, ako aj v súlade s dokumentom RIS3 a strategickými cieľmi SR pre roky 2014 - 2020. Na druhej strane musia reálne vychádzať z miestnych kapacít a príležitostí. Analýzy sociálnych, hospodárskych a environmentálnych potrieb, ako aj zámery a návrhy projektov od miestnych zainteresovaných subjektov poukazujú na tri kľúčové oblasti intervencií kohéznej politiky: i) štrukturálne podmienky a infraštruktúra ii) hospodársky rozvoj a tvorba priamych pracovných príležitostí; iii) činnosti po ťažbe.

Štrukturálne podmienky a infraštruktúra: Ide o investície do infraštruktúry dopravy, energetiky, vodného hospodárstva a odpadového hospodárstva ako základných štrukturálnych podmienok pre hospodársky a sociálny rozvoj. Zatiaľ čo infraštruktúra pre vodárenské a kanalizačné siete prebieha dobre (pozri kapitolu 1.5.1), existujú značné príležitosti v oblasti nakladania s odpadom, a to tak z hľadiska zberu a spracovania odpadu, ako aj pri vývoji a používaní moderných technológií na recykláciu.

Projekt *Zlepšenie mobility na Hornej Nitre* vyvinutý Trenčianskym samosprávnym krajom, výstavba Štátnej cesty I/9 (E 572), ktorú predložila Handlová, spolu s plánovanou rekonštrukciou ciest 3. triedy, poskytujú základ pre riešenie kľúčových výziev v oblasti infraštruktúry. Operačný program Integrovaná infraštruktúra, IROP a príspevok zo štátneho rozpočtu závisia od vývoja projektu, územných rozhodnutí, EIA a ďalších technických požiadaviek.

Významnou výzvou je vykurovací systém. Zmena zdroja tepla je kľúčovou príležitosťou na zmenu energetického systému smerom k systému založenému na zvýšenej efektívnosti a obnoviteľných zdrojoch. Alternatívnym prístupom by bola decentralizovaná výroba tepla. V každom prípade by sa vyžadovala štúdia uskutočniteľnosti s cieľom posúdiť potenciál miestnych obnoviteľných zdrojov (t.j. biomasa, tepelná energia) a posúdiť náklady a príležitosti v oblasti rozvodného systému, ktorý v súčasnosti využíva kotle ENO na dodávku tepla pre časť obcí a priemyselných odvetví (pozri kapitolu 1.5.2.).

Namiesto prístupu "kúsok po kúsku" jednotlivých obcí (tu už vidíme samostatný návrh projektu riešenia vykurovania v Prievidzi, vid' tabuľka X.), by bolo dobré začať strategickým rozhodnutím o už vybudovanej infraštruktúre. Okrem priamych návrhov projektov pre operačné programy existuje možnosť preskúmať fond ELENA vyvinutý Európskou investičnou bankou. Oprávnenými investičnými sektormi sú:

(a) Energetická účinnosť a distribuovaná energia z obnoviteľných zdrojov, vrátane jednej alebo viacerých z týchto oblastí:

- Verejné a súkromné budovy vrátane sociálneho bývania, obchodných a logistických stavieb a pouličné a dopravné osvetlenie s cieľom podporiť zvýšenú energetickú účinnosť - napr. renovácia budov zameraná na výrazné zníženie spotreby energie (tepla a elektriny), ako je tepelná izolácia, efektívna klimatizácia a vetranie, efektívne osvetlenie;
- Integrácia obnoviteľných zdrojov energie (OZE) do zastavaného prostredia - napr. solárna fotovoltaika (PV) na strechách, solárne kolektory a biomasa na vykurovanie;
- Investície do renovácie, rozširovania alebo výstavby nových sietí diaľkového vykurovania / chladenia vrátane sietí založených na kombinovanej výrobe tepla a elektrickej energie s vysokou účinnosťou (CHP), decentralizovaných systémov kombinovanej výroby tepla a elektrickej energie (budovy alebo okolie) a dodávok tepla a chladenia z obnoviteľných zdrojov;
- Miestna infraštruktúra vrátane inteligentných sietí, infraštruktúra informačných a komunikačných technológií pre energetickú účinnosť, energeticky účinné mestské zariadenia a prepojenie s dopravou.

Minimálna výška investície je 30 miliónov EUR a na konci troch rokov sa na energetické projekty vyžaduje dosiahnutie faktora pákového efektu 20.

Ekonomický rozvoj a priama tvorba pracovných miest: Tu sa venujeme identifikovaným projektovým konceptom a analyzujeme typológiu projektov (na základe hodnotenia miestnych kapacít a národných, regionálnych a miestnych rozvojových priorít). Projekty by mohli hľadať podporu, kombinovať národné projekty a/alebo prístup založený na dopyte.

Existuje sedem klastrov identifikovaných zainteresovanými subjektmi (t.j. zamestnanosť, infraštruktúra, životné prostredie, ľudské zdroje, energetika, inovácie a cestovný ruch). Mnohé z projektov navrhnutých na financovanie budú mať problémy so získaním podpory. Vplyv na trh práce je v mnohých prípadoch kontroverzný. Z odhadovaného potenciálneho vytvorenia 6 472 pracovných miest sa predpokladá až 3 019 v klastru cestovného ruchu, čo je pre financovanie zo strany EŠIF veľmi problematické. Existuje niekoľko možností prepojenia cestovného ruchu s poľnohospodárstvom, ochranou prírody alebo dopravnou infraštruktúrou (napr. cyklotrasy).

V prípade zariadení na spracovanie a recykláciu odpadu existuje už potenciál na financovanie niektorých projektových návrhov (napr. Projekt Green Carbon Black z odpadových pneumatík), ale bolo by potrebné, aby boli v súlade s najlepšimi dostupnými technológiami (BAT), čo je podmienka uvedená v slovenskom pláne odpadového hospodárstva.

Ďalší potenciál, ktorý doteraz skúmala len Handlová a jej projektový návrh (Výstavba obecného sociálneho podniku na pestovanie kvetov a tulipánov), spočíva v novoprijatom zákone 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch. Týmto zákonom sa rozširujú príležitosti na to, aby sa znevýhodnené osoby dostali na trh práce a aby sa realizovali iné činnosti prospešné pre dosiahnutie pozitívneho sociálneho vplyvu v najrozličnejších oblastiach. Je úzko spojený s koncepciou sociálneho obstarávania. Sociálny podnik môže byť prevádzkovaný obcou alebo organizáciou inej právnej formy (zákon neobmedzuje právnu formu sociálneho podniku), avšak sociálne podniky založené a riadené miestnymi orgánmi (v porovnaní s inými právnymi formami) majú rozšírené možnosti obchodovania so svojimi vlastnými zakladateľmi.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR) prostredníctvom národného projektu financovaného z ESF prevádzkuje regionálne centrá. Poskytujú technickú pomoc potrebnú na vytvorenie podnikateľského plánu, registráciu sociálneho podniku a prevádzkovanie sociálneho podniku, bezplatne prístupnú akémukoľvek sociálnemu podnikateľovi. Hornonitriansky región by mohol preskúmať možnosti požiadať o zriadenie regionálneho centra (pozri kapitolu 1.2.2 Obyvateľstvo, menšiny a hendikepovaní).

Zároveň nepriaznivé populačné a demografické trendy (podrobne analyzované v kapitole 1.2.1) sú indikované aj veľkým záujmom v obciach, ktoré investujú do starších ľudí. Dôsledky rýchlo sa meniacej populácie v oblasti dostupnosti zdravotnej starostlivosti a dlhodobej starostlivosti sa v krajine a v regióne zväčšujú. Zatiaľ čo všeobecná dostupnosť zdravotníckych zariadení, lekárov a zdravotných sestier závisí od štátnej politiky/rozpočtu a regionálneho plánovania, región bude musieť prilákať nových lekárov, ktorí nahradia starnúce personál. Aby sme sa vyrovnali s rastúcim počtom starších ľudí v horizonte budúcich rokov, bolo by potrebné, aby sa investičné priority na roky 2021-2027 zamerali na obnovu a vytvorenie nových zariadení dlhodobej starostlivosti. Projekty ako domov pre starších baníkov, rozvoj sociálnych služieb v Prievidzi alebo budovanie domu pre seniorov majú dobrý potenciál nájsť prepojenie so sociálnym podnikaním.

Osobitnou oblasťou, ktorá si zasluhuje pozornosť, je poľnohospodárstvo. Okrem už spomenutej spoločnosti AGRO SEKTOR (dcérska spoločnosť HBN) a poľnohospodárskej výroby založenej na termálnej vode/vykurovaní existujú v mikroregióne Handlovskej doliny návrhy na ekologické poľnohospodárstvo alebo integrované projekty rastlinnej a živočíšnej výroby. Hornonitriansky región má v porovnaní s väčšinou ostatných regiónov Slovenska výhodu v podobe dostupnej poľnohospodárskej pôdy. Poľnohospodárska pôda nie je tu tak roztrieštená a je pod veľkou kontrolou Slovenského pozemkového fondu).⁴⁷ Spolupráca medzi fondom, agropodnikateľmi a miestnymi obcami môže viesť k lepšiemu využitiu príležitostí poskytovaných v rámci Operačného programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka.

Ako však už bolo uvedené v analytických častiach správy, kľúčové požiadavky na úspešnú transformáciu a kompenzáciu pracovných miest spočívajú v rozvoji priemyselnej a výrobnjej základne v Prievidzi a okolitých oblastiach. Výstavba priemyselného parku v prievidzskej priemyselnej zóne Prievidza - West II je jednou z hlavných príležitostí.

Rezervy regiónu sú skryté aj v nevyužitom potenciáli prázdnych budov a nevyužívaných priemyselných oblastiach. Opustené "hnedé" lokality (brownfields) alebo lokality, ktoré čoskoro opustí banská spoločnosť, môžu poskytnúť potrebný priestor pre nové priemyselné odvetvia a súčasne riešiť problém sanácie lokalít. Ako sme uviedli v analytickej časti správy (pozri kapitolu 1.7.3 a prílohu 1. Zoznam hlavných podnikov a príjemcov štátnej pomoci), životaschopným prístupom je kombinované využitie EŠIF a štátnej pomoci.

⁴⁷ Podstatná časť pozemkov bola po druhej svetovej vojne skonfiškovaná a preto po roku 1989 nepodliehala reštitúciám.

Činnosti po skončení ťažby: Postupné vyradenie ťažby uhlia by si vyžadovalo rekultiváciu krajiny a rozvoj využitia "brownfields". Revitalizácia podzemných stavieb a povrchu po dobývaní bude musieť - v súlade s platným zákonom - dodržiavať základný environmentálny princíp "znečisťovateľ platí". Rozsah ťažobnej infraštruktúry je však dosť podstatný a po viac ako 100 rokoch ťažobnej činnosti identifikujeme veľké plochy postihnutých pozemkov. Súčasne sa časť revitalizácie môže využiť na rozvoj brownfields a existuje tiež potenciál využiť časť infraštruktúry pre priemyselný cestovný ruch.

4.7.

4.8. 3.4. Kontext finančných tokov pre plánovanie finančných zdrojov

Celkový úspech vyradovania uhlia závisí od schopnosti miestnych zainteresovaných subjektov, samosprávnych orgánov regiónu a vlády kombinovať tri hlavné stratégie alebo prístupy: (i) využívanie relatívne priaznivej vekovej štruktúry zamestnancov bane na vytvorenie schémy predčasného odchodu do dôchodku;⁴⁸ (ii) využitie súčasného a nadchádzajúceho programového obdobia EŠIF ako pákového efektu na vytvorenie podmienok na podporu trhu práce; (iii) používanie štátom podporovaných politík, dotácií a stimulov na prilákanie PZI na podporu miestneho kapitálu.

Použitie schémy predčasného odchodu do dôchodku je stratégia úspešne využívaná vládou začiatkom 90. rokov a v prvej fáze rýchlej transformácie banskej spoločnosti. Schéma môže kombinovať vnútorné a vonkajšie zdroje ťažobnej spoločnosti pri rešpektovaní ustanovení zákonníka práce (s osobitnými odsekmi pre baníkov a vek odchodu do dôchodku).

Na využívanie štátom podporovaných politík, dotácií a stimulov na prilákanie priamych zahraničných investícií bola podpora z miestneho kapitálu v regióne Horná Nitra úspešným prístupom. Slovenská republika využila na podporu ILJIN SLOVAKIA a Brose Prievidza investičnú pomoc vo výške 14,048 miliónov eur. V roku 2006 získala spoločnosť ILJIN SLOVAKIA celkom 1,548 milióna eur a spoločnosť Brose Prievidza dostala 12,5 milióna eur v roku 2015. V oboch prípadoch bola podpora poskytnutá priemyselným výrobcom s dlhou medzinárodnou históriou výroby a globálnou sieťou dodávateľského reťazca so špecifickým zameraním na automobilový priemysel. Pomocou systému de minimis (2015-2018) vláda použila 1,763 milióna EUR na podporu kľúčových spoločností v regióne, ako sú Nestlé Slovensko, GeWiS Slovakia, Carcoustics Slovakia Nováky s. r. o, Brose Prievidza, MAKS-D, s.r.o. Nováky, Honeywell Safety Products Slovakia, s. r. o., HBz., a.s., Kúpele Bojnice a ZOO Bojnice (pozri prílohu 1 Zoznam hlavných podnikov a príjemcov štátnej pomoci).

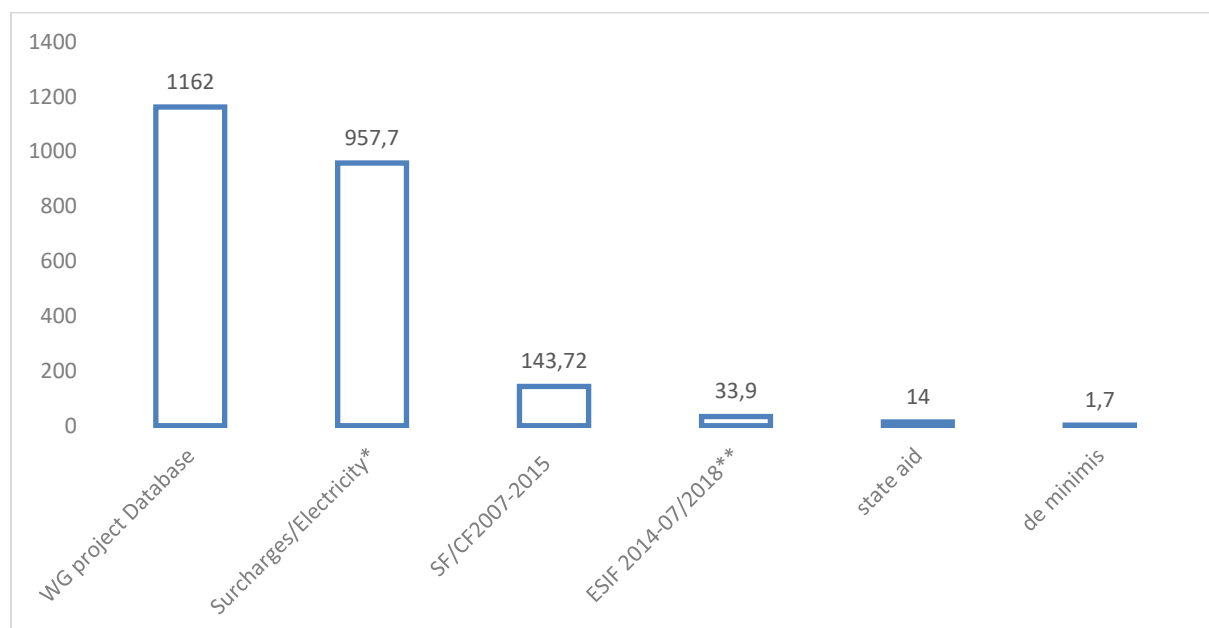
Ako sme analyzovali v kapitole 1.7 (Región a politika súdržnosti) a ako je uvedené na obrázku 9, Európska únia a jej finančné mechanizmy sa stali kľúčovým rozvojovým faktorom v HNR. Celková suma regionálnych projektov bola 4 788,8 mil. € a priemerný počet obyvateľov v období rokov 2007 - 2015 na Slovensku predstavoval 1 261,9 €. V tom istom období získal región Horná Nitra 143,72 mil. EUR. Celková suma projektov v regióne bola v skutočnosti vyššia, pretože táto štatistika nemôže zahŕňať národné projekty a projekty s

⁴⁸ Pozri kapitolu 1.2.2 o údajoch o vekovej štruktúre zamestnancov banskej spoločnosti.

implementačnou jednotkou nachádzajúcou sa mimo regiónu (napr. Projekty v oblasti vodohospodárskej infraštruktúry realizované Stredoslovenskou vodohospodárskou a kanalizačnou spoločnosťou).

Podpora z európskych štrukturálnych fondov a investičných fondov (EŠIF) v období 2014 – 07/2018 v regióne Horná Nitra naznačuje, že celková suma zazmluvnených projektov bola do júla 2018 vo výške 33,90 miliónov EUR. Rovnako ako v predchádzajúcom programovom období bol v okresoch Prievidza a Partizánske verejný sektor hlavným príjemcom projektov EŠIF.

Obrázok 9. Kľúčové finančné stimuly rozvoja pre hornonitriansky región (2006 - júl 2018) v mil. eur

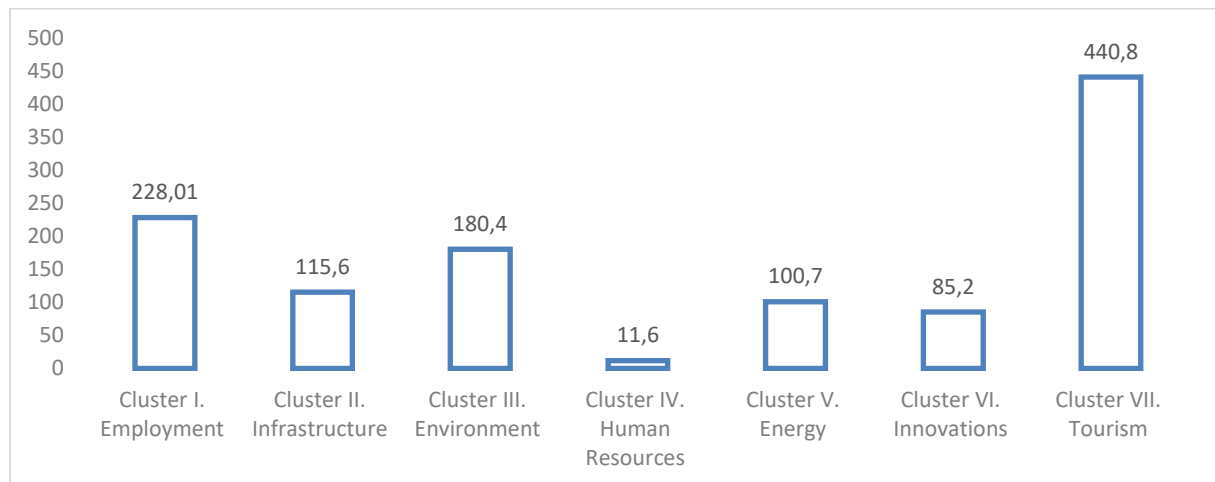
* Údaje o príplatkoch za elektrickú energiu sa vzťahujú na obdobie rokov 2008 - 2018 (vrátane 2018). Viac podrobností nájdete v kapitole 1.5.2.

** Údaje z júla 2018. Keď porovnáme predchádzajúce a súčasné programové obdobie, môžeme predpokladať, že väčšina projektov bude zazmluvnená v druhej polovici obdobia a počet sa výrazne zvýši.

Výzvou pre budúcnosť je využitie dostupných finančných zdrojov zo súčasného programového obdobia a potenciálne príležitosti v nadchádzajúcom období 2021-2027 pri použití štátnych dotácií pre špecifické sektory, na ktoré sa EŠIF nevzťahujú. V

predchádzajúcej kapitole sme analyzovali zoznam 81 prioritných projektov rozdelených do siedmich klastrov. Finančný odhad celkovej potreby projektov je 1 162 mil. eur. Obrázok 10 sumarizuje finančné odhady pre databázu projektov WG.

Obrázok 10. Projektová databáza WG - Indikatívne odhady finančných zdrojov v mil. eur

Ako sme diskutovali vyššie, je veľmi nepravdepodobné, že mnohé z projektových nápadov by boli oprávnené na financovanie zo strany EŠIF (napr. klaster Cestovný ruch). Celková suma odhadovaných projektov je vyššia ako všetky projekty, ktoré doposiaľ podporovali ŠF/KF a EŠIF (obrázok 9) a vplyv na ekonomickú transformáciu regiónu je sporný. Väčšina projektov je dlhodobším konceptom miestnych obcí a len málo z nich je zameraných na výskum a vývoj v sektoroch s vyššou pridanou hodnotou (napr. klaster Inovácie).

Ťažba uhlia poskytuje významné a stabilné (nesezónne) pracovné miesta v regióne. Nové hospodárske činnosti by museli diverzifikovať regionálne hospodárstvo zo závislosti od jedného hlavného odvetvia/podniku na viacodvetvové a viacpodnikové hospodárstvo. Nová štruktúra regionálnej ekonomiky musí zahŕňať aj niektoré stredné súkromné podniky. Stredné podniky vytvárajú väčší počet pracovných miest a sú zvyčajne menej zraniteľné náhlými trhovými šokmi ako mikropodniky a malé podniky. Dvaja zo štyroch veľkých výrobcov automobilov pôsobia v susedných regiónoch Žilina a Nitra. Výrobcovia automobilov rozvíjajú svoju činnosť zvyčajne v dlhodobom horizonte. Niektorí dodávatelia automobilového priemyslu už založili svoje závody v okresoch Prievidza a Partizánske. Projekty, ktoré pomáhajú prechodnému procesu, by mali podporiť začlenenie regiónu Horná Nitra do globálnych hodnotových reťazcov. Projekty na podporu sezónnych pracovných miest a/alebo pracovných miest s nízkou kvalifikáciou (napr. v špecifických typoch cestovného ruchu) by mali mať nižšiu prioritu.

4.9. 3.5. Rámec pre plánovanie budúcich intervencií

V úvode časti III sme načrtli tri scenáre v transformácii regiónu, ako vyplýva z kvalitatívneho hodnotenia situácie a hlavných zainteresovaných subjektov: (i) Scenár 1 / Súčasná bežná prax; (ii) Scenár 2 / Rýchla transformácia; (iii) Scenár 3 / Čiastočné vyradovanie. Uhoľné ložiská v Hornej Nitre sa približujú k svojim limitom a je zrejme, že ťažba v regióne sa končí. Okrem toho rozhodnutia o zatvorení baní a jeho načasovaní sú politickými rozhodnutiami, ktoré má urobiť vláda SR. Prijaté vládne rozhodnutie o baníctve ako všeobecnom hospodárskom záujme štátu do roku 2030 je stále platné.⁴⁹ Existujú však silné náznaky, že hlavné zainteresované subjekty vážne zvažujú rozhodnutie o ukončení do roku 2023 a preto by sme mali použiť scenár 2 ako referenčné východisko pre hodnotenie potrieb a zásahov. Indikatívny rámec procesu transformácie je zhrnutý na obrázku 11.

Čas je rozhodujúci nielen pre plánovanie vonkajších zásahov, ale aj pre ovplyvnenie dynamiky trhu práce. Podľa scenára 2 by sme čelili rýchlemu znižovaniu pracovných príležitostí v baniach, kde by väčšina súčasných 3782 zamestnancov stratila svoju pozíciu do roku 2023. Banská spoločnosť si ponechá iba časť pracovnej sily na ďalšie predpokladané tri roky (do roku 2026) na uzavretie bane.⁵⁰

Obrázok 11. Indikatívny rámec procesu transformácie

Aktivita/míľniky	Časový rámec												
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Scenár 1 (Súčasná bežná prax)													
Scenár 2 (Rýchla transformácia)													
Scenár 3 (Čiastočné vyradovanie)													
Akčný plán / Národná stratégia													
Programové obdobie / revízia													
Nové programové obdobie 2021 - 2027													
Súčasný programové obdobie 2014-2020													

⁴⁹ Rozhodnutie ministerstva hospodárstva o takzvanom všeobecnom hospodárskom záujme (VHZ)

⁵⁰ Osobný rozhovor 18.09.2018. Banská spoločnosť vypracovala podrobné interné scenáre pre rôzne alternatívy transformácie, vrátane odhadov pracovných miest.

Kvantitatívne a kvalitatívne hodnotenie situácie a štrukturálnych faktorov a prekážok úspešného riadenia a riadenie procesu poukazujú na nasledujúce hlavné faktory pre plánovanie budúcich intervencií (súhrnná tabuľka 10):

- Ekonomické a demografické faktory spolu s relatívne dobrou vekovou štruktúrou, vzdelaním a zručnosťami baníkov poskytujú priaznivé prostredie pre transformáciu;
- Existuje silný rámec zavedenej národnej pracovnej skupiny podporovanej vládou a spolupráca miestnych zainteresovaných subjektov, ktorí už pracujú na svojich transformačných stratégiách;
- Kľúčom k úspešnému plánovaniu je mať politické rozhodnutia o tom, ktorý z troch možných scenárov sa bude uskutočňovať a ktorý rok bude referenčným bodom;
- Horná Nitra potrebuje zlepšiť svoju dopravnú infraštruktúru (prepojenie s metropolitnými regiónmi) a energetickú infraštruktúru. Región musí podporovať novú identitu - dynamickú modernú ekonomiku. Znovunastolenie regionálnej ekonomiky môže pomôcť zastaviť únik mladých ľudí a môže prilákať nových ľudí;
- Nahradenie potenciálnej straty pracovných príležitostí v súčasnej situácii nie je miestnymi iniciatívami a návrhmi projektov dostatočne zaručené. Najdôležitejšími zainteresovanými subjektmi pri tvorbe ďalších projektových návrhov sú miestne obce a HBP;
- Úspešná transformácia a kompenzácia pracovných miest by si vyžadovali ďalší rozvoj priemyselnej a výrobnéj základne v Prievidzi a okolitých oblastiach. Nová hospodárska činnosť by mala posilniť diverzifikáciu regionálneho hospodárstva zo závislosti od jedného hlavného priemyselného podniku na viacodvetvovú podnikovú ekonomiku;
- Strategické rozhodnutie o budúcom vykurovacom systéme v regióne bude vyžadovať komplexnú technickú štúdiu uskutočniteľnosti s analýzami nákladov a výnosov dostupných alternatív;
- Revitalizácia podzemných stavieb a povrchov po ťažbe bude musieť - v súlade s platným zákonom - dodržiavať základný environmentálny princíp "znečisťovateľ platí", avšak rozsah a zložitost' banských vplyvov na krajinu a životné prostredie bude vyžadovať externú pomoc.

Vzhľadom na programové zameranie, systém priorít a vzťahov s EÚ a národné ciele a ciele EŠIF môžu poskytnúť pri regionálnej transformácii kľúčový stimulačný efekt. Hlavnou výzvou je v súčasnosti prepojenie nadchádzajúceho akčného plánu / národnej stratégie s možnosťami financovania. Kvantitatívne a kvalitatívne posúdenie návrhov projektov uvedených v správe poukazuje na problém nedostatočných kapacít a nedostatku projektových / investičných nápadov schopných dostatočne riešiť potenciálne straty priemyselných pracovných miest.

Pre úspešnú transformáciu bude región a kľúčové zainteresované subjekty potrebovať technickú pomoc prostredníctvom transformačného procesu, preskúmaním potenciálu JASPERS (Spoločná pomoc na podporu projektov v európskych regiónoch) a/alebo národných režimov podpory. Keďže program JASPERS sa zameriava na pomoc pri väčších infraštruktúrnych projektoch definovaných v nariadení o spoločných ustanoveniach ako "veľké" projekty, potenciál jeho pomoci by mohol byť predmetom diskusie o energetickej transformácii vykurovacieho systému.

Rámcový prístup na podporu nákladovo efektívneho znižovania emisií a na posilnenie nízko-uhlíkových investícií (revízia ETS po roku 2020) je podporený aj prostredníctvom nového Modernizačného fondu (vytvoreného zmenou a doplnením smernice 2003/87/ES).⁵¹ Modernizačný fond podporuje členské štáty s nižšími príjmami pri plnení ich investičných potrieb súvisiacich s energetickou účinnosťou. Podporuje investičné projekty malého rozsahu a modernizáciu energetických systémov.

Pre využitie príležitostí, ktoré poskytuje súčasné programové obdobie je potrebné zameranie na tzv. ACB (administrative capacity building - budovanie administratívnych kapacít) a podporu projektov. Tie by sa mali stať jednou z priorít. Zatiaľ čo, ako popisujeme v analýzach dostupnej databáze projektov, obce (najmä mestá) majú skúsenosti a majú históriu mnohých úspešných projektov, kľúčovou výzvou sú malé a stredné podniky. MSP nie sú v databáze projektov dostatočne zastúpené. Kvalitatívny prieskum naznačuje, že je to skupina zainteresovaných subjektov, na ktorú je najťažšie dosiahnuť a zapojiť. Existuje potreba mapovania, analýzy potrieb a schopností miestnych subjektov pomocou štandardných prístupov (napr. Metodika hodnotenia kapacít, Hodnotenie potrieb odbornej prípravy, Sprostredkovanie vedomostí).

Východiskovým bodom pri vývoji národnej pomoci pri budovaní kapacít je skúmanie synergií medzi existujúcimi a plánovanými zásahmi. V Trenčíne je centrum Národného podnikateľského centra s potenciálom podporovať miestne aktivity na Hornej Nitre. Do decembra 2018 bude v Trenčíne zriadené centrum sociálneho podnikania s potenciálom poskytnúť dodatočnú pomoc regiónu Horná Nitra. Existuje strategická iniciatíva vlády SR na podporu miestnych ekonomík a začínajúcich podnikateľov prostredníctvom Slovak Investment Holdingu. Dôležitou možnosťou je využiť mechanizmus výmeny osvedčených postupov, ktorý podporuje TAEX Peer2Peer.⁵² Stručne povedané, umožňuje odborníkom z členských štátov EÚ navštíviť inštitúcie v iných členských štátoch, ktoré požiadali o vzájomné poradenstvo a výmenu skúseností ku konkrétnej téme. Dôraz sa kladie na riadiace orgány, sprostredkovateľské orgány a koordinačné orgány s možnosťou preskúmania účasti iných orgánov (v prípade potreby sa môžu zúčastniť).

Kľúčový subjekt v transformácii, ťažobná spoločnosť, má potenciál aspoň čiastočnej transformácie, ale v procese bude vyžadovať špeciálne zaobchádzanie (napr. vytvorenie špeciálneho fondu na podporu diverzifikácie pracovného portfólia).⁵³ Jednou z hlavných prekážok transformácie spoločnosti je, že v okamihu, keď začne so znižovaním a postupným vyradovaním uhlia, podstatne zníži svoj komerčný rating, čo v praxi znamená problémy pri

⁵¹ Odhaduje sa, že v období rokov 2021 - 2030 sa do fondu prevedú dve percentá príjmov z emisných kvót. To znamená približne 310 miliónov EUR, pričom Slovensku by malo z celkovej sumy pripadnúť 7,12%.

⁵² Viac informácií na webovej stránke: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/taix-regio-peer-2-peer/

⁵³ Tu sa dostávame k potenciálnej otázke pravidiel hospodárskej súťaže EÚ.

získavaní pôžičiek a podpory potrebnej na začatie a rozvoj iných než ťažobných podnikateľských činností.

Hodnotenie projektov, ktoré doteraz vytvorili zainteresované subjekty v regióne, poukazuje na pomerne slabé kapacity vo vývoji projektov v oblasti výskumu a inovácií, výroby energie alebo poľnohospodárstva. Okrem projektov v oblasti infraštruktúry by len malá časť konceptov mohla mať nárok na podporu poskytovanú zo strany EŠIF. Nižší počet konceptov projektov v kľúčových oblastiach inteligentného rastu poukazuje na potrebu osobitných ustanovení, ako sú posudzovanie osobitných prístupov v kľúčových operačných programoch (OP Ľudské zdroje, OP Výskum a inovácie, IROP, OP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, OPII, OP Kvalita životného prostredia). Opatrenia by mohli podporovať pilotné projekty pre región Hornej Nitry so zameraním na zamestnanosť mladých ľudí alebo podporovať organizácie občianskej spoločnosti pri podpore stimulovania miestnych podnikateľských a obchodných projektov.

Osobitné ustanovenia by mohli región zatriktívniť pre podniky a subjekty zvonku a stimulovať miestny rozvoj v kľúčových identifikovaných sektoroch. To znamená, že by sa odporúčalo zvážiť osobitné ustanovenia, ktoré sa už používajú v OP Ľudské zdroje, aby prilákali developerov projektov a/alebo podniky z oblasti mimo regiónu - zatiaľ čo aktivity, pracovné miesta a investovaný kapitál musia zostať v regióne.

Tabuľka 10. Kľúčové predpoklady, riziká a odporúčania identifikované pre využitie EŠIF v prechode regiónu.

Predpoklad	Riziko	Odporúčania
Prijatie scenára 2 (rýchla transformácia) a stanovenie nového termínu v roku 2023.	Neschopnosť kompenzovať relatívne dobre platené priemyselné pracovné miesta v banskom sektore dostatočnými príležitosťami v odvetviach s vyššou pridanou hodnotou. Zvýšená nezamestnanosť a sociálny úpadok regiónu.	Kombinovať tri hlavné stratégie: (i) využiť relatívne priaznivú vekovú štruktúru zamestnancov bane na vytvorenie systému predčasného odchodu do dôchodku; (ii) využiť súčasné a nadchádzajúce programové obdobie EŠIF ako pákového efektu na vytvorenie podmienok na podporu trhu práce; (iii) používať štátom podporované politiky, dotácie a stimuly na prilákanie PZI na podporu miestneho kapitálu.
Úspešný prístup k financovaniu z EŠIF by mal vychádzať zo synergií medzi strategickými rozvojovými cieľmi a miestnymi kapacitami a rozvojom priemyselnej a výrobné základne v Prievidzi a okolí. Nové ekonomické aktivity by mali diverzifikovať regionálne hospodárstvo na hospodárstvo viacerých odvetví / podnikov.	Hodnotenie projektov, ktoré doteraz vytvorili zainteresované subjekty v regióne, poukazuje na pomerne slabé kapacity vo vývoji projektov v oblasti výskumu a inovácií, výroby energie alebo poľnohospodárstva. Aktuálne príležitosti a/alebo nové prispôsobené príležitosti na financovanie projektov možno nebudú využívané miestnymi zainteresovanými subjektmi z dôvodu nedostatku know-how, kapacít alebo zdrojov.	Podpora navrhovaných kľúčových projektových oblastí s aktivitami budovania kapacít a technickou pomocou z EÚ a využívaním národných programov a nástrojov (napr. Slovak Investment Holding, Slovak Business Association). Nižší počet konceptov projektov v kľúčových oblastiach inteligentného rastu poukazuje na potrebu osobitných ustanovení. Osobitné ustanovenia by mohli región zatriktívniť podniky a subjekty zvonku a stimulovať miestny rozvoj v kľúčových identifikovaných sektoroch. Východiskovým bodom by mohlo byť mapovanie a analýza potenciálu miestnych podnikov a MSP pri implementácii RIS3 spolu s preskúmaním spôsobov ako rozvíjať prepojenia na výskumné centrá a výskumné parky v Bratislave, Žiline, Nitre, Martine a Banskej Bystrici.
Je nevyhnutné, aby obce používali transformáciu na presadzovanie dostupných návrhov projektov, ktoré by riešili ich potreby.	Niektoré z návrhov projektov nemusia priamo poskytovať dlhodobé pracovné príležitosti a je ťažké vypočítať externalitu súvisiace s implementáciou.	Prilákanie investorov / ľudí a udržanie ľudí na mieste si vyžaduje komplexný prístup k regionálnemu a obecnému rozvoju. Investovanie do infraštruktúry, rozvoja miest a blahobytu ľudí je kľúčovou podmienkou pre úspešnú transformáciu.
Prioritou je vytvoriť dostatok príležitostí aj pre ľudí, ktorí sú v súčasnosti zamestnaní v nepriamych pracovných miestach spojených s ťažbou.	Zameranie sa na projekty / pracovné miesta v odvetviach s vyššou pridanou hodnotou môže viesť k prehliadaniu príležitostí v iných odvetviach.	Nepriaznivé populačné a demografické trendy spolu s potrebou vytvárať pracovné príležitosti aj pre ľudí, ktorí sú nepriamo závislí od ťažobného priemyslu, by mali viesť k preskúmaniu alternatív projektov v oblasti kultúry, športu, wellness a/alebo nájdenia vzťahov so sociálnym podnikaním a sociálnou ekonomikou.
Kľúčový subjekt v transformácii, ťažobná spoločnosť, má potenciál aspoň čiastočnej transformácie, ale v procese bude vyžadovať osobitné zaobchádzanie.	Ťažba uhlia poskytuje významné a stabilné (nesezónne) pracovné miesta v regióne. Má štruktúru, skúsenosti s riadením, sociálny, ľudský a ekonomický kapitál, ktorý by sa mohol v prechode stratíť s	Jednou z hlavných prekážok transformácie spoločnosti je, že v okamihu, keď začnú so znižovaním a postupným vyradovaním uhlia, podstatne znížia svoj komerčný rating, čo v praxi znamená problémy pri získavaní pôžičiek a podpory potrebnej na začatie a rozvoj iných než ťažobných podnikateľských činností (napr. vytvorenie špeciálneho fondu na

	nepriaznivými účinkami na miestnu ekonomiku.	podporu diverzifikácie pracovného portfólia).
Väčšina dostupných údajov je spracovaná, výzvou je ich interpretácia a prepojenie s cieľmi. Existuje priestor na zhromažďovanie údajov a hlbšie mapovanie situácie. Napr. v kapacitách malých a stredných podnikov a potrebách odbornej prípravy, celkovom potenciáli pre kompenzácie pracovných miest a inovatívnych spôsoboch rozvoja miestneho hospodárskeho rozvoja.	Takzvané "nízko visiace" možnosti, najmä v kvantitatívnych údajoch, sú preskúvané v niekoľkých doteraz vypracovaných analýzach a správach. Hlavné riziko spočíva v prekrývaní výskumov, malej pridanej hodnote následných štúdií a nedostatočnej spojitosti medzi skúmanými oblasťami / technikami a skutočnými potrebami a požiadavkami politiky, programovania a praxe.	V oblasti kvantitatívnych údajov je možnosťou analýza údajov Sociálnej poisťovne (potrebná na odhady nákladov schémy predčasného odchodu do dôchodku). Kombinácia kvantitatívnych a kvalitatívnych prístupov by mohla byť využitá na zmapovanie potenciálu miestneho priemyslu, malého a stredného podnikania (limitovaný Technology Foresight). Možnosti sú ďalej vo výskume skúseností s lokálnymi strategickými prístupmi, s budovaním partnerstiev medzi samosprávou a neziskovým sektorom. Analýza potrieb a možností lokálnych subjektov s využitím štandardných prístupov (napr. Capacity Assessment Methodology, Training Needs Assessment, Knowledge Brokering)
Strategické rozhodnutie o budúcom vykurovacom systéme v regióne si vyžiada komplexnú technickú štúdiu uskutočniteľnosti s analýzami nákladov a prínosov dostupných alternatív.	Prístup "kúsok po kúsok" k demontáži existujúcej infraštruktúry a realizácii nových projektov bez analýz a komplexných prístupov k úsporám energie a riadeniu dopytu.	Pre úspešnú transformáciu budú región a kľúčové zainteresované subjekty potrebovať technickú pomoc v transformačnom procese, preskúmaním potenciálu JASPERS (Spoločná pomoc na podporu projektov v európskych regiónoch) a/alebo národných schém podpory.
Revitalizácia podzemných stavieb a povrchov po dobývaní bude musieť - v súlade s platným zákonom - dodržiavať základný environmentálny princíp "znečisťovateľ platí". Avšak vzhľadom na rozsah dopadov bude vonkajšia pomoc zrejme nevyhnutná.	Rozsah ťažobnej infraštruktúry je pomerne značný a po viac ako 100 rokoch banskej činnosti identifikujeme veľké plochy postihnutých území. Kapacity a zdroje banskej spoločnosti nebudú postačujúce.	Rozsah problémov si vyžaduje komplexný prístup založený na úvodných štúdiách, podrobnom a detailnom zmapovaní banských oblastí, analýze nákladov a výnosov a na príklade osvedčených postupov z iných krajín. Vyžaduje si zapojenie akademickej obce, občianskeho sektora a využitie príležitostí, ktoré poskytuje Európsky fond pre výskum / Horizont 2020 alebo LIFE / Integrované projekty. Časť revitalizácie môže byť použitá na rozvoj "hnedých oblastí" (brownfields), priemyselných zón a existuje aj potenciál využiť časť infraštruktúry pre priemyselný cestovný ruch. Významné príležitosti spočívajú v podpore partnerstva medzi samosprávami a občianskou spoločnosťou, kde MVO môžu priniesť skúsenosti a kapacity pre prípravu a realizáciu projektových zámerov.
Centrálna stratégia bude riadiť a koordinovať jednotlivé aktivity zainteresovaných subjektov; intervencie sa budú vzájomne dopĺňať a zabráni sa prekrývaniu.	Akčný plán a národná stratégia sú kľúčovými dokumentmi pre transformáciu, ale zostávajú na všeobecnej úrovni bez jasných línií zodpovednosti a so slabou podporou v oblasti financovania a ukazovateľov.	Koordinácia a komunikácia spolu s účasťou odborníkov z rôznych činností / projektov by mali pomôcť zabrániť prekrývaniu a mali by viesť k tvorbe synergii. Spoločné vlastníctvo stratégie s miestnymi zainteresovanými subjektmi a silná podpora EŠIF a štátna podpora poskytujú kľúč k úspešnej implementácii.

5. PRÍLOHA 1. ZOZNAM HLAVNÝCH PODNIKOV A PRÍJEMCOV ŠTÁTNEJ POMOCI (MIL. EUR)

Okres Prievidza	investičná pomoc	de minimis 2015-2018
Nestlé Slovensko	x	0,059
ILJIN SLOVAKIA,	1,548 (a)	x
FORTISCHEM a. s, Nováky	x	x
HBP, a.s	x	0,001
GeWiS Slovakia	x	0,033
Carcoustics Slovakia Nováky s. r. o	x	0,012
Brose Prievidza	12,500 (b)	0,000
MAKS-D, s.r.o. Nováky	x	0,005
Honeywell Safety Products Slovakia s. r. o.	x	0,001
HBz., a.s	x	0,000
Kúpele Bojnice	x	0,066
Bojnická ZOO	x	0,000
Okres Partizánske	investičná pomoc	de minimis 2015-2018
ContiTech Vibration Control Slovakia s.r.o.	x	0,037
Rialto s.r.o	x	0,349
Partizánske Building Components-SK s.r.o.	x	x
SaarGummi Slovakia s.r.o	x	x
SLOVAKTUAL s.r.o. , Pravenec	x	0,056
VEGUM a. s	x	0,280
NOVESTA, a. s, Partizánske	x	0,134
VIPO a. s., Partizánske	x	0,730
Celkom	14,048	1,763

Zdroj: Ministerstvo hospodárstva SR (2018): Zoznam podnikateľských subjektov, ktorým bolo schválené poskytnutie štátnej regionálnej pomoci. Poznámky: (a) = 2006; (b) = 2015.

6. PRÍLOHA 2. ADMINISTRATÍVNA ŠTRUKTÚRA: ZOZNAM OKRESOV, MIEST A OBCÍ

Okres Prievidza

- Bojnice, Handlová, Nováky, Prievidza (mestá)
- ostatné obce: Bystričany, Cigeľ, Čavoj, Čereňany, Diviacka Nová Ves, Diviaky nad Nitricou, Dĺžín, Dolné Vestenice, Horná Ves, Horné Vestenice, Chrenovec-Brusno, Chvojnica, Jalovec, Kamenec pod Vtáčnikom, Kanianka, Kľačno, Kocurany, Kostolná Ves, Koš, Lazany, Lehota pod Vtáčnikom, Liešťany, Lipník, Malá Čausa, Malinová, Nedožery-Brezany, Nevidzany, Nitrianske Pravno, Nitrianske Rudno, Nitrianske Sučany, Nitrica, Opatovce nad Nitrou, Oslany, Podhradie, Poluvsie, Poruba, Pravenec, Radobica, Ráztočno, Rudnianska Lehota, Sebedražie, Seč, Šútovce, Temeš, Tužina, Valaská Belá, Veľká Čausa, Zemianske Kostofany (dediny)

Okres Bánovce nad Bebravou

- Bánovce nad Bebravou (mesto)
- ostatné obce: Borčany, Brezolup, Cimenná, Čierna Lehota, Dežerice, Dolné Naštice, Dubnička, Dvorec, Haláčovce, Horné Naštice, Chudá Lehota, Krásna Ves, Kšinná, Libichava, Ľutov, Malá Hradná, Malé Hoste, Miezgovce, Nedašovce, Omastiná, Otrhánky, Pečeňany, Podlužany, Pochabany, Pravotice, Prusy, Ruskovce, Rybany, Slatina nad Bebravou, Slatinka nad Bebravou, Šípkov, Šišov, Timoradza, Trebichava, Uhrovec, Uhrovské Podhradie, Veľké Držkovce, Veľké Hoste, Veľké Chlievany, Vysočany, Zlatníky, Žitná – Radiša (dediny)

Okres Partizánske

- Partizánske (mesto)
- Bošany, Brodzany, Hradište, Chynorany, Ješkova Ves, Klátova Nová Ves, Kolačno, Krásno, Livina, Livinské Opatovce, Malé Kršteňany, Malé Uherce, Nadlice, Nedanovce, Ostratice, Pažiť, Skačany, Turčianky, Veľké Kršteňany, Veľké Uherce, Veľký Klíž, Žabokreky nad Nitrou (dediny)

Okres Topoľčany

- Topoľčany (mesto)
- ostatné obce: Ardanovce, Belince, Biskupová, Blesovce, Bojná, Čeladince, Čermany, Dvorany nad Nitrou, Hajná Nová Ves, Horné Chlebany, Horné Obdokovce, Horné Štitáre, Hrušovany, Chrabrany, Jacovce, Kamanová, Koniarovce, Kovarce, Krnča, Krtovce, Krušovce, Kuzmice, Lipovník, Ludanice, Lužany, Malé Ripňany, Nemčice, Nemečky, Nitrianska Blatnica, Nitrianska Streda, Norovce, Oponice, Orešany, Podhradie, Prašice, Práznovce, Preseľany, Radošina, Rajčany, Solčany, Solčianky, Súlovce, Svrbice, Šalgovce, Tesáre, Tovarníky, Tvrdomestice, Urmince, Veľké Dvorany, Veľké Ripňany, Velušovce, Vozokany, Závada (dediny)

7. PRÍLOHA 3. SKRATKY

ACB Administrative Capacity Building – Budovanie administratívnych kapacít	NUTS Nomenclature of Territorial Units for Statistics – Nomenklatúra územných jednotiek pre štatistiku
BAT Best Available Techniques – Najlepšie dostupné techniky	OP Operational Programme – Operačný program
BATNEEC Best available techniques not entailing excessive costs – Najlepšie dostupné techniky nepredstavujúce nadmerné náklady	OPaARD Operational Programme Agriculture and Rural Development – Operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka
CBA Cost Benefit Analyses – Analýza nákladov a prínosov	OPF Operational Programme Fisheries – Operačný program Rybné hospodárstvo OP RH
EaSI EU Programme for Employment and Social Innovation – Program EÚ pre zamestnanosť a sociálne inovácie	OPHR Operational Programme Human Resources – Operačný program Ľudské zdroje OP LH
EC European Commission – Európska komisia	OPII Operational Programme Integrated Infrastructure – Operačný program Integrovaná infraštruktúra OPVal
EFR European Funding Research (Horizon 2020) – Horizont 2020	OPRaD Operational Programme Research and Innovations – Operačný program Výskum a Inovácie
EGF European Globalisation Adjustment Fund – Európsky fond na prispôbenie globalizácii	OPQE Operational Programme Quality of Environment – Operačný program Kvalita životného prostredia
EIA Environmental Impact Assessment – Posudzovanie vplyvov na životné prostredie	RES Renewable Energy Source – Obnoviteľné zdroje energie OZE
ESIF European Structural and Investment Funds – Európske štrukturálne a investičné fondy	RFCS Research Fund for Coal and Steel – Výskumný fond pre uhlie a oceľ
ENO Power Plant Nováky – Elektrárne Nováky	RIS3 Research and Innovation Smart Specialisation Strategy – Stratégia inteligentnej špecializácie pre výskum a inovácie
ERDF European Regional Development Fund – Európsky fond regionálneho rozvoja	R&D Research and Development – Výskum a vývoj VV
ESF European Social Fund – Európsky sociálny fond	SE Slovenské elektrárne (Slovak Electricity Comp.)
EU European Union – Európska únia	SME Small and medium-sized enterprise – Malý a stredný podnik MSP
HBP Hornonitrianske bane Prievidza	s.r.o. Spoločnosť s ručením obmedzeným ("company with limited liability")
HNR Horná Nitra Region – Región Horná Nitra	S3 Smart specialisation – Inteligentná špecializácie
ICT Information and Communications Technology – Informačné a komunikačné technológie	TO Thematic Objective – Tematický cieľ
IN Input - Vstup	
IROP Integrated Regional Operational Programme – Integrovaný regionálny operačný program	

JRC Joint Research Centre – Spoločné výskumné centrum

KET Key Enabling Technology – Kľúčová podporná technológia

LIFE (Integrated Projects)

NACE Statistical classification of economic activities in the European Community – Štatistická klasifikácia ekonomických činností v Európskom spoločenstve

NGO Non-Governmental Organisation – Mimovládna organizácia MVO

TPP Thermal Power Plant – Tepelná elektrárňa

URSO The Regulatory Office for Network Industries (Úrad pre reguláciu strategických odvetví)

WWTP Waste Water Treatment Plant – Čistiareň odpadových vôd ČOV

***Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede
na vaše otázky o Európskej únii.***

Bezplatné telefónne číslo (*):

00 800 6 7 8 9 10 1

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Poskytovanie informácií je bezplatné, a takisto aj väčšina hovorov (niektorí operátori,
telefónne automaty alebo hotely vám však môžu účtovať poplatok)

LEGAL NOTICE

This document has been prepared for the European Commission however it reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Ďalšie informácie o Európskej únii sú dostupné na internete (<http://www.europa.eu>).

Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019

Print

ISBN: 978-92-76-00092-1

doi: 10.2776/009140

KN-03-19-111-SK-N

© European Union, 2019

Opätovné použitie je povolené. Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Fotka na obálke: TASR - Š. Petráš. Otvorenie bane Cigeľ, Horná Nitra (1962).

Publications Office

doi: 10.2776/009140
ISBN 978-92-76-00092-1